UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Vesna DRAKSLER

PRESTRUKTURIRANJE ODPRTEGA PROSTORA STANOVANJSKIH SOSESK ZGRAJENIH OD 1960 DO 1980 V LJUBLJANI

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Vesna DRAKSLER

PRESTRUKTURIRANJE ODPRTEGA PROSTORA STANOVANJSKIH SOSESK ZGRAJENIH OD 1960 DO 1980 V LJUBLJANI

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

RESTRUCTURING OPEN SPACE IN RESIDENTIAL AREAS BUILT FROM 1960 TO 1980 IN LJUBLJANA

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2009

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija krajinske arhitekture na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za krajinsko arhitekturo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Davorina GAZVODO in za recenzentko doc. dr. Tatjano CAPUDER VIDMAR.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Ana KUČAN
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Davorin GAZVODA
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: doc. dr. Tatjana CAPUDER VIDMAR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Datum zagovora:

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Vesna DRAKSLER

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn
DK UDK 711.581: 712.25 (497.4 Ljubljana) (043.2)
KG stanovanjska soseska/odprti prostor/zeleni prostor/prestrukturiranje
AV DRAKSLER, Vesna
SA GAZVODA, Davorin (mentor)
KZ SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI 2009
IN PRESTRUKTURIRANJE ODPRTEGA PROSTORA STANOVANJSKIH SOSESK ZGRAJENIH OD 1960 DO 1980 V LJUBLJANI
TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP XIII, 84, [14] str., 8 preg., 155 sl., 2 pril., 32 vir.
IJ sl
JI sl/en

AI Naloga obravnava problematiko odprtih površin v stanovanjskih soseskah z večstanovanjsko gradnjo, ki so bile zgrajene v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja v Ljubljani. To je bilo obdobje celovitega pristopa urejanja stanovanjskih sosesk s poudarkom na zastopanosti in organizaciji odprtih in zelenih površin. Klub obsežnim odprtim površinam, prebivalci stanovanjskih sosesk te le redko uporabljajo. Odprte površine so slabo strukturirane, programsko nezanimive, slabo vzdrževane in kot take ne prispevajo k izboljšanju bivalnega okolja. V nalogi je predstavljen pomen in vloga odprtih površin v neposrednem bivalnem okolju. Na podlagi analize stanja odprtega prostora v izbranih soseskah in ankete izvedene med stanovalci izbranih sosesk, smo prepoznali glavne probleme, ki se pojavljajo v odprtem prostoru sosesk in vzroke, zakaj prebivalci teh površin ne uporabljajo. Na podlagi ugotovitev smo poskušali podati usmeritve in priporočila za fizično in programsko prenovo odprtega prostora v obstoječih stanovanjskih soseskah.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 711.581: 712.25 (497.4 Ljubljana) (043.2)
CX residental areas/open spaces/green spaces/renovation
AU DRAKSLER, Vesna
AA GAZVODA, Davorin (supervisor)
PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Landscape Architecture
PY 2009
TI RESTRUCTURING OPEN SPACE IN RESIDENTIAL AREAS BUILT BETWEEN 1960 AND 1980 IN LJUBLJANA
DT Graduation thesis (University studies)
NO XIII, 84, [14] p., 8 tab., 155 fig., 2 ann., 32 ref.
LA sl
AL sl/en

AB The present thesis deals with problems of open spaces in residental areas, built in 60th and 70th years of former century in Ljubljana. This was period of complete approach of organizing of residential areas with stress on number and organization of open and green spaces. In spite of extensive open areas, inhabitants aren´t using these. Open areas are badly structured, uninteresting, badly maintained and as such aren't contributing to improvement of living environment. Based on analysis of condition of open spaces and on the survey conducted among residents in chosen residental areas, we try to recognised main problems, that they occur in open spaces and causes why inhabitants these open spaces aren't using. Based on findings, we try to pass guidlines and references for restructuring of open space in existent residental areas.

KAZALO VSEBINE

str.

Ključna dokumentacijska informacija (KDI) z izvlečkom III
Key wards documentation (KWD) including abstract IV
Kazalo vsebine V
Kazalo slik VII
Kazalo preglednic XII
Kazalo prilog XIII

1 UVOD 1

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA 2
1.2 DELOVNA HIPOTEZA 3
1.3 NAMEN IN CILJI NALOGE 3
1.4 METODE DELA 4

2 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV 5

2.1 STANOVANJSKE SOSESKE (PROSTORSKI IN SOCIALNI MODEL) 5
2.1.1 Razvoj in nastanek stanovanjskih sosesk 5
2.1.2 Pregled stavbnih tipov večstanovanjskih zgradb in pripadajočega odprtega prostora 10
2.2 STANOVANJSKO OKOLJE / BIVALNA POVRŠINA 12
2.3 JAVNI / ZASEBNI ODPRTI PROSTOR 15
2.4 PRENOVA / PRESTRUKTURIRANJE 17

3 ODPRTI PROSTOR V STANOVANJSKIH SOSESKAH 18

3.1 VLOGA IN POMEN ODPRTIH POVRŠIN V STANOVANJSKIH SOSESKAH 19
3.2 VRSTA ODPRTIH POVRŠIN V STANOVANJSKIH SOSESKAH 21
3.2.1 Grajeni odprti prostor 22
3.2.2 Zeleni odprti prostor 24

4 PREGLED IZBRANIH STANOVANJSKIH SOSESK V LJUBLJANI ZGRAJENIH V LETIH OD 1960 DO 1980 28

4.1 ŠS 6 – LJUBLJANA ŠIŠKA 32
4.2 BS 7 - RUSKI CAR 36
4.3 ŠS-9 KOSEZE 40
4.4 BS 3 – NOVE STOŽICE 43
4.5 MS-4 IN MS-5 FUŽINE 47
4.6 MS 2-1 IN MS 3-2 ŠTEPANJSKO NASELJE 50

5 POVZETEK PREGLEDA ODPRTEGA PROSTORA IZBRANIH STANOVANJSKIH SOSESK 53

5.1 PROPADANJE STANOVANJSKIH OBMOČIJ 53
5.2 KONKRETNI PROBLEMI V ODPRTEM PROSTORU STANOVANJSKIH SOSESK 55

6 ANKETNA RAZISKAVA O ODPRTEM PROSTORU V DVEH IZBRANIH STANOVANJSKIH SOSESKAH 62

6.1 NAMEN IN CILJI ANKETIRANJA 62
6.2 METODA 62
6.3 REZULTATI ANKETE 63

7 SKLEPNE UGOTOVITVE , USMERITVE IN PREDLOGI UREJANJA 69

7.1 RAZVOJNE SPREMEMBE, KI VPLIVAJO NA RAZMERE V STANOVANJSKIH SOSESKAH 69
7.2 CILJI PRENOVE ODPRTEGA PROSTORA IN USMERITVE ZA NADALJNJE UREJANJE ODPRTEGA PROSTORA STANOVANJSKIH SOSESK 70
7.3 PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE OBSTOJEČEGA STANJA V ODPRTEM PROSTORU STANOVANJSKIH SOSESK 73
7.3.1 Prometne površine 73
7.3.2 Zelene površine 77
7.3.3 Usmeritve za urejanje odprtega prostora v stanovanjski soseski BS3 – Nove Stožice in soseski BS7 – Ruski car 80

8 POVZETEK **83**

9 VIRI 85

9.1 CITIRANI VIRI 85
9.2 DRUGI VIRI 86

ZAHVALA 86

PRILOGE 86

KAZALO SLIK

str.
Slika 1: Parkiranje je eden največjih problemov v vseh stanovanjskih soseskah. 2
Slika 2: Že tako redka urbana oprema je uničena in ne služi več svojemu namenu, novih ureditev praktično ni. 2
Slika 3: Kljub obsežnim zelenim površinam prebivalci le teh ne uporabljajo. 2
Slika 4: Projekt za sosesko »Na Jami« (Ravnikar in sod., 1995, cit. po Mušič, 1980)..... 6
Slika 5: Model soseske za 5000 prebivalcev (Ravnikar in sod., 1995, cit. po Mušič, 1980). 7
Slika 6: Pogled na zazidavo ob Celovški cesti (ŠS-6), ki je eden prvih ambicioznejših organizacijskih posegov v našem mestnem prostoru. Monocentričnost zasnove in koncentracija gostot ter višin ob Celovški cesti sledi načelom Ravnikarjeve sheme. Deli te soseske z nižjimi objekti in formiranimi zelenimi dvorišči so še danes med najkvalitetnejšimi bivalnimi ambienti v Ljubljani, medtem ko center ob Celovški cesti ni zaživel (Posledice…,1976). 8
Slika 7: Zazidalni načrt za Savsko naselje (Katalog… , 1983). 8
Slika 8 in 9: Pogled na del Savskega naselja ob izgradnji (Posledice…, 1976)..... 8
Slika 10: Koncept dveh pravokotnih ulic v soseski BS7 (Posledice…, 1976).....10
Slika 11: BS3 - koncept ulice oz. trga med linijami zgradb (Katalog …, 1983).....10
Slika 12: Terasasti bloki v Kosezah predstavljajo poizkus približevanja narave prebivalcem tudi v višjih nadstropjih. 10
Slika 13: Shematični prikaz stavbnih tipov večstanovanjskih zgradb. 11
Slika 14 in 15: Primer različne tipologije grajenih struktur in odprtega prostora v Štepanjskem naselju. 12
Slika 16 in 17: Bivanje v večstanovanjski zgradbi nudi posamezniku manj miru in več moten iz okolja, manjše so možnosti gibanja, prikrajšan je za stik z naravo, saj majhen balkon ne more nadomestiti vrta ob hiši. 15
Slika 18: Tipologija objektov določa tudi tipologijo pripadajočega odprtega prostora, velikost odprtega prostora in dostopnost za uporabnike. 16
Slika 19, 20 in 21: Odprte površine v stanovanjski soseski so parkirišča, poti, igrišča, zelenice, ploščadi, skratka ves nepozidan prostor. 18
Slika 22, 23 in 24: Odprte površine v stanovanjskih soseskah uporabljajo otroci pri igri, starejši za sprehode in druženje, zelene površine pa se lahko pojavljajo zgolj kot členitvene površine med objekti. 19
Slika 25 in 26: Dejavnosti se razvijajo spontano in se po prostoru razporejajo naključno, brez vnaprej določenega prostorskega reda. Dodatne možnosti rabe, ki jih uporabniki odkrijejo in vpeljujejo sami, razkrivajo ustvarjalnost posameznikov in skupin. 20
Slika 27: Možnosti realizacije programa bivanja na prostem so neprimerno večje v odprtem prostoru – kareju, ulici, vrtu – kot pa na prostih površinah, ki nastopajo kot ostanek nepozidanih površin v obliki ozkih trakov ali trikotnikov. 20
Slika 28 in 29: Na področju javnih površin prihaja do problemov zaradi nasprotujočih si interesov med dejavnimi gospodarskimi službami, ki vztrajajo na ekonomičnosti prostorskih rešitev, in širšim javnim interesom, ki stremi k povečevanju urejenih javnih površin. 21
Slika 30: Karta mesta Ljubljana z lokacijo večjih stanovanjskih sosesk, zgrajenih v letih od 1960 do 1980. V nadaljevanju so predstavljene stanovanjske soseske od 1 – 6. 30

Slika 31 in 32: Urbanizem Šišenske soseske 6 sta načrtovala Aleš Šarec in Janez Vovk, arhitekturo pa Ilija Arnautović in Aleksander Peršin - tloris zazidalnega načrta in maketa območja (Posledice…, 1976). 32
Slika 33: Shematski prerez tipov stanovanjske gradnje. V ospredju je značilna podkvasta zazidava, višine P+3, znotraj katere se formira poljavni zeleni prostor. V ozadju, ob Celovški so zgradbe višje, tu se pojavljajo tudi objekti spremljajočih dejavnosti. 33
Slika 34 in 35: Promet je iz teh ambientov izločen in omejen na nekaj ulic. Zelene površine soseske še danes veljajo za enega najkvalitetnejših primerov ljubljanskega stanovanjskega zelenja. 33
Slika 36: Shematski prikaz glavnih komunikacij, površin, namenjenih parkiranju in večjih odprtih zelenih površin. 34
Slika 37: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru. 35
Slika 38: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; neurejena, neutrjena parkirišča 35
Slika 39: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; obsežna zelena površina ob Celovški cesti je sedaj pozidana 35
Slika 40: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; parkiranje na zelenicah in dovoznih poteh 35
Slika 41: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; slabo izkoriščeni zasebni vrtovi v pritličju 35
Slika 42 in 43: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; uničena igrala in športni elementi 35
Slika 44: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; slabo vzdrževana urbana oprema 35
Slika 45: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; propadanje stavbnega fonda 35
Slika 46: Tloris zazidalnega načrta (Posledice…, 1976) 36
Slika 47 in 48: Pogled na stanovanjsko sosesko - zasnova je kljub gosti zazidavi in majhnemu deležu zelenih površin omogočila ureditev velike, privlačne in uporabne parkovne površine. 36
Slika 49: Shematski prikaz glavnih komunikacij, parkirnih površin ter večjih zelenih površin. 37
Slika 50: Prostor med zgradbami – ulica, je namenjena izključno pešcem. 37
Slika 51: Shematski prerez tipov stanovanjske gradnje. Prostorska organizacija temelji na sistemu dveh pravokotno ležečih ulic in zgostitvi visokih stanovanjskih zgradb vzdolž njih. Med obema ulicama se pojavi večja odprta zelena površina z otroškimi igrišči. 38
Slika 52: Shematski prerez predstavlja ulico S-J. Vzdolž ulice so nanizana športna igrišča, garaže pa so po celi dolžini ulice pod ploščadjo. 38
Slika 53: Ploščad je streha garaže, zato saditev višjih dreves ni mogoča. 38
Slika 54: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru. 39
Slika 55: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; poškodovane tlakovane površine in urbana oprema 39
Slika 56: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; neopredeljena zelena površina 39
Slika 57 in 58: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; garaže pod ploščadjo ne omogočajo sajenja večje drevnine, vendar pa tudi zelenice niso primerno vzdrževane 39
Slika 59: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; pomanjkanje klopi in ostale urbane opreme 39

Slika 60: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; igrišča za šport in otroška igrala so slabo vzdrževana 39
Slika 61: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; neurejene površine za parkiranje.....39
Slika 62: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; parkiranje na zelenicah.....39
Slika 63: Tloris zazidalnega načrta (Katalog… , 1983) 40
Slika 64 in 65: Pogled na stanovanjsko sosesko danes. 40
Slika 66: Shematski prikaz glavnih komunikacij, parkirnih površin ter večjih zelenih površin. 41
Slika 67: Prostor med zgradbami je namenjen izključno pešcem in potrebam intervencijskih vozil.....41
Slika 68: Shematski prerez terasastih blokov. Motorni promet je strogo ločen, garaže so pod objekti. Pritlična stanovanja imajo lasten vrt, nadstropna stanovanja pa večje balkone in terase, ki omogočajo pestrejšo zasaditev. Z zgostitvijo objektov so se izgubile večje odprte površine. 41
Slika 69: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru.....42
Slika 70: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; gosta zasaditev ob vrtovih v pritličju lahko zmanjša preglednost in s tem občutek varnosti 42
Slika 71: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; osrednja ulica nudi pestre možnosti ureditve, potrebno bi bilo na novo vzpostaviti hierarhijo prostora 42
Slika 72: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; večje odprte površine so redke, programsko neopredeljene in predstavljajo potencialno možnost za ureditev otroških igrišč, ki jih v soseski ni.....42
Slika 73 in 74: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; problemi s parkiranjem se pojavljajo predvsem ob kompleksih z javnim programom, parkira se ob cesti in na pločnikih.....42
Slika 75: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; neprimerne zasaditve v pritličnih vrtovih ali na terasah lahko motijo stanovalce višjih nadstropij, zakrivajo pogled, dajejo senco.....42
Slika 76: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; utrjeni prostori med posameznimi linijami stavb nudijo možnost za ureditev skupnih prostorov 42
Slika 77: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; vodni motiv – prvotna namembnost se je izgubila 42
Slika 78: Pogled na BS 3, ki je ena največjih ljubljanskih sosesk, saj obsega 800 m dolgo in 250 m široko območje zazidave. Njena kompleksna urbanistična zasnova je delo Mitje Jernejca, arhitekturno oblikovanje stavb pa Ilije Arnautovića. 43
Slika 79: Tloris zazidalnega načrta (Katalog… , 1983:5) 43
Slika 80 in 81: Pogled na stanovanjsko sosesko - Prvotna urbanistična zasnova je na vzhodnem obrobju namesto stolpnic predvidela dva megabloka velikih dimenzij in z visoko gostoto poselitve. Stolpnice so ustrezno zadostile zahtevani gostoti in z manjšo porabo prostora obenem ustvarile identifikacijsko točko celotnega naselja.....43
Slika 82 in 83: Shematski prikaz stanovanjske soseske.....44
Slika 84 in 85: Arhitekt je posebno pozornost posvetil oblikovanju stanovanj v pritličju, v katerih je na različne načine interpretiral idejo hiše z vrtom. Stanovanja v blokih, ki stojijo ob vmesnih parkih naselja in kot posebnost pravokotno zaključujejo sicer vzdolžne pasove, imajo v ospredju velike vrtove. Še bolj dosledna

interpretacija hiše se pojavi pri pritličnih stanovanjih, ki so za pol etaže dvignjena nad teren. Tem so dodani prečni paviljoni z vrtovi, ki segajo globoko v vmesne parkovne oz. 'tržne' pasove med bloki. V paviljonih so dnevni prostori s pogledom na domači vrt, medtem ko so spalni prostori v bloku. 45
Slika 86: Prikaz glavnih komunikacij, parkirnih površin ter zelenih površin. 45
Slika 87: Prehod pod objekti poudarja mejo med hrupnejšim in bolj odprtim javnim, prometnim delom in med intimnejšim, notranjim prostorom naselja. 45
Slika 88: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru. 46
Slika 89 in 90: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; včasih kvalitetna igrala, klopi in ostala oprema propada in danes ni več primerna za uporabo. 46
Slika 91: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; da bi preprečili parkiranje na zelenicah so namestili neugledna betonska korita. 46
Slika 92: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; tlakovane površine med stolpnicami so slabo vzdrževane, prisvajajo si jih posamezniki z neprimernimi ureditvami. 46
Slika 93: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; pomanjkanje primernih parkirnih površin je največji problem prav v BS 3. 46
Slika 94 in 95: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; površine med posameznimi nizi stavb, ki naj bi predstavljale ulice oz. trge namenjene druženju in igri otrok, so sedaj polne avtomobilov. 46
Slika 96: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; med nizi stavb so obsežne zelenice z urejenimi površinami za šport, ki pa so žal slabo opremljene z raznimi športnimi elementi. 46
Slika 97: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; na slepih fasadah se pojavljajo grafiti. 46
Slika 98 in 99: Tloris zazidalnega načrta in maketa soseske (Katalog… , 1983) 47
Slika 100, 101 in 102: Pogled na stanovanjsko sosesko danes. 47
Slika 103: Shematski prikaz stanovanjske soseske. 48
Slika 104: Prikaz glavnih komunikacij, parkirnih površin ter zelenih površin. 48
Slika 105: Otroška igrišča so orientirana na dvoriščni strani kjer ni prometa. 48
Slika 106: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru 49
Slika 107: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; uničena urbana oprema ne služi več svojemu namenu 49
Slika 108: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; neugledni in zanemarjeni vhodi v objekte 49
Slika 109: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; obsežne neopredeljene odprte površine 49
Slika 110: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; nevzdrževani skupni prostori, poškodovane tlakovane površine 49
Slika 111 in 112: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; divje parkiranje na zelenicah in športnih igriščih 49
Slika 113: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; neurejeni in neizkoriščeni zasebni vrtovi v pritličju 49
Slika 114: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; posledice vandalizma 49
Slika 115: Tloris zazidalnega načrta (Katalog… , 1983) 50
Slika 116 in 117: Pogled na stanovanjsko sosesko danes. 50
Slika 118: Shematski prikaz stanovanjske soseske – pogled na osrednjo pešcono proti Ljubljanici. 50
Slika 119: Shematski prerez stolpnic ob Litijski cesti. 51

Slika 120 in 121: Pogled na obsežne zelene površine v soseski.....51
Slika 122: Prikaz glavnih komunikacij, parkirnih površin ter zelenih površin. 51
Slika 123: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru.....52
Slika 124: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; parkiranje na pločnikih in dovozih. 52
Slika 125: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; parkiranje na zelenicah.....52
Slika 126: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; peskovniki so postali pasja stranišča, divje parkiranje pa lahko prepreči le fizična bariera. 52
Slika 127: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; površine za šport brez športnih elementov. 52
Slika 128: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; uporabniki so si sami izbrali bližnjice preko obsežnih zelenic. 52
Slika 129: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; neugleden prostor za odpadke. 52
Slika 130: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; dotrajana urbana oprema. 52
Slika 131: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; kreativnost stanovalcev. 52
Slika 132: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; uničena kolesarnica.....52
Slika 133: Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru; neprimerna zasaditev drevnine.....52
Slika 134, 135 in 136: Problemi s parkiranjem, uničena urbana oprema, vandalizem, prenaseljenost so problemi, značilni v vseh velikih soseskah in zmanjšujejo kakovost bivalnega okolja.....53
Slika 137, 138 in 139: Posledica visoke zazidave je veliko število avtomobilov na majhnem prostoru, neposreden učinek pa za počutje stanovalcev in varnost otrok zelo negativen. Edino fizična bariera prepreči voznikom uporabljati za dovoze in parkiranje tudi peščeve površine. 55
Slika 140: Grafit, ki opozarja lastnike psov, naj počistijo iztrebke svojih ljubljenčkov. 58
Slika 141: V preteklosti skrbno urejene in programsko zanimive ureditve danes samevajo. 58
Slika 142, 143 in 144: Posebnih ureditev pred vhodi v objekte ni, ni klopi ali stojal za kolesa, v večini primerov so obdani s kontejnerji za smeti. 61
Slika 145: Ukrepi za umirjanje prometa in s tem zagotavljanje večje varnosti. 74
Slika 146: Ukrepi za omejevanje negativnih vplivov (večja varnost, zmanjševanje hrupa in emisij).....74
Slika 147: Ukrepi za omejevanje negativnih vplivov s ceste. 74
Slika 148: Predlog za gradnjo podzemne garaže z različnimi možnosti za ureditev strehe garaže. 75
Slika 149: Predlog za gradnjo parkirne hiše na obstoječih parkirnih površinah.....75
Slika 150: Predlog za izgradnjo parkirne hiše, s čimer lahko pridobimo nove zelene površine.....75
Slika 151: Preprečevanje parkiranja na površinah, ki za to niso namenjene.....76
Slika 152: Možnosti za ozelenitev parkirišč. 76
Slika 153: Drevesa preprečujejo neželene poglede iz višjih nadstropij in nudijo senco....77
Slika 154: Stanovanjska soseska BS 3 – Nove Stožice – Usmeritve urejanja 81
Slika 155: Stanovanjska soseska BS 7 – Ruski car – Usmeritve urejanja 82

KAZALO PREGLEDNIC

str.

Preglednica 1: Povzetek površin za posamezne dejavnosti v stanovanjskem naselju (Jernejc, 1976: 24) 29
Preglednica 2: Velikost posameznih površin soseske (Posledice…, 1976) 32
Preglednica 3: Velikost posameznih površin soseske (Posledice…, 1976) 36
Preglednica 4: Velikost posameznih površin soseske (Posledice…, 1976) 40
Preglednica 5: Velikost posameznih površin soseske (Posledice…, 1976) 43
Preglednica 6: Velikost posameznih površin soseske (Posledice…, 1976) 50
Preglednica 7: Predstavljeni so rezultati na vprašanje Ali menite, da je v vaši soseski dovolj zelenic v odvisnosti od števila nadstropij v stavbi. 64
Preglednica 8: Pogostost motečih pojavov v odprtem prostoru izbranih sosesk v %. 66

KAZALO PRILOG

str.

PRILOGA A: Anketni vprašalnik 89
PRILOGA B: Rezultati ankete 93

1 UVOD

Življenje v mestih predstavlja danes prevladujoč način bivanja. Znaten del prebivalcev mest stanuje v velikih stanovanjskih soseskah, ki so se začele graditi v času pospešene industrializacije pa vse do danes.
Večstanovanjska gradnja predstavlja večino organizirane stanovanjske gradnje, ob kateri se je izoblikoval bolj ali manj kvaliteten odprt prostor. Za kakovost bivanja pa je poleg stanovanjske površine pomembna prav dostopnost in urejenost odprtega prostora v neposredni bližini, ki omogoča zadovoljevanje sekundarnih življenjskih potreb.

Vsaka izmed teh stanovanjskih sosesk je zaznamovana z različnimi načeli urbanističnega načrtovanja, značilnimi za obdobje, v katerem je nastala.
Glede na različno tipologijo stanovanjske gradnje, je različen tudi značaj odprtega prostora, kar ponuja različne možnosti za njegovo urejanje. Razmerje med grajenim in odprtim prostorom ter sama ureditev odprtega prostora omogoča splet doživetij, ki so ključnega pomena za posameznika in družino. Posamezniku in skupinam nudi različne možnosti za življenje, druženje, sprostitev, rekreacijo, za zagotavljanje njihovih potreb ter omogoča višjo ali nižjo kakovost bivanja.

S problemi prenove starejših stanovanjskih sosesk se danes sooča skoraj vsaka evropska država. Ne glede na nacionalne razlike imajo soseske nekatere skupne značilnosti, kot so na primer; fizični, ekološki, ekonomski problemi, ki so povezani s problemi vzdrževanja, socialni problemi, neugodna struktura prebivalcev ter neustrezna raba grajenih struktur. Pri iskanju rešitev za te probleme pa je največja težava v tem, da se problemi redko pojavijo posamezno (Regeneracija…, 2007).

Prostorsko urejanje stanovanjskih sosesk zahteva poznavanje potreb vseh prebivalcev in njihovih raznovrstnih dejavnosti. Da bi zadovoljili vse večje potrebe prebivalcev po odprtih površinah, moramo funkcije odprtih površin ustrezno in celovito ovrednotiti, jih prilagoditi in oblikovati tako, da bi kar najbolje služile svojemu namenu. Odprt prostor v stanovanjskih soseskah mora biti funkcionalen, varen, vzdrževan in prijeten za uporabo, da se bodo v njem vsi, ki ga uporabljajo, dobro počutili, in da med njimi zaradi različnih interesov ne bo prihajalo do neskladij.

Namen naloge je opozoriti na prednosti in pomanjkljivosti večstanovanjske gradnje in odprtih površin znotraj stanovanjskih sosesk v Ljubljani, ki so nastale v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja, ter ugotoviti, katera so splošna merila za optimalno bivanje v takem okolju.

Na podlagi ugotovitev o stanju odprtega prostora ter potreb in želja prebivalcev stanovanjskih sosesk bomo poskušali podati usmeritve za prestrukturiranje odprtega prostora v velikih stanovanjskih soseskah na način, da bi zadovoljili vsem funkcijam odprtih površin v urbanem okolju velike gostote.

Čeprav se je v zadnjem času že veliko naredilo na tem področju, lahko na podlagi opazovanj odprtega prostora v starejših stanovanjskih soseskah v Ljubljani in na podlagi pridobljenih mnenj stanovalcev o njihovem bivalnem okolju, ugotovimo še mnoge pomanjkljivosti. Včasih je neustrezna že sama velikost odprtega prostora ali pa je prostor preveč izpostavljen prometu in hrupu s ceste, programsko nezanimiv, ni vzdrževan in lahko celo nevaren.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Poleg stanovanjske površine je za kvaliteto bivanja pomembna tudi dostopnost odprtih in zelenih površin okrog zgradb. Velike stanovanjske soseske so se začele graditi po letu 50 kot posledica povečanja potreb po stanovanjski gradnji, zaradi močnih migracijskih tokov iz predmestja, podeželja in drugih predelov nekdanje Jugoslavije. Pri načrtovanju sosesk so bili uporabljeni arhitekturno urbanistični normativi in standardi, ki so veljali v tistem času.

Pri načrtovanju zunanjega prostora med grajenimi strukturami se ni upoštevalo, da se struktura prebivalcev skozi čas spreminja. Zaradi nerešenih lastništev v preteklosti in pomanjkanja politike upravljanja ter denarja so te površine prepuščene same sebi, ostajajo nedokončane, neurejene ali pa si jih celo prisvajajo posamezniki s svojimi individualnimi interesi, ki niso sprejemljivi za širšo populacijo. Ureditev, ki je bila pred časom smiselna, je sedaj zaradi različnih interesov in spremenjene populacije uporabnikov postala neuporabna, moteča, zaradi slabega vzdrževanja in propadanja pa lahko tudi nevarna.

Slika 1: Parkiranje je eden največjih problemov v vseh stanovanjskih soseskah.
Slika 2: Že tako redka urbana oprema je uničena in ne služi več svojemu namenu, novih ureditev praktično ni.
Slika 3: Kljub obsežnim zelenim površinam prebivalci le teh ne uporabljajo.

Odprt prostor v stanovanjskih soseskah zaradi odsotnosti programskih vsebin in slabega vzdrževanja ni prijazen do uporabnikov, ki se v njem zadržujejo in prostora zaradi tega sploh ne uporabljajo. Prostori okrog stanovanjskih zgradb dajejo vtis neurejenosti, neprivlačnosti in nezanimivosti, posebnih vizualnih učinkov in kvalitet v prostoru ni moč čutiti. Prostor je pust in zanemarjen.

Naloga podrobneje obdela problem odprtega prostora v starejših stanovanjskih soseskah v Ljubljani in vzroke, zakaj kljub obsežnim odprtim površinam stanovalci le teh ne uporabljajo. Naloga je osredotočena na probleme, ki se pojavljajo v odprtem prostoru stanovanjskih sosesk v Ljubljani, zgrajenih v letih od 1960 do 1980, podobne probleme pa lahko zasledimo tudi v stanovanjskih soseskah v ostalih mestih po Sloveniji, ki so bile zgrajene v enakem obdobju. Problemi starejših stanovanjskih sosesk v Sloveniji pa so podobni tistim v drugih zahodnoevropskih državah.

1.2 DELOVNA HIPOTEZA

Naloga predpostavlja, da so se pred 30 in več leti gradile kakovostne stanovanjske soseske predvsem z vidika zastopanosti in organizacije odprtih površin.

Vzrok za majhno uporabo odprtega prostora in zelenih površin v stanovanjskih soseskah gre pripisovati ureditvam, ki niso prilagojene uporabnikom in njihovemu načinu življenja, odsotnosti programskih elementov ter slabemu vzdrževanju površin.

Odprtih površin starejših stanovanjskih sosesk ni možno učinkovito prenoviti, ne da bi posegli v njihovo strukturo, prepoznali in upoštevali potrebe različnih uporabniških skupin in posameznikov ter temu prilagodili odprt prostor z oblikovnega in funkcionalnega vidika. Kakovost bivalnega okolja v starejših stanovanjskih soseskah bi bilo mogoče izboljšati z urbanistično - oblikovalsko in programsko prenovo odprtega prostora.

1.3 NAMEN IN CILJI NALOGE

Konkretne cilje prenove je mogoče podrobno določiti le na osnovi ugotovljenih pomanjkljivosti v določeni soseski in glede na ugotovljene specifične probleme v določenem širšem okolju.

Na podlagi teoretičnih spoznanj in opazovanj na terenu želimo opozoriti na vidike, ki naj bi se upoštevali pri urejanju odprtega prostora stanovanjskih sosesk, da bi zagotovili čim večjo kompleksnost in bivalno okolje prilagojeno uporabniku.
Cilj naloge je prepoznati in opredeliti značilne probleme, ki se pojavljajo v odprtem prostoru velikih stanovanjskih sosesk zgrajenih v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja, podati možne ukrepe za njihovo reševanje ter oblikovati smernice za nadaljnje urejanje odprtega

prostora stanovanjskih sosesk, v smislu izboljšanja potenciala odprtega prostora, njegove razporeditve, namembnosti, hierarhije. Z upoštevanjem usmeritev in smernic pri načrtovanju in prenovi, bi se izboljšala uporabnost in privlačnost odprtega prostora za najrazličnejše uporabnike.
Površine bi se med seboj povezale v razpoznaven ambient, programska dopolnitev pa zadovoljevanju različnih prostočasnih aktivnosti.

Glavni cilji naloge so:
- na podlagi literature opredeliti pojme, povezane z odprtim prostorom v stanovanjskih soseskah,
- opozoriti na značilnosti, vlogo in pomen odprtega prostora v neposrednem bivalnem okolju,
- izdelati pregled dejanskega stanja odprtega prostora in njegove urbane opreme v izbranih stanovanjskih soseskah v Ljubljani,
- prepoznati in opozoriti na glavne probleme, ki se pojavljajo v odprtem prostoru stanovanjskih sosesk,
- pridobiti mnenje stanovalcev izbranih sosesk o zadovoljstvu z njihovim bivalnim okoljem,
- podati izhodišča in smernice za preoblikovanje in ureditev odprtega prostora v stanovanjskih soseskah,
- opozoriti na pomembnost ohranjanja odprtega prostora v stanovanjskih soseskah.

1.4 METODE DELA

Naloga je izdelana v več korakih. Za dosego zgoraj navedenih ciljev in potrditev hipoteze je raziskovanje zasnovano na:
- opredelitvi problematike naloge in osnovnih pojmov,
- prepoznavi prednosti in slabosti odprtega prostora v stanovanjskih soseskah z večstanovanjsko gradnjo,
- pregledu in analizi odprtega prostora v nekaterih stanovanjskih soseskah v Ljubljani, zgrajenih v letih od 1960 do 1980,
- anketi prebivalcev o njihovih potrebah, željah in prisotnih problemih v njihovi stanovanjski soseski,
- sintezni ugotovitvi, ki služi kot podlaga za pripravo načrtovalskih izhodišč, usmeritev in predlogov za prestrukturiranje in prenovo odprtega prostora v stanovanjskih soseskah.

2 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

2.1 STANOVANJSKE SOSESKE (PROSTORSKI IN SOCIALNI MODEL)

Stanovanjske soseske so opredeljene kot skupine zgradb, ki predstavljajo jasno razmejeno prostorsko območje. To so soseske, ki jih je načrtovala država v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja, ali so bile zasnovane in zgrajene z njeno podporo (Regeneracija…, 2007).
Stanovanjske soseske, so prostorsko zaključene celote, arhitekturno in urbanistično organizirane stanovanjske gradnje. Temelj stanovanjskih sosesk je bil celostni pristop, ki je zajemal tako prostorski, kot tudi socialni koncept. Načrte za gradnjo so oblikovali v skladu z idejami tistega časa o idealnem stanovanjskem okolju, najpomembnejšo vlogo pa je imel prav odprt in zelen prostor med grajenimi strukturami.
Kompozicija območja je v mnogih primerih temeljila na gradnji večjega števila enakih, visokih stanovanjskih blokov določenega tipa z enako strukturo različno velikih stanovanj. Višina objektov je pogosto raznolika (Regeneracija…, 2007).

Pomembna sestavina stanovanjskih sosesk je opremljenost z družbeno infrastrukturo, kot so vrtci, šole, trgovine, storitve, ki so bile pogosto skoncentrirane v središčnih delih soseske. Skupna je uporaba prometne infrastrukture, javnih zelenih površin, igrišč in nekaterih skupnih komunalnih storitev.

2.1.1 Razvoj in nastanek stanovanjskih sosesk

Soseska kot organizirana socialna skupnost je stara institucija in je bila visoko razvita v starih mestih. Kaotična rast in prenatrpanost kot posledica industrijske revolucije sta povzročili njen propad. V Angliji so konec 19. stoletja življenjske razmere v mestih postale nevzdržne.
Med številnimi predlogi za organizacijo teh skupnosti, je imel za razvoj soseske največ vpliva E. Howard, ki je leta 1898 predstavil zamisel o »mestu« v zeleni okolici, v bližini ali na robu »pravega« mesta, z nizko gostoto stanovanj ter z dejavnostmi v bližini, ki zadovoljujejo osnovnim potrebam prebivalcev. Vrtno mesto tvorijo tipizirani stanovanjski objekti, na območju je javna odprta površina s socialno funkcijo. Mesto je razdelil na četrti za 5000 ljudi, oskrbljene z vsemi potrebnimi servisi. S tem konceptom se je začel uvajati model soseske (Mihelič, 1983).

V okviru priprav za newyorški regionalni plan leta 1920 je C. Perry vpeljal koncept soseske, pri katerem je merilo za velikost soseske peščeva pot, v centru soseske je šola, ki je od posameznih stanovanj oddaljena največ 500 m. Število prebivalcev je omejeno na 5000, torej skupnost, katere otroci bi lahko napolnili eno osnovno šolo (Mihelič, 1983).

Perryjeve ideje je naprej razvijal C. Stein, ki je proučeval predvsem cestni sistem soseske in v svojem projektu za Radburn predlagal popolno ločitev peščevih poti od prometnih ter diferenciacijo prometnih poti glede na njihovo funkcijo (Mihelič, 1983).

Perryjev in Steinov model po vojni nadaljujejo angleški urbanisti (Abercrombie in Forshaw). Izkaže se, da soseska ni samo sociološka, ampak predvsem fizična grupacija, ki tako omogoča boljšo organizacijo mesta, kot so to opredeljevali Bauer, Blumenfeld, Isaacs, Jacobs. Angleški vzorec kmalu po vojni prevzamejo v skandinavskih deželah, najprej na Švedskem, od tu pa se koncept soseske razširi po vsej Evropi (Mihelič, 1983).

Po obdobju najnujnejše zadovoljitve stanovanjskih potreb se s postopnim razvojem industrije in življenjskega standarda pojavi potreba po širšem reševanju bivalnih funkcij v naselju. Vzporedno s kritikami na obstoječo stanovanjsko gradnjo, so se tudi pri nas začele pojavljati ideje o novi organizaciji stanovanjske gradnje po vzoru severnoevropskih in skandinavskih dežel.

S konceptom soseske pri nas začne E. Ravnikar (1951), ki se ukvarja s študijami osnovnošolskih okolišev, cestnega omrežja (posebej kolesarskih poti), kar uporabi v projektu za sosesko v območju “Na Jami” v Šiški (1956).

Oblikovno je bila soseska zasnovana kot zelena ulica, ob kateri so se nizale stanovanjske stavbe. Merilo za organizacijo soseske je bila osnovna šola, promet pa je bil speljan po obodu soseske. Osnovni koncept sosesk je temeljil na ideji oz. želji, da bi stanovalci lahko zadovoljevali svoje vsakdanje potrebe.

Slika 4: Projekt za sosesko »Na Jami« (Ravnikar in sod., 1995, cit. po Mušič, 1980).

Na fakulteti za arhitekturo je v tem času skupina arhitektov M. Jernejc, M. Dobravec, J. Lajovic, J. Lap razvijala koncept soseske predvsem z organizacijskega in programskega vidika (1958).

Model soseske, ki so ga predlagali, je funkcionalno razčlenjen na:
- stanovanjske stavbe ter stavbe javnega pomena,
- prometno mrežo,
- rekreacijske in zelene površine.

Prilagojen je bil za 5000 prebivalcev. Soseska je bila razdeljena na stanovanjske četrti za 300 do 1000 prebivalcev, organizirane okrog centra z večjim igriščem, z objekti osnovne preskrbe in vzgojno-varstveno ustanovo. Vsaka četrt je bila razdeljena na manjše enote – sosedstva, ki so bila organizirana okrog igrišča za najmlajše otroke in v katerih naj bi se prebivalci med seboj poznali in si pomagali.

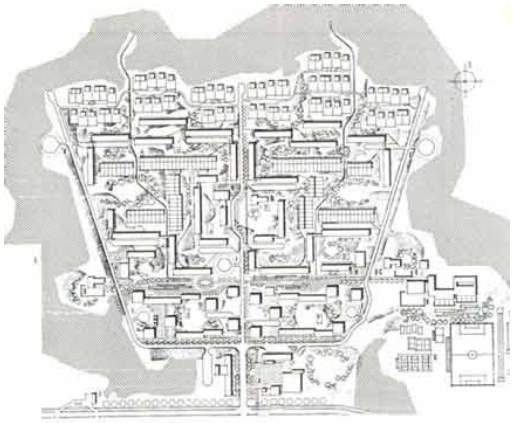

Slika 5: Model soseske za 5000 prebivalcev (Ravnikar in sod., 1995, cit. po Mušič, 1980).

Soseska je bila pozidana z različnimi tipi stanovanjskih zgradb. V njenem jedru, ki je praviloma ob glavni prometni cesti in postaji mestnega javnega prometa, so bile stanovanjske stolpnice kot "nosilke mestne note". V srednjem pasu so bili nižji stanovanjski bloki in hiše v nizu. To je bil najširši pas soseske, bogato ozelenjen in opremljen z otroškimi igrišči. V tretjem pasu se je širil niz enodružinskih hiš.

Savsko naselje je kronološko gledano eden prvih obsežnejših stanovanjskih kompleksov, ki so bila zgrajena kot ideja soseske. Značilna je utesnjenost šolskih objektov in popolna odsotnost ustreznih parkirišč, garaže so se zgradile naknadno. Zelene površine so nastopale kot ostanek pozidanega prostora, poseben pomen je bil dan njihovi higienski vlogi, odmikom, varstvu pred hrupom, ugodne klimatske razmere ipd..

Uporabljeni so bili že nekateri elementi koncepta soseske z modernistično strukturo, vendar so objekti locirani posamično v zelen prostor, in kjer tudi ni bila opredeljena hierarhija prostora ter pomen osrednjega trga in ulice (A. Gulič, 1985).

Slika 6: Zazidalni načrt za Savsko naselje (Katalog… , 1983).
Slika 7 in 8: Pogled na del Savskega naselja ob izgradnji (Posledice…, 1976).

Koncept stanovanjskih sosesk je temeljil na idejah svetlobe in zelenja, prometne varnosti, racionalnosti in gospodarnosti industrijske gradnje. Prostim površinam in njihovemu pomenu za igro in rekreacijo se je dajal poseben poudarek, prav tako pa so bili pomembni tudi klimatski in ekološki učinki teh površin. Odprte in zelene površine, so se začele obravnavati enakovredno, kot stalnica med grajenimi strukturami. Skupen način zadovoljevanja vsakdanjih potreb naj bi združeval prebivalce soseske v skupnost, omogočil navezovanje prijateljskih in sosedskih odnosov in preprečeval odtujitev v mestu. Način izgradnje naj bi omogočil posamezniku vzpostaviti identiteto s pomočjo identifikacije (prepoznave) stanovanjskega okolja (preglednost, jasna členjenost, razlika z drugimi predeli mesta).
Ta koncept je služil kot osnova za projektiranje prvih stanovanjskih sosesk v Ljubljani (soseska BS-6 za Bežigradom in ŠS-6 v Šiški).

Slika 9: Pogled na zazidavo ob Celovški cesti (ŠS-6), ki je eden prvih ambicioznejših organizacijskih posegov v našem mestnem prostoru. Monocentričnost zasnove in koncentracija gostot ter višin ob Celovški cesti sledi načelom Ravnikarjeve sheme. Deli te soseske z nižjimi objekti in formiranimi zelenimi dvorišči so še danes med najkvalitetnejšimi bivalnimi ambienti v Ljubljani, medtem ko center ob Celovški cesti ni zaživel (Posledice…,1976).

Družbena in gospodarska reforma v letu 1965, katere sestavni del je bila tudi stanovanjska reforma, je vnesla novo vsebino in nove odnose tudi na področje stanovanjske gradnje in gospodarstva. To je bilo obdobje nove ekonomske politike, ki je pospeševala razvij tržnega, konkurenčno usmerjenega gospodarstva. V stanovanjskem gospodarstvu je nova usmeritev sprožila začetek graditve stanovanj za trg.

Ob koncu 60. in začetku 70. let je značilno višanje gostote in gradnja na robovih mest. V času hitre gospodarske rasti so se zelene površine umikale, medtem ko je gostota naraščala. Obseg zelenih površin se je zavestno zmanjšal v prid kompleksnosti, kvalitativnim in ekološkim razlogom. Ponovno je prišlo v ospredje oblikovanje odprtega prostora z vpeljavo ulice, kareja.
Kot arhetip visoke stanovanjske gradnje se je vse bolj uveljavil razgiban ploščati blok, pogosto kombiniran z nižjimi lamelastimi objekti. Poudarjanje vertikal in večjih gostot po načelu vezanih blokov je omogočilo nastanek večjih zaključenih odprtih prostorov. Promet je bil strogo ločen od pešcev, z ustavitvijo na robu naselja ali z denivelacijo. Kljub zmanjšanemu obsegu odprtih površin so le-te postale prijaznejše za uporabnike. Pritlična stanovanja so dobila manjše vrtove, višja nadstropja balkone. Proste površine se začenjajo preoblikovati v zasebno (vrtovi), poljavno (kareji) in javno (Posledice…, 1976).

Uporaba novih bolj urbanih oblik, kot so ulica in stavbni blok, je pripomogla k večji kvaliteti stanovanjskega okolja in njegovi privlačnosti. namesto izrazito anonimnega prostora, ki je bil značilen za starejša stanovanjska naselja, so nove oblike dale naseljem večjo identiteto.

Koncept ulice za pešce se pojavi v soseski BS7-Ruski car. Odprt prostor v soseski pa je nastal kot posledica urbanistične členitve prostora v zaključene prostorske enote in ne kot ostanek med zgradbami.

Prizadevanja po humanizaciji naselij goste blokovne zazidave se pri nas začnejo v 70. letih. Poizkus, kako vsem stanovalcem, tudi v višjih nadstropjih približati odprt prostor, je viden v terasastih blokih v Kosezah, z možnostjo individualnega urejanja teras. Vendar pa se je v tem primeru izgubila večja zelena površina, skoncentrirani terasasti bloki na enem prostoru pa v naselje vnašajo enoličnost (cit. po Mihelič, 1983).

V tem času je nastalo tudi naselje BS3, kjer so načrtovalci poskušali kljub visoki gostoti humanizirati okolje z nižjimi gabariti, ob poudarjeni težnji oblikovanja ulic in trgov. Enake pobude je v osnovi vsebovalo Štepanjsko naselje, le da so gabariti višji in proste površine obsežnejše.

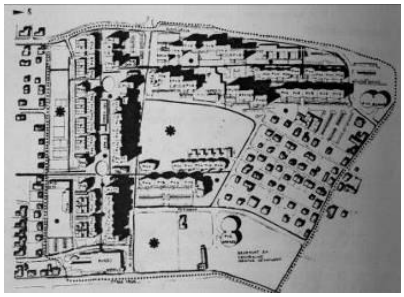

Slika 10: Koncept dveh pravokotnih ulic v soseski BS7 (Posledice…, 1976)
Slika 11: BS3 - koncept ulice oz. trga med linijami zgradb (Katalog …, 1983)
Slika 12: Terasasti bloki v Kosezah predstavljajo poizkus približevanja narave prebivalcem tudi v višjih nadstropjih.

2.1.2 Pregled stavbnih tipov večstanovanjskih zgradb in pripadajočega odprtega prostora

V splošnem naj bi bila stanovanjska soseska funkcionalno členjena v stanovanjske stavbe, stavbe javnega pomena, prometno mrežo, rekreacijske in zelene površine. Vse to pa je opredeljeno s samo velikostjo soseske in tipologijo stanovanjskih enot.
Poznavanje stavbnih tipov je pomembno zato, ker pogojujejo obliko, vrsto in način rabe prostora. Različna tipologija večstanovanjskih zgradb in njihovo zlaganje v prostoru določa značaj prostora, prostor deli na javni in poljavni. Pozidava predstavlja grajeno strukturo v prostoru. Vzorec pozidave je lahko različen glede na velikost, število, obliko in medsebojno oddaljenost stavb. Glede na različne oblike pozidave (razpršena, strnjena, redka, gosta, linearna, mrežasta, mešana) se tvorijo tudi različne oblike odprtega prostora znotraj le teh oziroma med njimi. Način zazidave vpliva na izrabo območja. Govorimo o tipih ali vrsti stanovanjskih objektov različne etažnosti.

Večstanovanjsko zazidavo delimo v:
- **srednje visoka zazidava** – stanovanjski objekti P+2, P+3, P+4, (navadno brez dvigal, po obliki bloki ali stolpiči, samostojni ali povezani),
- **visoka zazidava** – visoki objekti P+5 in več etaž (vedno z dvigali, po obliki pa bloki, stolpnice, samostojni ali povezanih v verige, vrste, gruče).

Glede na obliko ločimo sledeče tipe objektov (Posledice…, 1976):
- **točkasta** zasnova (stolpič, stolpnica),
- lamelna zasnova v obliki črke **I** (nelomljen niz objektov),
- lamelna zasnova v obliki črke **L** (enkrat lomljena lamela),
- lamelna zasnova v obliki črke **Z** (dvakrat lomljena lamela, odprta oblika s krakom v obratnih smereh),
- lamelna v obliki črke **U** (dvakrat lomljena lamela, s krakoma v isti smeri),
- 4 x lomljena lamela v zaprto, zaključeno enoto – **kare**.

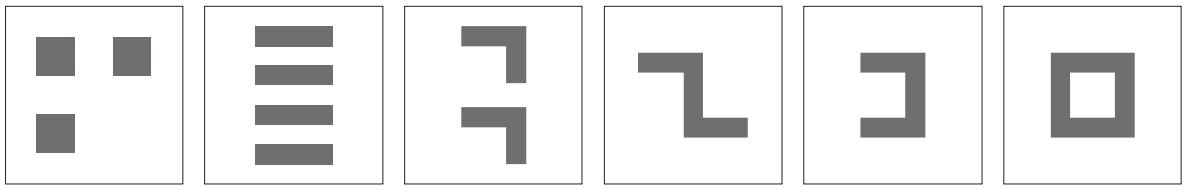

Slika 13: Shematični prikaz stavbnih tipov večstanovanjskih zgradb.

Glede na višino objektov ločimo pri točkasti zasnovi stolpiče in stolpnice, pri lamelni pa nizke in visoke bloke.
Vsaka od teh grajenih oblik ima specifične lastnosti – položaj na parceli, zasnovo stavbnega tlorisa, etažnost, način združevanja, s katerim vplivamo na odnos med javnim in poljavnim prostorom.

Glede na združevanje ločimo tri osnovne načine:
- **točkovno** (večstanovanjska hiša, vila blok, stolpič, stolpnica),
- **vrstno** (lamelni blok, koridorski blok, terasast blok),
- **mrežno** (zaprt, odprt, kombiniran blok/kare).

V večini stanovanjskih sosesk prevladuje mešana zazidava tako nizkih kot visokih objektov kakor tudi način zazidave: razpršena, strjena in kombinirana (Posledice…, 1976).

Pri zasnovi, lokaciji in oblikovanju odprtih površin je pomembna višina objektov, saj je pri visokih objektih potreba za osrednjo odprto površino večja kot v soseskah z nižjimi gabariti, v katerih ima pogosto veliko stanovanj tudi lasten vrt. Pri razporeditvi stanovanjskih enot med seboj je potrebno paziti na razmerje med njimi ter predvideti povezave (bližina postavitve, višina objektov). Pri tem je predvsem pomembna soodvisnost z zunanjim prostorom, kajti s tem določamo tip odprtega prostora in nadaljnje možnosti za oblikovanje. Na podlagi stavbnega tipa ne moremo določiti idealnega, ki bi narekoval optimalno urejanje odprtih površin. Vsak tip stavbe ima svoje prednosti in pomanjkljivosti.

V stanovanjskih soseskah največkrat zasledimo linearno postavitev blokov U tipa ali karejskega tipa, ki so ponavadi nižje gradnje (do P+5). Drugačno urejanje kot nižji objekti pa zahtevajo visoke stolpnice, kjer je težje doseči privlačnost odprtega prostora. Stanovalci v višjih nadstropjih izgubijo vizualni stik z odprtim prostorom, v okolici stolpnic pa tudi težje oblikujemo prostore poljavnega značaja.

Slika 14 in 15: Primer različne tipologije grajenih struktur in odprtega prostora v Štepanjskem naselju.

Od velikosti in od tipologije zazidave oziroma gostote prebivalcev v prostoru je odvisno tudi, katere spremljajoče dejavnosti in institucije se, poleg stanovanjskih objektov, še pojavljajo znotraj ali na robu stanovanjskega okolja. Poleg stanovanjskih enot se pojavljajo tu tudi trgovine, servisi, gostinstvo, vrtci, šole, zdravstveni dom, razni centri, pošte, banke ipd..
Ureditve naj bi bile prilagojene strukturi uporabnikov in bi nakazovale program, ki se odvija znotraj, obenem pa morajo biti oblikovalsko in funkcionalno povezane in v prostoru tvoriti neko celoto.

Potrebe stanovalcev po stiku z naravo in zelenih površinah se kažejo v vseh stanovanjskih soseskah, ne glede na njihovo velikost in tipologijo grajenega tkiva. Prenova stanovanjskega okolja je pri vseh tipih stanovanjskih sosesk nujna, ker proste površine ne opravljajo funkcij, za katere so bile planirane, bodisi zaradi same zasnove bodisi zaradi programa prostih površin.

2.2 STANOVANJSKO OKOLJE / BIVALNA POVRŠINA

Kakovostno **bivalno okolje** pomeni ustrezno zasnovane bivalne objekte, dobro dostopnost vseh vrst infrastrukture, dostopne in urejene zelene površine ter celovito ohranjanje kvalitete stanja okolja.
Dobra dostopnost infrastrukture pomeni v povprečju manj kot 300m zračne razdalje do javnih površin in javnega prevoza za več kot 80% prebivalcev mesta, ustrezno načrtovano število parkirišč ter družbenih in centralnih dejavnosti. Standardi za dobro dostopne zelene površine določajo 15m^2 uporabnih zelenih površin na prebivalca (Pogačnik, 1999).

Stanovanjsko okolje lahko označimo kot neposredno bivalno okolje v določenem trenutku za posameznika ali kot širše okolje v določenem času za vse ljudi. Pojem stanovanjsko okolje je različen za različne uporabnike – odrasli, otroci, mladina in starejši ljudje imajo vsak svoje neposredno bivalno okolje (Posledice…1976 : 17).
S stanovanjskim okoljem mislimo vse, kar vpliva in obdaja človeka v času njegovega bivanja in kar je v odnosu do njegovih aktivnosti in doživetij.

Bivalna površina oziroma okolje ni le stanovanjska površina, sem štejemo tudi vse tiste površine kjer delamo, se rekreiramo, preživljamo svoj prosti čas, se pravi, da sem spadajo tudi balkoni, vrtovi, odprte površine okrog stanovanjskih blokov.
Bivalno površino torej lahko delimo na **notranjo** (stanovanjski del) in **zunanjo** (vrtovi, zeleni pas okrog blokov, balkoni, terase). Želja načrtovalcev in stanovalcev je, da je bivalna površina organizirana tako, da sta notranji in zunanji del čimbolj povezana, ter da skupaj predstavljata zaključeno celoto v funkcionalnem kot tudi v oblikovnem smislu, v praksi pa vemo, da temu velikokrat žal ni tako.
Ljudje potrebujemo stik z naravo in odprt prostor v stanovanjskih soseskah ga vsaj delno nadomesti, vendar pa ni preveč verjetno, da bodo stanovalci ta prostor res uporabljali, če bo premajhen, preveč oddaljen od njihovih stanovanj in neprimerno urejen. Urejenost prostora ni pogojena samo s strani projektantov in načrtovalcev, ampak je v veliki meri odvisna tudi od odnosa ljudi, kulture bivanja in vzdrževanja.

V okolju se moramo dobro počutiti. Pozitivni pomen odprtega prostora se razvije takrat, kadar okolje postane pomemben del človekovega življenja, zato morajo biti ti prostori prilagojeni okolici in podpirati želene dejavnosti ter nuditi občutek udobja in varnosti ter povezave z drugimi ljudmi, omogočiti morajo nastanek izkušenj in občutek pripadnosti.

Urbanistično načrtovanje predstavlja težnjo k uravnoteženemu razmerju med grajenim in naravnim okoljem in z ohranjanjem naravnih vrednot in ustreznim oblikovanjem odprtih zelenih prostorov znotraj zgoščenega grajenega tkiva doseči kakovostno bivalno okolje.

Pri vrednotenju okolja je odločujoč dejavnik prisotnost oziroma stopnja naravnega okolja, ki je navadno privlačnejše od umetnega. Za razumevanje prostora pa ni pomembna samo zaznava, ampak je pomembno tudi naše delovanje v njem. Človekova vloga v prostoru je zelo raznolika glede na to, kako okolje zaznava, prepoznava, uporablja. Razlike lahko raziskujemo glede na starost (otroci do tretjega leta, od šestega leta – način igre, varstvo, mladi, odrasli), spol in starost (dekliške, fantovske igre), socialne dejavnike (zaposlenost/brezposelnost, socialno-časovno organiziranost, kulturne posebnosti, psihofizične izjemnosti).

Naše bivalno okolje, ki naj bi bilo prijetno za uporabo, naj bi bilo:
- okolje, v katerem so upoštevane potrebe vseh kategorij prebivalcev vseh starosti, še zlasti pa tistih, ki so na to okolje v vsakodnevnem življenju najbolj navezani;
- okolje, v katerem vsak stanovalec lahko deluje, se razvija, se srečuje z drugimi, odloča;
- zdravo in varno okolje (sonce, svetloba, zaščita pred klimatskimi nevšečnostmi, čist zrak, odsotnost hrupa, zaščita pred nezgodami in nasilnimi dejanji);
- okolje, ki nastane, se razvija, prilagaja in dopolnjuje;

- okolje, ki je glede na obliko, merilo, omejitev in členitev oblikovan tako, da se človek v njem dobro počuti in znajde;
- okolje, oblikovano tako, da nudi veliko različnih prizorov, dogajanj, motivov;
- okolje, v katerem so poleg raznolikih stanovanj v raznolikih tipih stanovanjskih zgradb tudi vsi spremljajoči objekti, zelenice, igrišča, potrebna zunanja oprema;
- okolje, pri oblikovanju katerega stanovalec vsaj do neke mere po svojih željah in predstavah sodeluje;
- okolje, ki je zasnovano pregledno, ki je kot celota enovito, a v sestavnih delih raznoliko, ki je vizualno bogato in prijetno, v katerem se prepletajo in povezujejo zunanji in notranji prostori v primernem merilu, kjer so vsi elementi usklajeni v materialu, barvi, teksturah, detajlih, kjer je prisotno naravno okolje;
- okolje, ki ima v podobi mesta svojo individualno podobo in je obenem del podobe mesta;
- okolje, ki je funkcionalno in prometno dobro povezano z drugimi območji mesta;
- dobro vzdrževano okolje.

Ko primerjamo obstoječe stanje z opisanimi predstavami, lahko ugotovimo, da se stanje od pričakovanj ponekod močno razlikuje. Po enotnem načrtu je bilo zgrajeno le malo stanovanjskih sosesk. Spremljajoči objekti so se gradili z zamudo, prav tako pa urejanje odprtega prostora z zelenjem, igrišči in potrebno opremo. Problemi so povezani tudi z ločitvijo prometa vozil in pešcev ter s parkiranjem, zlasti zaradi pomanjkanja garaž in parkirnih prostorov, pa tudi zaradi nedisciplne stanovalcev samih. Problemi, ki se pojavljajo v neposrednem bivalnem okolju so predvsem: nenamenska raba stanovanjskih prostorov, prenaseljenost, nenamenska raba skupnih prostorov, nenamenska raba skupnih površin (zelenice, parkirišča, igrišča) in slabo vzdrževanje, pomanjkanje motivacije za skupnost in sodelovanje, vandalizem, odmetavanje odpadkov, grafiti, prilaščanje skupnih prostorov in površin.

V mestnih predelih, kjer prevladujejo pretežno večstanovanjske stavbe, kjer so odprti prostori manjši, se pojavlja izrazita težnja prebivalcev po nadomestnih prostorih, v katerih bi lahko opravljali dejavnosti, za katere nimajo možnosti v svojem neposrednem stanovanjskem okolju. Odprte površine znotraj stanovanjskih sosesk morajo biti zato s svojimi vsebinami prilagojene naselbinski strukturi, večfunkcionalne in intenzivno izoblikovane za prosti čas in oddih ter druge podobne dejavnosti. Potrebno je upoštevati potrebe stanovalcev, tipov gospodinjstva, starosti in drugih demografskih značilnosti populacije, družbeno ekonomske kazalce, kulturne značilnosti, potrebe po aktivni rekreaciji in športu. Upoštevati je treba še posebne potrebe starejše populacije, otrok, velike družine, invalidov ipd..

Slika 16 in 17: Bivanje v večstanovanjski zgradbi nudi posamezniku manj miru in več moten iz okolja, manjše so možnosti gibanja, prikrajšan je za stik z naravo, saj majhen balkon ne more nadomestiti vrta ob hiši.

Zaradi razlik med pričakovanji in zahtevami, možnostmi in ekonomsko realnostjo obstajajo konfliktne situacije, ki se kažejo predvsem v prizadetosti ljudi zaradi neurejenega okolja in nezaželenih pojavov, zaradi različnih privatnih, lokalnih in širših družbenih interesov, ob pomanjkljivi pojasnitvi načrtov in obremenitev pri urejanju okolja. V prostoru, kjer sobivajo ljudje in družbene skupine v razmerah visoke gostote naselitve in v katerem se močno prepletata pojma javno in zasebno, zlasti v območjih stanovanjskih sosesk, nastajajo konfliktne situacije zaradi neustreznega upravljanja in neučinkovitega nadzora ter samovolje. Obseg, do katerega dano okolje omogoča posamezniku uspešno uresničevanje njegovih načrtov in ciljev, določa tudi posameznikovo raven zadovoljstva s tem okoljem.

2.3 JAVNI / ZASEBNI ODPRTI PROSTOR

Prostorska zasnova Mestne občine Ljubljana (2002) definira **javni prostor** kot pojem, ki implicira prostore, dostopne vsem, ne glede na funkcijo, merilo, program ali lastništvo. Javno v splošnem implicira možnosti, potenciale in navzočnost posameznikov ali skupin v danem grajenem ali odprtem prostoru, pa tudi prostor, kjer je navzočnost ljudi sestavni ali nujni del prostora. Prostorski plan opisuje javni prostor kot vrednoto in pravi, da so javni prostori javno dobro z javno dostopnostjo in prehodnostjo z javno rabo, so generator javnega življenja in pomemben del socialnega življenja.

Javne odprte površine so praviloma nekomercialne in dostopne vsem prebivalcem ter izrazito povezane z javnimi interesi – predstavljajo pomemben del javnega dobra mesta (Šuklje Erjavec, 2005).

Javni prostor je območje uveljavljanja splošnega interesa, kontinuiran, linearen ali osrednji prostor med zunanjimi parcelnimi linijami / celostna, povezovalna, posredovalna in porazdelitvena struktura mestnega organizma. Površine so odprte za vse uporabnike, obiskovalce. So v lasti države, občine, zanje skrbi lokalna skupnost. Namenjen je vsem prebivalcem mesta. Njegova značilnost je parkovna urejenost in je sestavljen iz otroških

igrišč, trat, športnih površin, pešpoti. Javni odprti prostori so zasnovani tako, da kljub morebitnemu dobremu oblikovanju ostajajo anonimni, v katerih se stiki med prebivalci težje vzpostavljajo. Zaradi značaja prostora so uporabniki omejeni pri izbiri dejavnosti.

Javni odprti zeleni prostori so se umestili v mestno strukturo kot enakovredna, nenadomestljiva prostorska prvina z oblikovalsko-strukturnimi, funkcionalno-programskimi in zdravstveno-higienskimi funkcijami. Javne zelene površine so mestne površine, ki so v javni in poljavni rabi. Gre za način rabe in dostopnosti, ne pa za načelno vprašanje lastnine (Simoneti, 1997).

Javne zelene površine so lahko vsi prostori z zelenjem, do katerega ima vsak vidni in fizični dostop. Javne ureditve morajo ustrezati standardom varne rabe in dostopnosti. Pojavljajo se v najrazličnejših oblikah. To so lahko območja z visoko stopnjo naravne ohranjenosti zlasti v zaledju ali pa ustvarjene oblikovane površine v zazidanih predelih, kot so to npr. parki, vrtovi, prostor okrog stanovanjskih sosesk ipd.. Zelene površine, javne in zasebne so zato enako kot grajeni del pomembna sestavina in značilnost soseske.

Poljavni prostor se pojavlja kot prostor mešanja javnega in zasebnega interesa, prostor z omejenim dostopom, najpogosteje v zazidavi karejskega tipa ali kot notranji prostor robne zazidave. Urejanje in odpiranje javnosti je v širšem interesu naselja, poteka v sodelovanju lastnika, skrbnikov in uprave lokalne skupnosti. Omogoča razvoj občutka skupne pripadnosti prostoru, omogoča in spodbuja stike med prebivalci, zahteva dogovarjanje in uskladitev interesov za urejanje, vzdrževanje in skrb za prostor, s tem pa se veča tudi občutek varnosti.

Zasebni prostor je prostor zasebnega interesa, v zasebni lasti, prostor s popolnoma nadzorovanim dostopom (stanovanje, vrt, dvorišče).

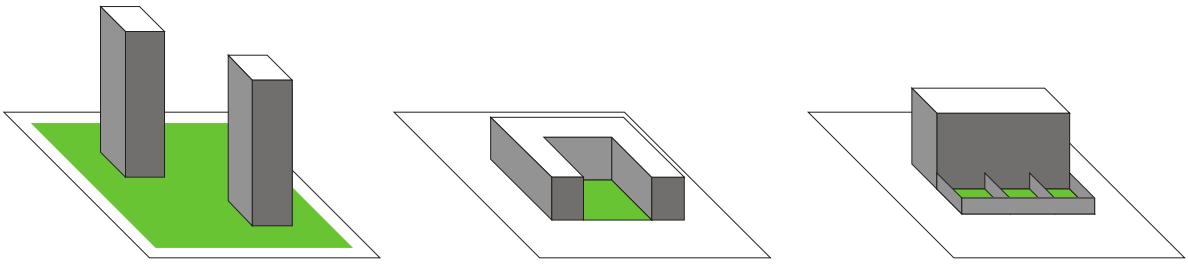

Slika 18: Tipologija objektov določa tudi tipologijo pripadajočega odprtega prostora, velikost odprtega prostora in dostopnost za uporabnike.

2.4 PRENOVA / PRESTRUKTURIRANJE

Prenova se v urbanistični stroki nanaša na fizično prenovo. Urbanistični terminološki slovar (Ur. list RS, 1975) definira prenovo kot:

- sistematično zamenjavo starih elementov z novimi, ustrezno novemu konceptu ali splošnim novim potrebam;
- kontinuiran proces, ki vključuje varstvo, rehabilitacijo, asanacijo, rekonstrukcijo itd.;
- kompleksno izvajanje obsežnih organiziranih posegov v mestni organizem;
- akcijo za uveljavljanje mestnega preoblikovanja.

Prenovo kot sestavino planiranja razumemo kot kompleksno nalogo v območjih, kjer so stanovanjske zgradbe v strukturnem pogledu fizično bolj ali manj zdrave in kjer so potrebne izboljšave v fizičnem, estetskem in kulturnem okolju.

Prenova mora slediti potrebam današnjega časa. Končni cilj prenove je predvsem dvig kakovosti bivalnega okolja v soseski.

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika pomeni prestrukturirati spremeniti strukturo, ki pa je definirana kot celota, sestavljena iz medsebojno povezanih, odvisnih elementov oziroma kar je določeno z razporeditvijo elementov, razmerji med elementi, ki sestavljajo celoto.

3 ODPRTI PROSTOR V STANOVANJSKIH SOSESKAH

Ogrin (1982) odprt prostor opredeljuje kot območja, ki niso zasedena z zazidavo in imajo ploskovni značaj. Izraz odprt prostor se pojavlja kot skupni pojem za parkovne in rekreacijske površine, zelenice, igrišča, sprehajališča in podobne prvine, kot tudi druge ploskovne sestavine mesta z večjim ali manjšim deležem krajinskih prvin.

Podobno opredeljuje odprt prostor tudi Mušič (1996), ki ga definira kot prostor, ki ni uporabljen za stavbe in za zgradbe, torej nasprotje naseljenemu prostoru. Lahko je aktivno rekreacijsko območje, velik mestni nasad ali pa zgolj mestni drevored.

Odprt prostor je kompleksen, živ organizem z mnogimi prepletajočimi se funkcijami in pojavnimi oblikami, svojo notranjo logiko in posebnostmi (Šuklje Erjavec, 2001).

Odprt prostor lahko delimo na:
- **grajeni odprti prostor**, ki vključuje trde, tlakovane površine, kot so ulice in trgi,
- **zeleni odprti prostor**, ki se nanaša na ozelenjene površine kot so parki, zelene površine za rekreacijo, vrtovi, igrišča, zelenice.

Odprt prostor v stanovanjski soseski je bivalno okolje, katero naj bi prebivalci vsakodnevno rabili v najrazličnejše namene in naj bi služilo predvsem tem prebivalcem.

Slika 19, 20 in 21: Odprte površine v stanovanjski soseski so parkirišča, poti, igrišča, zelenice, ploščadi, skratka ves nepozidan prostor.

Odprti prostor je treba zasnovati sistemsko (Ogrin in sod.,1994). To pomeni široko pojmovanje njegove vsebine, jasno notranjo členitev in utemeljitev posameznih sestavnih delov. Zasnovan mora biti tako, da obsega kvalitetne obstoječe ureditve. Le–te dopolni, poveže, sestavnim delom pa določi vlogo in pomen v prostorski strukturi. Vsebinsko in programsko mora biti opredeljen tako, da je možno oblikovati smernice in pogoje.

Odprte površine so pomembne tako za zadovoljevanje sekundarnih človekovih potreb, kot tudi za vzpostavljanje naravnega ekosistema.
Ko je površinam določena nedvoumna namembnost in so v mestni zgradbi ohranjene kot javne, je ohranjena tudi možnost za njihove kasnejše programske in strukturne obogatitve,

vsebine, ki jih danes še ne moremo predvideti, pa jih bomo kasneje hoteli vključiti, in tudi tiste, ki bodo nastale spontano, pa ne bodo v nasprotju z osnovno namembnostjo (Doležal in Kučan, 1996).
Odprt prostor v diplomskem delu obsega ves **nepozidan prostor** v območju stanovanjskih sosesk. Sem spadajo trgi, vstopne ploščadi pred javnimi ustanovami, pasaže, intervencijske poti, parkirišča, zelenice, igrišča, poti.

3.1 VLOGA IN POMEN ODPRTIH POVRŠIN V STANOVANJSKIH SOSESKAH

Koncept obravnavanih stanovanjskih sosesk je temeljil na idejah o zelenju in zdravju s sodobno tehnično opremo teh sosesk, prometno varnostjo, racionalnostjo in gospodarnostjo izgradnje. Poudarek je bil dan tudi prostim površinam in njihovemu pomenu za igro, šport in rekreacijo.

Za razvoj soseske igrajo odprte in zelene površine pomembno vlogo tako v morfologiji prostora, v identiteti prostora in v bivalni kvaliteti. So prostori zadovoljevanja potreb – preživljanje prostega časa, rekreacije, zbiranja, druženja, kjer je ključnega pomena ponudba, dostopnost in izenačenje posameznikov pri rabi. Omogočajo zadovoljevanje potreb v urejenem in vzdrževanem okolju, v navezavi na svoje domove stanovalci preživljajo aktivni in pasivni prosti čas in zadovoljujejo socialne potrebe. Urejene zelene površine, načrtovane in vzdrževane so prilagojene potrebam človeka, predvsem v smislu predvidljivosti, možnosti rabe in varnosti.

Slika 22, 23 in 24: Odprte površine v stanovanjskih soseskah uporabljajo otroci pri igri, starejši za sprehode in druženje, zelene površine pa se lahko pojavljajo zgolj kot členitvene površine med objekti.

Odprte površine so pomemben del fizične strukture naselja. Njihova razporeditev v naselju, urejenost, programska pestrost govorijo o pomenu naselja in pogojih za življenje in delo. To so prostori skupnega interesa in pomena, združujejo prebivalce in pomembno vplivajo na njihov odnos do naselja. Namenjene so predvsem uporabi stanovalcev in omogočajo uresničevanje zadovoljstev s čim manjšim številom omejitev.

Osnovne potrebe, ki jih ljudje poskušajo zadovoljiti na javnih krajih so; udobje, sprostitev, dejavna in nedejavna zaposlitev, raziskovanje. Sprostitev nudi olajšanje pred dnevnimi stresi, zaposlitev z drugimi pa spodbuja posameznikovo dobro počutje in družabnost.

Odprt prostor v soseskah je tudi kraj za različne dejavnosti, kot so rekreacija, pogovarjanje, igra (Polič, 1996).

Slika 25 in 26: Dejavnosti se razvijajo spontano in se po prostoru razporejajo naključno, brez vnaprej določenega prostorskega reda. Dodatne možnosti rabe, ki jih uporabniki odkrijejo in vpeljujejo sami, razkrivajo ustvarjalnost posameznikov in skupin.

Slika 27: Možnosti realizacije programa bivanja na prostem so neprimerno večje v odprtem prostoru – kareju, ulici, vrtu – kot pa na prostih površinah, ki nastopajo kot ostanek nepozidanih površin v obliki ozkih trakov ali trikotnikov.

Znaten del stanovalcev mest bo tudi v prihodnosti stanoval v večnadstropnih zgradbah v stanovanjih, ki so v najboljšem primeru opremljena z razsežnimi balkoni. Kjer so odprti prostori manjši in naposled kot balkoni primerni samo še za sedenje, morajo stanovalci dobiti nadomestne prostore, kjer lahko opravljajo zlasti tiste dejavnosti, za katere nimajo možnosti v svojem odprtem prostoru. Za lastnika vrta je to lahko sprehod ali igra, ki terja večje površine, za tistega, ki nima niti balkona, je to celo sedenje na prostem (Lendholt, 1970:10).

Odprti zeleni prostor kot del narave je neprecenljivega pomena za človeka z biološkega, psihološkega in sociološkega vidika. Zelenim površinam ne daje odločilne vrednosti velikost sama, ampak celotna ureditev stanovanjskega območja. Kjer naj bi bili posamezni deli usklajeni v enotno zasnovano celoto.

Pomembno je, da tak prostor omogoča raznovrstna doživetja in dejavnosti in da se različne starostne skupine dobro počutijo. Za otroke so najpomembnejša igrišča in igrala, za mladino športna igrišča in deli prostora, kjer se lahko ločeno družijo od starejših in mlajših od sebe, za starejše pa je prijeten takrat, kadar se lahko v miru sprehajajo, posedajo, sprostijo in pogovarjajo.

Prav tu pa prihaja do konfliktov pri urejanju, saj so nekatere dejavnosti združljive, nekatere pa niso. Pri tem je potrebno vedeti, kakšne so želje posameznikov, gre za potrebo po miru ali potrebo po druženju in stikih z drugimi. Pri ureditvah odprtega prostora ni pomembno samo, katere dejavnosti so omogočene prebivalcem sosesk in kakšna je pestrost

ureditve, pomembno je tudi, kako so te dejavnosti razporejene po prostoru, da uporabniki s svojo prisotnostjo ne motijo prebivalcev v svojih stanovanjih.

Čeprav je bila osnovna težnja javnega odprtega prostora v omogočanju in spodbujanju stikov med ljudmi, pa te odprte in prazne površine, ki so nestimulativno oblikovane, ovirajo prebivalce pri vzpostavljanju socialnih stikov. V takih primerih so od vseh prebivalcev najbolj prizadeti tisti, ki so najbolj vezani na stanovanjsko okolje.

Slika 28 in 29: Na področju javnih površin prihaja do problemov zaradi nasprotujočih si interesov med dejavnimi gospodarskimi službami, ki vztrajajo na ekonomičnosti prostorskih rešitev, in širšim javnim interesom, ki stremi k povečevanju urejenih javnih površin.

Z urbanizacijo postopoma izginjajo manjše zelene in odprte površine v mestu, s čimer mesto izgublja možnosti za ureditev javnih parkov. Za kvaliteto bivanja bo zato imel toliko večji pomen prav prostor okoli stanovanjskih enot, ki bo predstavljal redke zelene točke znotraj mesta.
Prenova stanovanjskega okolja je nujna, ker proste površine ne opravljajo funkcij, za katere so bile planirane, bodisi zaradi same zasnove in programa prostih površin, bodisi zato, ker so slabo definirana, brez razumljivih mej, pomanjkljiva s povezovalnimi elementi in ne ustvarjajo pozitivnega učinka na okolje ali uporabnike. Potrebno bi bilo na novo določiti njihovo namembnost, kar pa je vsekakor odvisno od posamezne soseske, strukture prebivalcev, možnosti preoblikovanja zasnove.

3.2 VRSTA ODPRTIH POVRŠIN V STANOVANJSKIH SOSESKAH

Stanovanjsko okolje sestavljajo stanovanja, stanovanjske zgradbe, spremljajoči objekti in odprt nepozidan prostor, v katerem se stanovalci dnevno gibljejo in opravljajo razne dejavnosti.

Kategorizacija odprtih in zelenih površin je glede na različne avtorje in prostorske načrte zelo različna. Odprti prostor v stanovanjskih soseskah je večinoma enotno opredeljen kot zelene površine soseske ali rekreacijske površine brez nadaljnje podrobnejše delitve. Ne glede na različne kategorizacije pa lahko odprti prostor v stanovanjskih soseskah delimo na grajeni in zeleni odprti prostor.

Grajeni odprti prostor stanovanjske soseske sestavljajo prometne površine, ki jih nadalje lahko delimo na površine za motorni promet (ceste in površine za mirujoči promet – parkirišča), površine namenjene kolesarjem, ter površine namenjene pešcem (pešpoti, trgi, ploščadi).
Med zelene odprte površine stanovanjske soseske pa lahko štejemo vse zelenice, ločevalne zelene pasove, drevorede ipd.. Zelene odprte površine se ločijo med seboj tudi po intenzivnosti ureditve. To so lahko intenzivno obdelane zelene površine, parkovne ureditve ali pa površine z visoko stopnjo naravne ohranjenosti, npr. ločevalno zelenje, obrečno zelenje, gozdni rob ipd..
Grajeni in zeleni odprti prostor se prepletata in dopolnjujeta. Značilna območja, kjer se prepletajo grajene in zelene površine, so otroška igrišča in igrišča za šport.

3.2.1 Grajeni odprti prostor

- **prometne površine**

V stanovanjskih območjih ima prometni režim pomembno vlogo. Od njega je v veliki meri odvisna zasnova in oblika prostora. Kakovost stanovanjske krajine je v največji meri povezana z varnostjo, ki jo določajo poteki prometnih poti.

Prometne površine uporabljajo različni uporabniki, vozniki motornih vozil, kolesarji, pešci in nenazadnje tudi otroci pri svoji igri. Cestni prostor in parkirišča so del odprtega prostora, ki zahtevajo svojo ureditev, katera mora biti taka, da ne prihaja do konfliktov med uporabniki v prometu.

Promet v območju stanovanjske soseske lahko obravnavamo glede na to ali je gibajoči ali mirujoči. V stanovanjskem naselju ločimo naslednje vrste prometa:
- promet pešcev in kolesarjev,
- promet motornih vozil – dinamični promet,
- mirujoči promet – parkirni prostori in garaže.

Promet, zlasti mirujoči, je postal zaviralni faktor razvoja in moteč dejavnik v bivalnih pogojih. Naraščanje avtomobilskega prometa povzroča zmanjševanje uporabe javnega prometa, kolesarjenja in pešačenja, zato se povečujejo potrebe po novih površinah za mirujoč promet tudi v stanovanjskih soseskah.
Zaradi naraščanja števila avtomobilov je vse večji pritisk ravno na odprti zeleni prostor. Tako so v nekaterih delih stanovanjskih sosesk prometne površine in parkirišča postala prevladujoči tip površin, ki pa so v svoji osnovi izrazito monofunkcionalna.

V času načrtovanja sosesk so bili standardi za prometno urejanje in za dimenzioniranje parkirišč precej manjši od sedanjih, standardi so bili prilagojeni takratni motorizaciji (npr. 1 PM/1,5 stanovanja, sedaj pa ima že skoraj vsako gospodinjstvo po dva avtomobila).

Dejavnosti, razmeščene v stanovanjskih soseskah ali v njihovi bližini, so preskromno opremljene s parkirnimi mesti za zaposlene in za obiskovalce, kar dodatno vpliva na zasedenost parkirnih mest. Eden izmed vzrokov za pomanjkanje parkirnih mest pa je tudi v tem, da nekatere planirane ureditve niso bile izvedene v celoti oziroma tako, kot je bilo prvotno načrtovano (npr. soseska BS 3, kjer so bile prvotno planirane podzemne garaže, vendar pa niso bile nikoli realizirane).

Prometne razmere v stanovanjskih soseskah so v večini problematične. Soseske so preobremenjene s parkiranjem vozil. Pomanjkanje parkirnih in garažnih mest ima posledice predvsem stalno zasedenost parkirnih prostorov, parkiranje na pločnikih, urgentnih poteh, na skupnih površinah, ki niso namenjene mirujočemu prometu, na zelenicah, kar pa vse ovira normalni dostop in daje vtis neurejene soseske. Te razmere otežujejo komunalno vzdrževanje sosesk, ogrožena je varnost v soseskah, bivalni standard in kakovost bivanja je vse slabša, kar vpliva tudi na slabšanje socialne strukture v soseskah.

- **ostale utrjene površine, namenjene pešcem**

Za gibanje pešcev se urejajo pločniki, steze, trgi, stopnišča, njihova funkcija pa je povezovanje vseh izhodiščnih in ciljnih točk v soseski med seboj. Osnovne lastnosti morajo biti zveznost, nepretrganost, učinkovitost ter preglednost in možnost orientacije, uporabnost in varnost.

Tudi tlak pripomore k razpoznavnosti območja, znotraj njega pa k razpoznavnosti posameznih funkcijsko zaokroženih enot. Tlakovane površine delujejo samostojno ali pa v skladu z okolico. Tlak je potrebno prilagoditi zahtevam celostnega oblikovanja odprtega prostora, njegovo percepcijsko delovanje mora odražati namen in vsebino prostora. Različno vlogo imajo glede na okolico, lokacijo, namembnost.
Poleg uporabne imajo tlakovane površine tudi znatno oblikovalsko vlogo. Za kvalitetno učinkovitost morajo zadostovati določenim zahtevam, kot so tehnične zahteve, estetske značilnosti, oblikovanje, varnost gibanja, funkcionalnost, ekonomičnost. Tlakovana površina mora s svojimi elementi in členi ustvariti oblikovalsko in funkcionalno dosledno izpeljano površino, ki dolgotrajno služi svojemu namenu.

Poseben element odprtega prostora so tudi kolesarske in peš povezave, ki jih je potrebno zagotoviti med stanovanjskimi območji in zelenimi površinami, z navezavo na sosednja območja, mesto ali z naravnim zaledjem.

3.2.2 Zeleni odprti prostor

Zelene površine znotraj stanovanjskih sosesk imajo več **funkcij**:
- **členitveno** (rahljanje gostote grajenega tkiva kot delilne cone posameznih območij),
- **oblikovno** (izboljšanje vizualne kakovosti naselja),
- **oddih in rekreacija** (pasiven in dejaven oddih, ki je pomemben za vse starostne skupine),
- **sanacijsko** (zaščita nezaželenih pogledov na določene objekte in iz njih, zaščita pred hrupom, vetrom, zaščita pred soncem, kot dopolnilo zaprtih stanovanj ipd.),
- **reprezentativno** (odprt prostor pred javnimi stavbami, trgi),
- **higiensko** (prispevajo k naravni prvobitnosti na območju mesta, vplivajo na mikroklimo mest, na količino prahu, temperaturo, vlažnost),
- **socialno** (povezovanje prebivalcev, druženje, idealno okolje za neprisiljeno srečevanje in stike med ljudmi).

Pri tem moramo upoštevati, da večina zelenih površin opravlja hkrati več funkcij oz. nalog. Psihološka in socialna funkcija sta zelenim površinam pripisani zaradi vpliva, ki ga imajo na človeka, in možnosti, ki jih nudijo človeku za zadovoljevanje njegovih potreb.
Morfološko zelenje je odločilnega pomena za oblikovanje odprtega prostora soseske, za njegovo členitev, delitev, povezovanje, rahljanje, za vzpostavljanje pogojev prepoznavnosti, identitete in orientacijo v prostoru. Morfološke prvine zelenega odprtega prostora lahko členimo v naravne in ustvarjene.
Naravne morfološke prvine so predvsem najbolj izstopajoči vodotoki, relief in površine, poraščene z drevnino. V morfološkem smislu gre za oblikovanje robov, za poudarke v prostoru, vstope v sosesko, ter večja izstopajoča odprta območja ali linijske poteze znotraj grajenega tkiva. Ustvarjene morfološke prvine so tako lahko izstopajoči drevoredi, robovi, območja ali točke načrtovanih zelenih površin (parki znotraj pozidanega območja, gruče dreves ali izstopajoča posamezna drevesa). Ustvarjene morfološke prvine v poselitvena območja vnašajo nove programske možnosti, rahljajo grajeno tkivo in tako izboljšujejo možnosti orientacije v prostoru in kakovost bivanja.
Ob koncentraciji ljudi, prevladujoči urbani rabi in s tem povezanih posegih v naravni prostor je prostor v veliki meri predrugačen, spremenjen in prilagojen potrebam človeka. Kljub temu pa je potrebno vzpostaviti oz. omogočiti delovanje naravnim sistemom tudi v urbanem okolju. Ekološka vloga omogoča pretok rastlinskih in živalskih vrst med posameznimi sestavinami zelenega sistema in s tem ohranja pestrost flore in favne v urbanem ekosistemu, hkrati pa z varovanjem naravnih virov zagotavlja kvaliteto človekovega okolja. Ekološki vidiki zelenega sistema so tesno prepleteni s strukturno morfološkimi.
Identiteta soseske je tesno povezana z njenimi odprtimi in zelenimi površinami. Med seboj jih lahko ločimo po namembnosti, ki je lahko mnogovrstna. Sestavljajo pa jih javne, poljavne in zasebne zelene površine.

Zelenje je pomemben oblikovalski člen, saj z njim členimo prostor, ga omejujemo, povezujemo linije objektov med seboj, ustvarjamo raznolikost prostora, ustvarjamo kontraste (svetlo-temno, trdo–mehko, okroglo-oglato, pokončno-ležeče), usmerjamo poglede, poudarjamo smer prostora in gibanja, zastiramo poglede, oblikujemo različne ambiente, ločujemo različne funkcionalne površine med seboj, nakazujemo različne programe ipd.
Glavna značilnost zelenih površin je prisotnost vegetacijskih prvin. Pri tem pa je potrebno upoštevati lastnosti rastlin, saj zaradi vegetacije prostor ne sme postati nepregleden oz. razne zasaditve ne smejo biti moteče pri uporabi prostora. Sama količina zasaditve še ne pomeni kvalitetnega prostora, vrednost je, če vegetacija določa odprt prostor, povečuje vizualne kvalitete, pestrost in prijetnost. Kot naraven živ material rastline spreminjajo svojo podobo, rastejo in se razvijajo, spreminjajo se v letnih časih in nakazujejo v prostoru časovno dimenzijo. Barve, oblike, teksture, vonji, šumi,... vse to nudi opazovalcu množico doživetij. V prostorih z zelenjem se ljudje radi zadržujejo, se dobro počutijo in navezujejo stike med seboj. Stiki med ljudmi nastanejo tudi ob skupnem urejanju zelenih površin ob blokih ali pa ko urejajo zasebne vrtove med sosedi in med mimoidočimi. Z različnimi zasaditvami ustvarjamo različne ambiente, lahko pa nam nudijo tudi zaščito pred vetrom, dežjem, soncem ali pa nezaželenimi pogledi.

Zeleno okolje zmanjšuje zaznavo gneče v gosto naseljenih območjih. Zato je sajenje dreves in drugih naravnih prvin v stanovanjskih okoljih koristna praksa, ki izboljšuje kakovost bivanja (Polič, 1996).

Doležal (1991) navaja, da se v mestih javne zelene površine pojavljajo v najrazličnejših oblikah, med seboj se ločijo po namembnosti in ta je mnogovrstna. Pri tem opredeli zelene površine ob stanovanjskih objektih kot posebno tipologijo zelenih javnih površin. V nadaljevanju te zelene površine loči na individualne vrtove, ozelenjene površine ob nizkih večstanovanjskih blokih (do P+4), ozelenjene površine ob visokih večstanovanjskih objektih (nad P+4) in utrjene površine ob visokih večstanovanjskih objektih (nad P+4).

Zgornjo delitev zelenega prostora v stanovanjskih soseskah lahko v nadaljevanju delimo na:

- **zelene površine sosesk**

Večstanovanjskim stavbam pripadajo skupne zelene površine, namenjene vsem prebivalcem. To so žepni parki, tematski parki, zasajene površine, ki so namenjene različnim kategorijam - družinam z otroki, ostarelim osebam, invalidom, kot tudi vsem ostalim. Ureditev pa naj bi vključevala tako mirne kotičke kot prostor za druženje.
Način razporeditve objektov, tipologija objektov, prometna ureditev prispevajo k nastanku obsežnega, vendar dostikrat neizkoriščenega prostora, ki daje vtis praznine. V večini so te površine monofunkcionalne oz. omejene le na higienski pomen.

- **otroška igrišča**

Sodijo med obvezne javne površine, ki jih mora imeti naselje. Načrtovanje je povezano z zagotavljanjem varnih pogojev za odraščanje in spodbujanje otroške kreativnosti. Upoštevati je potrebno, da se otroci velikokrat igrajo tudi na ostalih površinah izven igrišč, ter da se potrebe otrok s starostjo spreminjajo. Vsaka starostna skupina ima svoje zahteve glede ureditve igrišč in pri izboru igral.

Otroška igrišča bi morala biti urejena v vsakem okolju, to je v vsakem predelu stanovanjske soseske. Otroška igrišča so nujno potrebna za vzgojo in varstvo otrok. Igrišče in igrala morajo biti prilagojena igri in delu.
Otroška igrišča so lahko prostorsko omejena, lahko so ograjena z ograjo, ki preprečuje vhod psov na otroško igrišče, prav tako pa so igrala vsaj delno zavarovana pred vandalizmom. Igrala so navadno postavljena na utrjeno podlago.
V zelenem odprtem prostoru pa najdemo tudi igrala, ki so prosto razporejena po travnati površini, brez jasno opredeljenega prostora igrišča.

Otroci se najraje igrajo v neposredni bližini vhodov v stanovanjsko poslopje, pa če je to okolje primerno ali ne. Prostor mora biti površinsko obdelan, trpežen in vabljiv za gibljive in mirne igre za večje in manjše skupine. Pomembni elementi otroških igrišč so igrala, peskovniki, trata, klopi, razne vzpetine in bariere, vizualne ali zaradi varnosti. Za zdravje in rekreacijo najprimernejši prostor je naravno igrišče. Za male športne igre niso potrebna velika denarna sredstva. Otroci hitro najdejo prostor za igro, lahko je to že mala vzpetina. Pri izbiri primernega ambienta moramo biti pozorni na prostor, ki je odmaknjen hrupu in prometu.

- **igrišča za šport in rekreacijo**

Ni nujno, da so oblikovana kot »profesionalna« igrišča, temveč morajo predvsem površinsko nuditi dovolj možnosti za raznovrstno igro.
V večini primerov gre predvsem za utrjene, asfaltirane površine, ki so v najboljšem primeru opremljene s koši za košarko ali goli za nogomet. V večini sosesk rekreacijskih in športnih površin primanjkuje. Igrišča za razne športne aktivnosti so večinoma v sklopu šol, večinoma ograjena. Namenjene so predvsem dijakom, pa še to samo v času pouka, v popoldanskem času in ob koncu tedna pa ostajajo prazne.
To so lahko urejene površine s športnimi igrišči oz. območja aktivne rekreacije ali območja pasivne rekreacije. Območja aktivne rekreacije imajo pogosto omejeno dostopnost (šolska igrišča, teniška igrišča in podobno), zato o njih ne moremo govoriti kot o javnih površinah in je tako njihov doprinos k socialnim in funkcionalnim funkcijam zelenega sistema zmanjšan.
Ostale površine za rekreacijo so zaradi aktivnosti oziroma hrupnosti locirane na robovih sosesk, saj je lahko dogajanje na igriščih za marsikaterega prebivalca v bližini lahko moteče.

- **vrtovi v pritličjih**

Zasebni vrtovi so možni samo ob pritličnih stanovanjih nižjih blokov, kar nudi boljšo kvaliteto bivanja lastnikom teh stanovanj. Na ta način se zmanjšuje površina odprtega prostora ostalim uporabnikom.

- **neopredeljene zelene površine, ostanki**

Te površine nastajajo načrtno, kot delilno zelenje, zaščitni zeleni pasovi ali kot posledica premalo premišljene urbane strukture, kot ostanki nepozidanega prostora. Pojavljajo se v obliki trikotnikov, ozkih dolgih pasov, majhnih površin, pravilnih in nepravilnih oblik.

V stanovanjskih soseskah je veliko zelenih površin, vendar so te površine neizkoriščene, na njih se nabirajo smeti, postanejo začasna parkirišča itd.. Največji problem načrtovanja, urejanja in vzdrževanja obstoječih in novih javnih zelenih in odprtih površin pa so sredstva.

4 PREGLED IZBRANIH STANOVANJSKIH SOSESK V LJUBLJANI ZGRAJENIH V LETIH OD 1960 DO 1980

Za prvo povojno obdobje je bila za Slovenijo značilna koncentracija prebivalstva na republiški ravni in številčno se je v tem obdobju najbolj krepila prav Ljubljana. Število prebivalcev se je od 141340 v letu 1953 povečalo na 170505 v letu 1961. V Sloveniji je nato sledilo obdobje koncentracije prebivalstva na regionalni ravni in dotok podeželskega prebivalstva v Ljubljano se je nekoliko znižal. Vendar to ni vplivalo na znižanje rasti Ljubljane, saj se je začelo vedno bolj intenzivno priseljevanje prebivalstva iz območja nekdanjih jugoslovanskih republik. Število prebivalcev se je do leta 1971 povzpelo na 218081. Sredi sedemdesetih let se je število prebivalcev glede na leto 1948 že podvojilo in v letu 1981 doseglo 265355 prebivalcev. Ljubljana je praktično v dvajsetih letih dobila 100000 novih prebivalcev (Strateški …, 2007).

Razvoj slovenskih mest po letu 1945 sta zaznamovali dve osnovni obliki stanovanjske gradnje, na eni strani "družbena gradnja" blokovskih stanovanjskih sosesk in na drugi strani "individualna" gradnja enodružinskih hiš. Večstanovanjska gradnja je bila močno favorizirana vse do konca osemdesetih let. Najintenzivnejša gradnja blokovskih stanovanjskih sosesk je značilna za šestdeseta, sedemdeseta in prvo polovico osemdesetih let. Pomen družbene stanovanjske gradnje je bil v mestih večji, najvišji obseg pa je dosegla med leti 1975 in 1985, ko je bilo zgrajeno med 8000 in 10000 stanovanj letno, samo v Ljubljani med 1500 in 2500. Po letu 1985 se je obseg družbene stanovanjske gradnje začel zmanjševati. Rezultat takšne stanovanjske politike je dejstvo, da so blokovske stanovanjske soseske postale najbolj značilna in razširjena oblika stanovanjske gradnje in stanovanjskih območij v slovenskih mestih. V Ljubljani na primer približno ena polovica prebivalcev živi v blokovskih stanovanjskih soseskah iz šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih let.

V Mestni občini Ljubljana je več kot polovica stanovanj v blokovskih soseskah zgrajenih po letu 1945 (okoli 60000 od 110000 stanovanj). Blokovna gradnja se je nadaljevala izven mestnega jedra, številčno pa so se krepila tudi nekatera okoliška naselja. V Ljubljani je primanjkovalo precej stanovanj, poskus reševanja so bile tako imenovane »socialistične soseske«, ki so ob svojem nastanku z zelo majhnimi stanovanji rešile veliko stanovanjskih problemov. Obdobju prvih povojnih gradenj, ki so se nekritično umeščale v kulturno krajino ob obstoječih naseljih, je sledilo kritično obdobje strokovnega prizadevanja za dvig kakovosti stanovanjske gradnje.

Urbanizem se je v tem obdobju vse bolj uveljavljal kot samostojna stroka - l. 1965 je bil izdelan Generalni urbanistični plan Ljubljane, ki je mesto razdelil na zazidalne otoke. Stanovanjska soseska, katere vzori prihajajo iz Amerike in skandinavskih mest, je kmalu postala ‘urbanistična prvina’ in prevladujoča oblika zasnov novih stanovanjskih mestnih

predelov. Generalni plan urbanističnega razvoja Ljubljane je predvidel krakasti razvoj mesta ob vpadnicah, soseske pa naj bi s svojo podobo dajale vpadnicam bolj mestni značaj.
Za stanovanjske soseske grajene od šestdesetih in do sredine osemdesetih, je značilno, da so poleg bivalnih programov pomembne tudi različne servisne dejavnosti, ki zahtevajo ustrezne prostore, okoli katerih se razvije tudi pripadajoč odprt prostor, ki zahteva drugačno urejanje. Heterogenost programa je omogočala raznovrstnost rešitev.

Značilno za te soseske je bilo (Gazvoda, 2006):
- kakovostno oblikovane stanovanjske stavbe in razmeroma velike skupne zelene površine ob njih,
- ločevanje motornega prometa od drugih površin in poudarek na pešpoteh,
- gradnja šol, vrtcev s pripadajočimi igrišči in zelenimi površinami, v popoldanskem času odprtimi za vse prebivalce soseske,
- dodatne servisne dejavnosti (trgovine, različni lokali, banke, športni domovi, domovi krajevnih skupnosti) in njim pripadajoči skupni prostori,
- ostale rekreacijske in zelene površine.

Na kakovostno načrtovanje je med drugim vplivalo tudi prizadevanje za oblikovanje urbanističnih standardov (Jernejc, 1976). Ti standardi sicer niso bili nikoli uradno sprejeti, so pa zato toliko bolj dosledno vodili prostorsko načrtovalsko prakso skoraj vse do začetka devetdesetih let. Ti standardi so bili, vsaj kar se tiče opremljanja prostora in kakovosti stanovanjskih krajeh, sodobni in primerljivi s tujimi. Pri gradnji teh stanovanjskih sosesk so se uporabljali standardi in normativi, ki jih je opredelil Jernejc (1976). Za približno tisoč ljudi je predlagal 1.9 do 2.6 ha odprtega prostora, pri čemer je gostota poselitve 175 – 270 oseb/ha.

Preglednica 1: Povzetek površin za posamezne dejavnosti v stanovanjskem naselju (Jernejc, 1976: 24)

Dejavnost	Površina na prebivalca (m^2)
Zazidana stanovanjska površina (pri P+4)	5.00-5.00
Šolsko zemljišče	3.00-4.20
Zemljišče vrtca	1.50-2.10
Otroška igrišča	5.00-5.00
Športna igrišča	4.50-4.50
Spremljajoči objekti in lokali	3.00-3.00
Zelenice	5.00-10.00
Parkirne površine	2.50.8.33
Prometne površine	7.50-15.00

Z vidika zastopanosti in oblikovanja odprtega prostora so te soseske celo kvalitetnejše od novih večstanovanjskih projektov, kjer je vse podrejeno maksimalni izrabi v smislu m^2 stanovanj. Soseske, zgrajene v tistem času, namreč odsotnost individualnega vrta ob individualni hiši kompenzirajo z javno/poljavno krajino. Kakovost oblikovanja niha, dejstvo pa je, da znotraj teh sosesk obstajajo zajetni zeleni prostori.

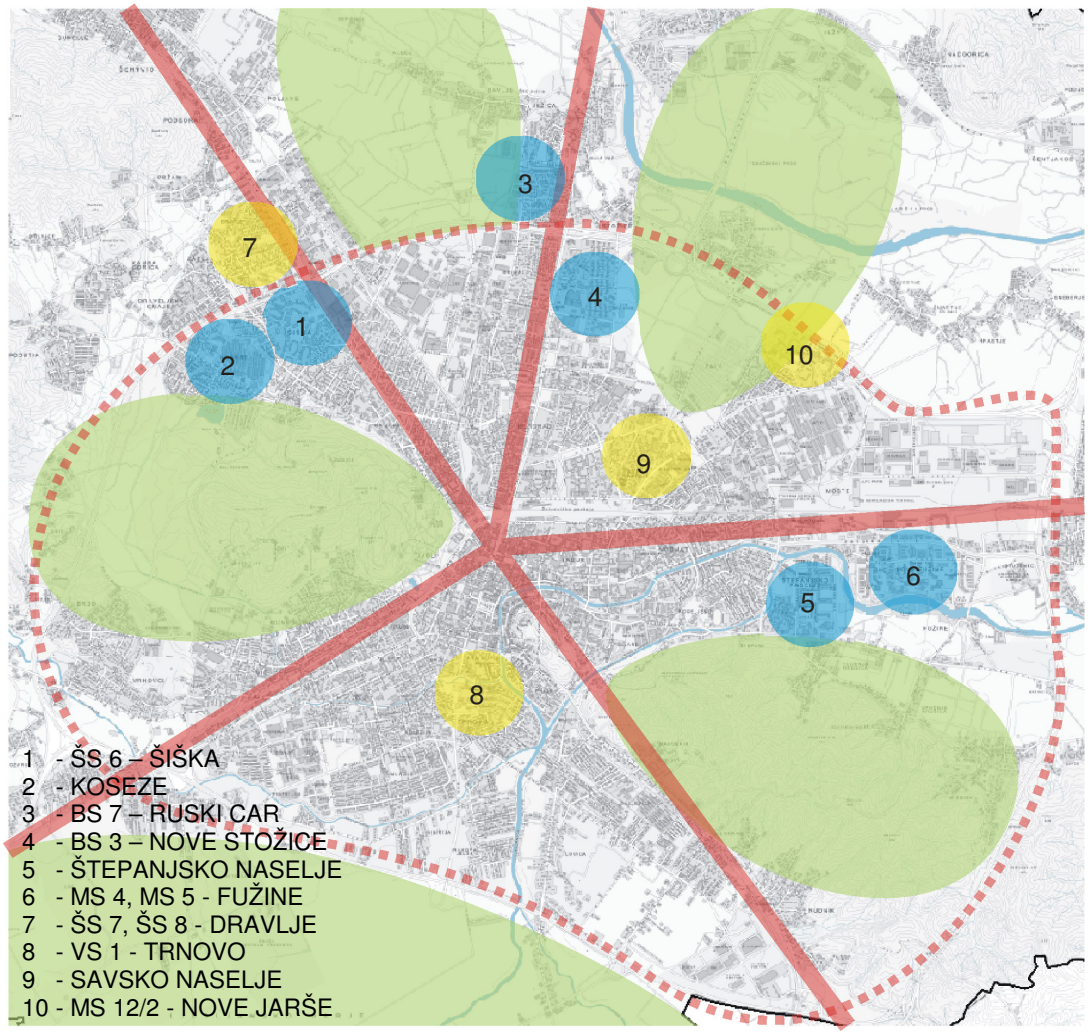

Slika 30: Karta mesta Ljubljana z lokacijo večjih stanovanjskih sosesk, zgrajenih v letih od 1960 do 1980. V nadaljevanju so predstavljene stanovanjske soseske od 1 – 6.

Izbrani primeri

V nadaljevanju so predstavljene večje stanovanjske soseske, ki so nastale med leti 1960 in 1980, obdobju celostnega načrtovanja velikih stanovanjskih sosesk. Izbrane so soseske, ki se med seboj razlikujejo glede na urbanistično zasnovo, različno tipologijo grajenega in odprtega prostora ter prometno ureditev. Vse izbrane soseske so prometno dobro navezane na mestno središče, obenem pa imajo dobro navezavo na zelene in rekreacijske površine v mestnem zaledju.

Merila za izbor stanovanjskih sosesk so bila:

- čas nastanka,
- velikost,
- lokacija.

Pri pregledu in predstavitvi izbranih sosesk smo se v nadaljevanju osredotočili na:
- urbanistično zasnovo soseske s tipologijo stanovanjskih objektov,
- zasnovo zelenih površin,
- prometno ureditev oziroma parkirni režim.

Analizirane stanovanjske soseske predstavljajo boljše primere stanovanjske gradnje v Ljubljani. Z analizo zatečenega stanja smo poskušali evidentirati probleme, ki se pojavljajo v odprtem prostoru stanovanjskih sosesk. Na podlagi analize odprtega prostora in rezultatov ankete, ki je bila izvedena v dveh analiziranih stanovanjskih soseskah o zadovoljstvu prebivalcev z njihovim neposrednim bivalnim okoljem, lahko podamo končno mnenje o prednostih in pomanjkljivostih odprtega prostora in ureditev v izbranih soseskah.

Kakovost stanovanjskih sosesk smo opazovali z vidika zastopanosti in urejenosti njim pripadajočih odprtih površin.

Pri opazovanju odprtega prostora smo bili pozorni predvsem na:
- zelene površine (velikost, funkcija, zasaditev, vzdrževanje),
- urbana oprema (klopi, luči, koši za smeti, stojala za kolesa),
- otroška igrišča (starostne skupine, raznovrstnost igral),
- rekreacijske in športne površine (opremljenost, raznovrstnost),
- parkirišča (število, dostop, varnost, urejenost),
- komunikacije (načrtovane poti, »divje« poti),
- spremljajoče dejavnosti (trgovine, gostinska ponudba, vrtec, šola, ZD),
- posebnosti (relief, promet…).

Kot podlaga za analizo stanja odprtega prostora v izbranih soseskah je služila karta mesta Ljubljana - TTN5 (temeljni topografski načrt M 1:5000).

4.1 ŠS 6 – LJUBLJANA ŠIŠKA

ŠS 6 je ena prvih zaključenih stanovanjskih sosesk, ki so se v poznih 60. letih začele graditi v Ljubljani.

Leto izgradnje: 1967 - 1972
Urbanizem: Janez Volk in Aleš Šarec
Arhitektura: Aleksander Peršin in Ilija Arnautović

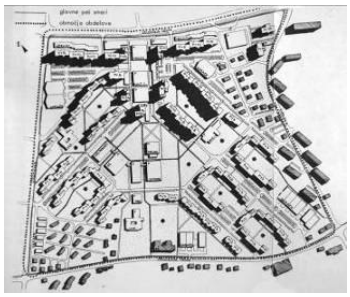

Slika 31 in 32: Urbanizem Šišenske soseske 6 sta načrtovala Aleš Šarec in Janez Vovk, arhitekturo pa Ilija Arnautović in Aleksander Peršin - tloris zazidalnega načrta in maketa območja (Posledice…, 1976).

Lokacija:
Območje soseske se nahaja med Celovško cesto in mestno obvoznico. Do centra mesta je 3.5 km, do rekreacijskega centra Tivoli 2.5 km, v bližini pa se nahaja tudi rekreacijsko območje Mostec.

Velikost:
Soseska je bila zgrajena za 10.000 ljudi oziroma 3457 stanovanj, gostota pa je približno 270 preb/ha.

Preglednica 2: Velikost posameznih površin soseske (Posledice…, 1976).

Neto površina celotnega območja	396.050 m^2	100 %
Zazidane površine	89.105 m^2	23 %
Površine namenjene prometu	128.140 m^2	32 %
Ostale odprte površine	178.805 m^2	45 %

Urbanistična zasnova soseske:
Soseska je razdeljena v tri tipološko različne pasove. ‘Pahljačasto’ zasnovo odlikuje postopno nižanje višinskih gabaritov od Celovške ceste proti Vodnikovi ulici: visoki bloki in stolpnice ob Celovški prehajajo do nizkih blokov ob Vodnikovi, ti pa dalje do individualne zazidave. Razlog za to je bližina javnega prometa ob Celovški, kjer naj bi bila gostota stanovalcev večja.

Ob Celovški cesti so nanizani lamelasti bloki, ki v povprečju dosegajo višino P+8 in P+10, trgovski center v osi soseske pa obkrožajo stolpnice višine P+10 do P+14. Ostalo območje soseske je pozidano s podkvasto oblikovanimi sklopi stanovanjskih objektov višine P+3.
V zelenem osrčju soseske so šola, vrtec in telovadnica. Zasnova je v območju ob Celovški predvidela tudi izgradnjo preskrbovalno – kulturnega centra, ki zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ni bil zgrajen. Ideja soseske kot zaključene urbanistične enote tako žal ni bila realizirana do potankosti, vseeno pa predstavlja enega kvalitetnejših slovenskih primerov.

Zaradi velikega števila prebivalcev območje zahteva vrsto spremljajočih dejavnosti. Trgovine in servisi so nanizani ob Celovški cesti, centralne dejavnosti pa so skoncentrirane proti Vodnikovi cesti, od trgovskega centra, šol, vrtcev in otroških ter športnih igrišč.

Slika 33: Shematski prerez tipov stanovanjske gradnje. V ospredju je značilna podkvasta zazidava, višine P+3, znotraj katere se formira poljavni zeleni prostor. V ozadju, ob Celovški so zgradbe višje, tu se pojavljajo tudi objekti spremljajočih dejavnosti.

Zelene površine:
Visoki bloki se združujejo v razgibane nize in ti v zalive, med katerimi so velike ozelenjene površine. Nizki bloki v obliki ‘podkvastih’ otokov objemajo notranje parke z otroškimi igrišči in vrtovi. Takšna zasnova zazidave omogoča ureditev večjih osrednjih zelenih površin, ki so namenjene otroškim in športnim igriščem z urejenimi peš potmi.
Načelno imajo vsi stanovanjski objekti obojestranski vhod, ki je na eni strani vezan na dovoz in parkirišče, na drugi strani pa na pešpot, zelenice in otroška igrišča.

Slika 34 in 35: Promet je iz teh ambientov izločen in omejen na nekaj ulic. Zelene površine soseske še danes veljajo za enega najkvalitetnejših primerov ljubljanskega stanovanjskega zelenja.

Prometne površine:

Prometna ureditev v soseski je nivojska. Pešci in motorni promet nista dosledno ločena. Območja, ki so namenjena samo pešcem, niso kontinuirano povezana, sekajo jih sicer manj prometne dovozne poti. V zasnovi je bilo planirano 1PM na eno in pol stanovanja.

Garaže so v glavnem locirane na obodu soseske, parkirni prostori pa so razvrščeni pri vhodih v stanovanjske objekte. Število garaž je 1298, število parkirnih mest 2159.

V tej situaciji so bistveno slabši bivalni pogoji predvsem v objektih ob Celovški cesti, ki so na eni strani obdani s parkirnimi površinami, na drugi strani pa z nizi objektov za spremljajoče dejavnosti.

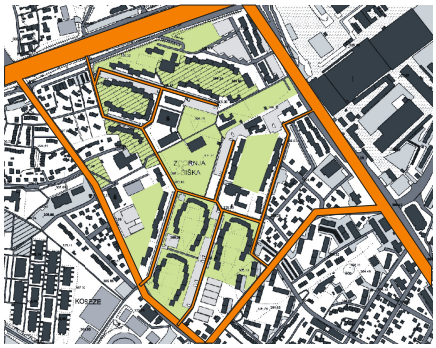

Slika 36: Shematski prikaz glavnih komunikacij, površin, namenjenih parkiranju in večjih odprtih zelenih površin.

Slika 37: Stanovanjska soseska ŠS 6 - Ljubljana Šiška - Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru.

Slika 38: neurejena, neutrjena parkirišča

Slika 39: obsežna zelena površina ob Celovški cesti je sedaj pozidana

Slika 40: parkiranje na zelenicah in dovoznih poteh

Slika 41: slabo izkoriščeni zasebni vrtovi v pritličju

Slika 42 in 43: uničena igrala in športni elementi

Slika 44: slabo vdrževana urbana oprema

Slika 45: propadanje stavbnega fonda

Legenda:

- stanovanjski objekti
- objekti spremljajočih dejavnosti (šole, VVZ, trgovine, pošte,...)
- garaže
- prometne površine (ceste, parkirišča,pešpoti)
- divje parkiranje
- javne zelene površine
- zasebne zelene površine (vrtovi, šole, VVZ,...)
- površine za šport, športna igrišča
- otroška igrišča, igrala za otroke

4.2 BS 7 - RUSKI CAR

Po stanovanjski reformi v letu 1965 je prišlo do prekvalifikacije stanovanj iz socialne dobrine v tržno blago. Soseska Ruski car, je bila prva soseska, delana za trg.

Leto izgradnje: 1973 - 1981
Urbanizem: Vladimir Mušič, Marjan Bežan, Nives Stare
Arhitektura: projektna skupina – Bežan, Štrukelj, Lavrič, Verbič, Gašperšič, Miklavčič, Štrukelj T., Maček, Starc

Lokacija:
Območje soseske leži ob severni mestni vpadnici – Dunajski cesti, na Z sega do železniške proge za Kamnik, na J pa do severne obvoznice. Center mesta je oddaljen 4 km, v neposredni bližini se nahaja šola in rekreacijski center Ježica.

Velikost:
Število stanovanj v soseski je 3100, število prebivalcev približno 9.600, gostota pa je približno 340 preb/ha.

Preglednica 3: Velikost posameznih površin soseske (Posledice…, 1976).

Neto površina celotnega območja	254.740 m2	100 %
Zazidane površine	44.975 m2	18 %
Površine, namenjene prometu	87.200 m2	34 %
Ostale odprte površine	122.565 m2	48 %

Urbanistična zasnova soseske:
Element ulice se pojavi prvič kot vodilni urbanistični motiv in je temeljna sestavina soseske. Značilnost zasnove sta dve stanovanjski ulici z lamelastimi bloki, od katerih je ena orientirana V-Z, druga pa S-J.

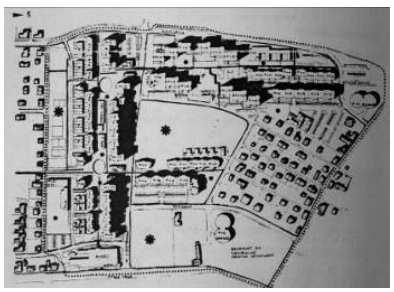

Slika 46: Tloris zazidalnega načrta (Posledice…, 1976)
Slika 47 in 48: Pogled na stanovanjsko sosesko - zasnova je kljub gosti zazidavi in majhnemu deležu zelenih površin omogočila ureditev velike, privlačne in uporabne parkovne površine.

Višina objektov v stanovanjski ulici je prilagojena zahtevam osončenja in dosega v ulici V-Z na J strani višine P+3 do P+4, na S strani pa od P+8 do P+14.
Nad malo ulico, kjer je višina objektov na V stani P+6 in P+8, na Z strani pa P+4 ter stanovanjsko ulico S-J z višino objektov P+4 in P+12, je večje otroško igrišče.
Stanovanjska ulica, ki je namenjena pešcem, je po širini prilagojena razporeditvi garažnih boksov v kletni etaži. Pritlična stanovanja so dvignjena za pol etaže od ploščadi. Od ulice jih ločujejo večje terase.

Zelene površine:
Realiziralo se je izhodišče, ki je predlagalo strnitev prostih površin v razsežno osrednjo parkovno urejeno površino. Zaslediti je mogoče veliko travno površino z razgibano oblikovanostjo površja, obdano s posameznimi drevesi ali skupino dreves. Prisotna so otroška igrišča, speljane so sprehajalne poti, opremljene s klopmi.
V primeru soseske BS-7 se je pokazalo, da je diferenciacija in sistemizacija zelenih površin v območju soseske ali mestnega dela odvisna od širše mestne politike, kakor tudi od organiziranosti in stopnje družbene odgovornosti ustrezne komunalne delovne organizacije. Nemogoče je zahtevati realizacijo širše pogojenih konceptov od kratkoročno usmerjenih podjetij ali bolj ali manj kratkoročno usmerjenih investitorjev. V nekaterih novejših konceptih je bil obseg tistih zelenih površin, ki so razpršene neposredno ob stanovanjskih in drugih objektih, zavestno zmanjšan, v zameno pa so se razvile večje proste površine, ki bi se bile zmožne do neke mere tudi same biološko varovati oz. reproducirati. Večje regionalne zelene površine v okviru mesta so običajno že v času začetka novega razvoja stabilizirane krajine (Mušič, 1970:46).

Vzporedno s stanovanjsko ulico S-J je nanizanih več športnih igrišč, predvsem za igro z žogo.

Slika 49: Shematski prikaz glavnih komunikacij, parkirnih površin ter večjih zelenih površin.
Slika 50: Prostor med zgradbami – ulica, je namenjena izključno pešcem.

Prometne površine:
Pešcem je namenjeno veliko površin, ki se mešajo z ostalim prometom. Garaže so v etaži pod platojem stanovanjske ulice in v dveh garažnih hišah, parkirni prostori pa so na zunanji strani stanovanjskih kompleksov. Na ta načina je bilo zagotovljeno dobro počutje

in varnost pešcev ter maksimalna dostopnost do objektov z motornimi vozili. Število garaž je 2111, število parkirnih mest 751.

Slika 51: Shematski prerez tipov stanovanjske gradnje. Prostorska organizacija temelji na sistemu dveh pravokotno ležečih ulic in zgostitvi visokih stanovanjskih zgradb vzdolž njih. Med obema ulicama se pojavi večja odprta zelena površina z otroškimi igrišči.

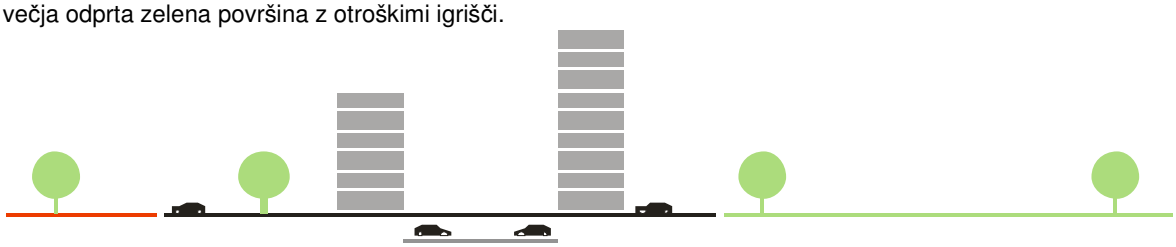

Slika 52: Shematski prerez predstavlja ulico S-J. Vzdolž ulice so nanizana športna igrišča, garaže pa so po celi dolžini ulice pod ploščadjo.

Slika 53: Ploščad je streha garaže, zato saditev višjih dreves ni mogoča.

Slika 54: Stanovanjska soseska BS 7 - Ruski car - Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru

Slika 55: poškodovane tlakovane površine in urbana oprema

slika 56: neopredeljena zelena površina

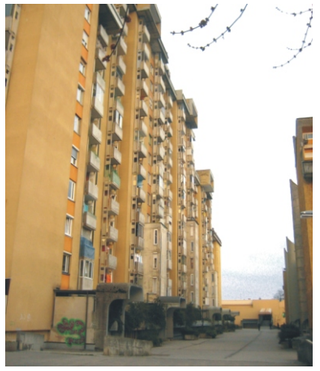

Slika 57 in 58: garaže pod ploščadjo ne omogočajo sajenje večje drevnine, vendar pa tudi zelenice niso primerno vzdrževane

Slika 59: pomanjkanje klopi in ostale urbane opreme

Slika 60: igrišča za šport in otroška igrala so slebo vzdrževana

Slika 61: neurejene površine za parkiranje

Slika 62: parkiranje na zelenicah

Legenda:

- stanovanjski objekti
- objekti spremljajočih dejavnosti (šole, VVZ, trgovine, pošte,...)
- garaže
- prometne površine (ceste, parkirišča,pešpoti)
- divje parkiranje
- javne zelene površine
- zasebne zelene površine (vrtovi, šole, VVZ,...)
- površine za šport, športna igrišča
- otroška igrišča, igrala za otroke

4.3 ŠS-9 KOSEZE

Poizkus, kako vsem stanovalcem, tudi v višjih nadstropjih, približati odprt prostor, je viden v terasastih blokih v Kosezah, z možnostjo individualnega urejanja teras.

Leto izgradnje: 1968 - 1980
Urbanizem in arhitektura: Viktor Pust

Lokacija:
Soseska je od centra mesta oddaljena 3,5km, v bližini se nahaja športni center Tivoli - 2,5 km in možnost rekreacije na območju Šišenskega hriba.

Velikost:
Število stanovanj je 1995, število prebivalcev pa približno 9.300.

Preglednica 4: Velikost posameznih površin soseske (Posledice…, 1976).

Neto površina celotnega območja	656.770 m^2	100 %
Zazidane površine	139.745 m^2	21 %
Površine, namenjene prometu	140.485 m^2	22 %
Ostale odprte površine	376.540 m^2	57 %

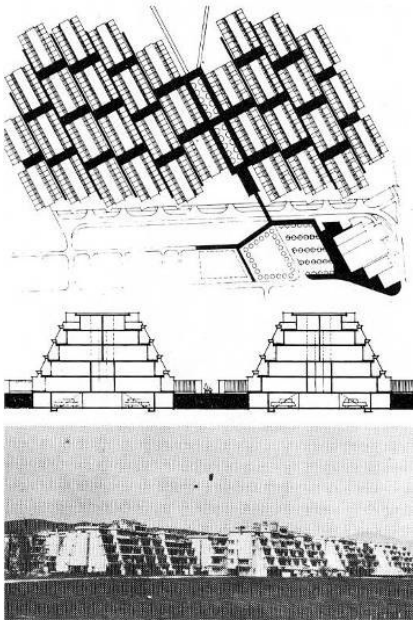

Slika 63: Tloris zazidalnega načrta (Katalog… , 1983).
Slika 64 in 65: Pogled na stanovanjsko sosesko danes.

Urbanistična zasnova soseske:

Os urbanistične zasnove je Podutiška cesta, na katero so priključene zbirne stanovanjske ceste, ki delijo območje na 4 zazidalne otoke.

Poleg nizke zazidave se v tej soseski gradijo prvi terasasti stanovanjski bloki z gabaritom P+3 in P+4.

Ob glavni cesti je lociran večji trgovsko in storitveni center. Naselje terasastih blokov ima lasten center z osnovno oskrbo in prostore za družbene dejavnosti.

Zelene površine:

Zaradi velike zgostitve števila stanovanj je naselje brez večjih zelenih površin in površin, namenjenih igri otrok. Elementi razsežnih teras in atrijev naj bi stanovanje v večji meri povezal z naravo.

Na zeleni pas med soseskama SŠ 9 in ŠS 10 se navezuje osnovna šola, vrtec, športni in igralni park. Večji rekreacijski center pa je bil previden ob Koseškem bajerju.

Slika 66: Shematski prikaz glavnih komunikacij, parkirnih površin ter večjih zelenih površin.
Slika 67: Prostor med zgradbami je namenjen izključno pešcem in potrebam intervencijskih vozil.

Prometne površine:

Namen projekta je bil zagotoviti kvalitetnejše bivalne pogoje ob upoštevanju popolne izločitve avtomobilskega prometa z nivoja pešca. Kleti blokov so namenjene garažiranju, med atriji stanovanj v pritličju so poti za pešce in intervencijska vozila.

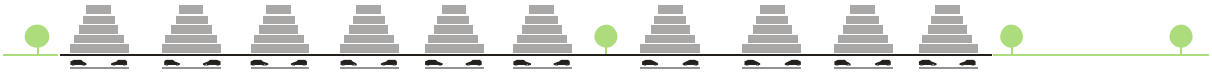

Slika 68: Shematski prerez terasastih blokov. Motorni promet je strogo ločen, garaže so pod objekti. Pritlična stanovanja imajo lasten vrt, nadstropna stanovanja pa večje balkone in terase, ki omogočajo pestrejšo zasaditev. Z zgostitvijo objektov so se izgubile večje odprte površine.

Slika 69: Stanovanjska soseska ŠS 9 - Koseze - Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru

Slika 70: gosta zasaditev ob vrtovih v pritličju lahko zmanjša preglednost in s tem občutek varnosti

Slika 71: osrednja ulica nudi pestre možnosti ureditve, potrebno bi bilo na novo vpostaviti hierarhijo prostora

Slika 72: večje odprte površine so redke, programsko neopredeljene in predstavljajo potencialno možnost za ureditev otroških igrišč,ki jih v soseski ni

Legenda:

- stanovanjski objekti
- objekti spremljajočih dejavnosti (šole, VVZ, trgovine, pošte,...)
- garaže
- prometne površine (ceste, parkirišča,pešpoti)
- divje parkiranje
- javne zelene površine
- zasebne zelene površine (vrtovi, šole, VVZ,...)
- površine za šport, športna igrišča
- otroška igrišča, igrala za otroke

Slika 73 in 74: problemi s parkiranjem se pojavljajo predvsem ob kompleksih z javnim programom, parkira se ob cesti in na pločnikih

Slika 75: neprimerne zasaditve v pritličnih vrtovih ali na terasah lahko motijo stanovalce višjih nadstropij, zakrivajo pogled, dajejo senco

Slika 76: utrjeni prostori med posameznimi linijami stavb, nudijo možnost za ureditev skupnih prostorov

Slika 77: vodni motiv - prvotna namebnost se je izgubila

4.4 BS 3 – NOVE STOŽICE

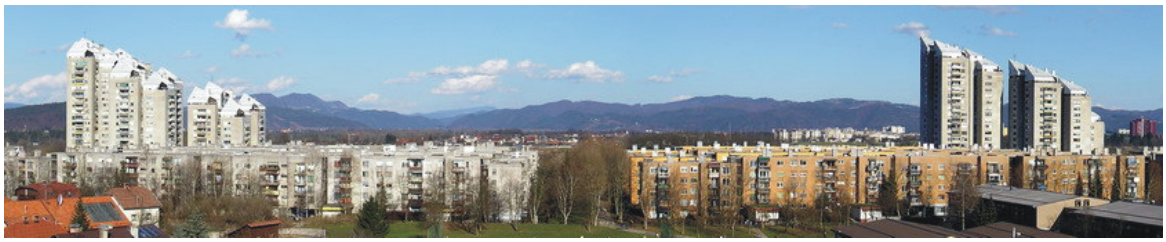

Slika 78: Pogled na BS 3, ki je ena največjih ljubljanskih sosesk, saj obsega 800 m dolgo in 250 m široko območje zazidave. Njena kompleksna urbanistična zasnova je delo Mitje Jernejca, arhitekturno oblikovanje stavb pa Ilije Arnautovića.

Leto izgradnje: 1976 - 1982
Urbanizem: Mitja Jernejec
Arhitektura: Ilija Arnautović

Lokacija:

Soseska leži približno 3 km iz centra Ljubljane (Bežigrad), ob Vojkovi ulici. V neposredni bližini se nahajajo šola, zdravstveni dom, družbeni in kulturni center, rekreacijske površine.

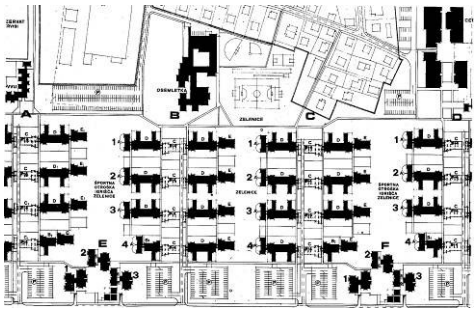

Slika 79: Tloris zazidalnega načrta (Katalog… , 1983:5)
Slika 80 in 81: Pogled na stanovanjsko sosesko - Prvotna urbanistična zasnova je na vzhodnem obrobju namesto stolpnic predvidela dva megabloka velikih dimenzij in z visoko gostoto poselitve. Stolpnice so ustrezno zadostile zahtevani gostoti in z manjšo porabo prostora obenem ustvarile identifikacijsko točko celotnega naselja.

Velikost:

V soseski je 2360 stanovanj in približno 8.000 prebivalcev.

Preglednica 5: Velikost posameznih površin soseske (Posledice…, 1976).

Neto površina celotnega območja	383.140 m^2	100 %
Zazidane površine	84.190 m^2	22 %
Površine namenjene prometu	49.220 m^2	13 %
Ostale odprte površine	249.730 m^2	65 %

Urbanistična zasnova soseske:

Stanovanjski bloki (lamele P+4) so formirani v 4 skupine po 4 vrste lamel. Med vrstami blokov so urejene ploščadi namenjene prebivalcem soseske in igri otrok. Dve skupini visokih objektov (P+10 do P+21) poudarjata zaključek naselja ob Vojkovi cesti. Ob stolpnicah so urejene ploščadi opremljene z lokali za potrebe stanovalcev soseske. Center je ob Dunajski cesti ob SZ robu soseske in vključuje širok program terciarnih in kvartarnih dejavnosti ter je namenjeno širšemu mestnemu območju. Sekundarni center je predviden v južnem delu soseske.

Osnovna šola in vrtec so locirani ob osrednji komunikaciji, namenjeni pešcem, ki poteka po osi območja v smeri S-J in navezuje skupine stanovanjskih objektov na eni strani in objekte spremljajočih dejavnosti na drugi strani.

Zasnova tako kot v mnogih drugih ljubljanskih soseskah žal ni bila realizirana v celoti, kar se danes kaže v prometnem kaosu in pomanjkanju prvotno zamišljenih podzemnih parkirnih mest. Kljub temu soseska ohranja mnogo kvalitet, od katerih je najpomembnejša bogata členitev in oblikovanje zunanjih prostorov – zelenic, parkov, igrišč, trgov, ulic in pešpoti. Stanovanjski program soseske dopolnjujejo še nekatere vsebine družbenega pomena – otroški vrtec, trgovine in lokali.

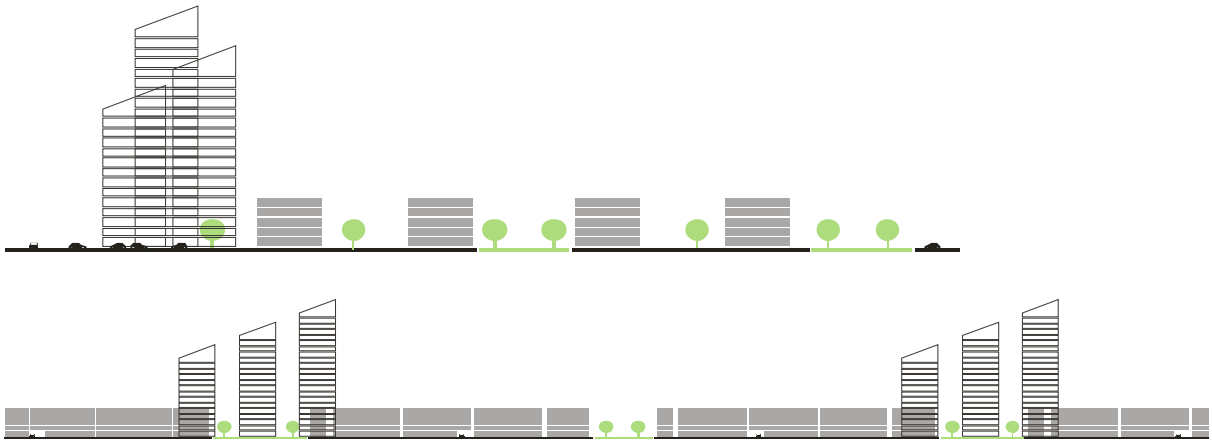

Slika 82 in 83: Shematski prikaz stanovanjske soseske.

Zelene površine:

Sosesko sestavljajo območje nizkih blokov, ki se razteza po celotni dolžini naselja in dve gruči stolpnic na njegovem vzhodnem obrobju. Nižji del je razdeljen na štiri segmente, med katerimi so večji odprti prostori, ki nadomeščajo načeloma en sam večji osrednji prostor prvih ljubljanskih sosesk. V posameznem segmentu so po štiri vrste blokov, med katerimi tečejo ‘‘tržni’’ ali zeleni pasovi. V prvih, ki so bolj javnega značaja, se vrstijo igrišča, počivališča in rekreacijski otoki. Drugi imajo bolj intimen značaj in so bujno ozelenjeni ter prepredeni s pešpotmi. Motorni promet in pešpoti potekajo prečno na vrste blokov: dostopne ulice tečejo za pol etaže pod njimi, pešpoti pa skozi odprta stopnišča

blokov. Nizke stanovanjske bloke v soseski BS-3 odlikuje njihova tesna vpetost v urbanistično zasnovo soseske in pestra tipologija stanovanj. Odprta in prehodna stopnišča, ki se navezujejo na prečne pešpoti, členijo bloke v vertikalni smeri in so zamišljena kot nadaljevanje poti, ki tečejo skozi naselje in se postopoma preobrazijo v bolj zasebne dostope do stanovanj. Posebnost stanovanj je osrednja jedilnica, ki se podaljšuje na balkon ali na vrt in je povezana z dnevnim prostorom.

Slika 84 in 85: Arhitekt je posebno pozornost posvetil oblikovanju stanovanj v pritličju, v katerih je na različne načine interpretiral idejo hiše z vrtom. Stanovanja v blokih, ki stojijo ob vmesnih parkih naselja in kot posebnost pravokotno zaključujejo sicer vzdolžne pasove, imajo v ospredju velike vrtove. Še bolj dosledna interpretacija hiše se pojavi pri pritličnih stanovanjih, ki so za pol etaže dvignjena nad teren. Tem so dodani prečni paviljoni z vrtovi, ki segajo globoko v vmesne parkovne oz. 'tržne' pasove med bloki. V paviljonih so dnevni prostori s pogledom na domači vrt, medtem ko so spalni prostori v bloku.

Prometne površine:

Dosledno je ločen motorni promet od površin namenjenih pešcem, koncentracija parkirnih površin in garaž je na robovih soseske. Dostop do stanovanjskih objektov je možen samo za intervencijska vozila. Skupno število garaž je 494, parkirnih mest pa 720.

Slika 86: Prikaz glavnih komunikacij, parkirnih površin ter zelenih površin.
Slika 87: Prehod pod objekti poudarja mejo med hrupnejšim in bolj odprtim javnim, prometnim delom in med intimnejšim, notranjim prostorom naselja.

Skozi leta se je izkazalo, da primanjkuje lokalov za vsakdanjo oskrbo prebivalcev in parkirnih prostorov. Odprti prostori notranjih karejev, ki so namenjeni parkovni ureditvi, otroškim igriščem, počitku, so danes skoraj v celoti izkoriščeni za parkiranje. Temu sledi izguba zelenih površin, oviran pa je tudi dostop intervencijskim vozilom. Redka urbana oprema je poškodovana in ne služi več svojemu namenu.

Slika 88: Stanovanjska soseska BS 3 - Nove Stožice - Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru

Slika 89 in 90: včasih kvalitetna igrala, klopi in ostala oprema propada in danes ni več primerna za uporabo

Slika 91: da bi prepračili parkiranje na zelenicah so namestili neugledna betonska korita

Slika 92: tlakovane površine med stolpnicami so slabo vzdrževane, prisvajajo si jih posamezni z neprimernimi ureditvami

Slika 93: pomanjkanje primernih parkirnih površin je največji problem prav v BS 3

Slika 94 in 95: površine med posameznimi nizi stavb, ki naj bi predstavljale ulice oz. trge namenjene druženju in igri otrok, so sedaj polne avtomobilov

Slika 96: med nizi stavb so obsežne zelenice z utrjenimi površinami za šport, ki pa so žal slabo opremeljene z raznimi športnimi elementi

Slika 97: na slepih fasadah se pojavljajo grafiti

Legenda:

- stanovanjski objekti
- objekti spremljajočih dejavnosti (šole, VVZ, trgovine, pošte,...)
- garaže
- prometne površine (ceste, parkirišča,pešpoti)
- divje parkiranje
- javne zelene površine
- zasebne zelene površine (vrtovi, šole, VVZ,...)
- površine za šport, športna igrišča
- otroška igrišča, igrala za otroke

4.5 MS-4 IN MS-5 FUŽINE

Leto izgradnje: 1968 - 1986
Urbanizem: Boris Novak, Stanko Štor, Milena Macarol
Urbana oprema: Justin Bevk
Arhitektura: (1. faza) Vladimir Brezar, T. Lovič, A. Guček, J. Gorišek, T. Nevec, M. Šenk, B. Šajn (2. faza) Niko Reya, B. Krč, S. Fišer

Lokacija:
Stanovanjska soseska se nahaja med Zaloško cesto in reko Ljubljanico. Do centra mesta je 3 km, v bližini je rekreacijsko središče Kodeljevo in Golovec.

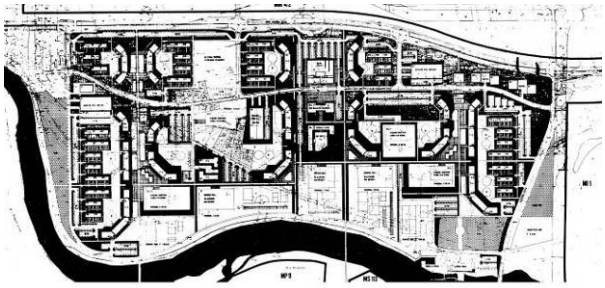
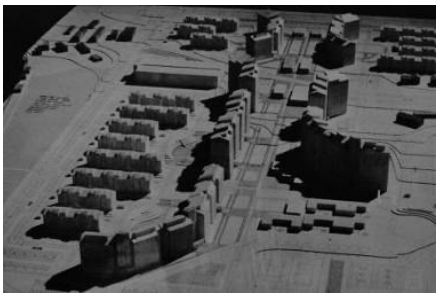

Slika 98 in 99: Tloris zazidalnega načrta in maketa soseske (Katalog… , 1983)

Velikost:
Soseska je bila zgrajena med leti 1968 in 1986, število stanovanj je 4418, število prebivalcev približno 18.000, gostota pa približno 230 preb/ha.

Urbanistična zasnova soseske:
Soseska je formirana iz treh enakovrednih stanovanjskih območij, kateri integralni deli so spremljajoči objekti, preskrbe, šola, vrtec, trgovine.
Na obodu naselja se nizajo nizki lamelasti bloki višine P+3, visoki bloki P+6 do P+12 pa v dolgih nizih obdajajo velike ploščadi. Soseska ima več središč z javnim programom.

Slika 100, 101 in 102: Pogled na stanovanjsko sosesko danes.

Zelene površine:

Šola, vrtec in večje zelene površine in površine, namenjene športu so nanizane vzdolž reke Ljubljanice. Otroška igrišča so na dvoriščni strani blokov.

Slika 103: Shematski prikaz stanovanjske soseske.

Prometne površine:

Motorni promet poteka po obodu soseske, osrednja pešpot pa naj bi prevzela le funkcijo poti za intervencijo. Parkirne površine so sicer nanizane na robu soseske, prav tako garažne hiše.

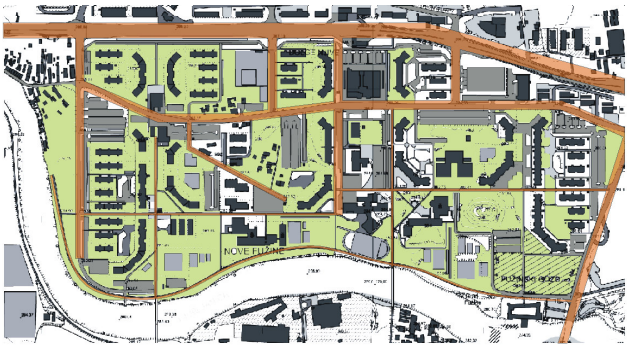

Slika 104: Prikaz glavnih komunikacij, parkirnih površin ter zelenih površin.
Slika 105: Otroška igrišča so orientirana na dvoriščni strani kjer ni prometa.

Slika 106: Stanovanjska soseska MS-4 in MS-5 - Fužine - Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru

Slika 107: uničena urbana oprema ne služi več svojemu namenu

Slika 108: neugledni in zanemarjeni vhodi v objekte

Slika 109: obsežne neopredeljene odprte površine

Slika 110: nevzdrževani skupni prostori, poškodovane tlakovane površine

Slika 111 in 112: divje parkiranje na zelenicah in športnih igriščih

Slika 113: neurejeni in neizkoriščeni zasebni vrtovi v pritličju

Slika 114: posledice vandalizma

Legenda:

- stanovanjski objekti
- objekti spremljajočih dejavnosti (šole, VVZ, trgovine, pošte,...)
- garaže
- prometne površine (ceste, parkirišča,pešpoti)
- divje parkiranje
- javne zelene površine
- zasebne zelene površine (vrtovi, šole, VVZ,...)
- površine za šport, športna igrišča
- otroška igrišča, igrala za otroke

4.6 MS 2-1 IN MS 3-2 ŠTEPANJSKO NASELJE

Leto izgradnje: 1973 - 1985
Urbanizem: Mirko Mrva in Justin Bevk
Arhitektura: Vladimir Brezar, Janez Goriček, Tatjana Nemec in Marija Šenk

Lokacija:
Stanovanjska soseska leži med reko Ljubljanico, Golovcem oziroma Litijsko cesto. Od centra mesta je oddaljena 3 km, v bližini je športni center Kodeljevo in v neposredni bližini rekreacijsko območje Golovca.

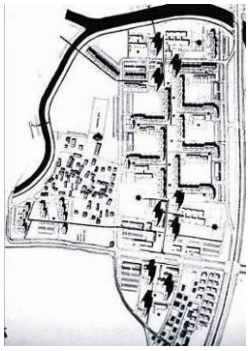

Slika 115: Tloris zazidalnega načrta (Katalog… , 1983)
Slika 116 in 117: Pogled na stanovanjsko sosesko danes.

Velikost:
Zasnovano je bilo 3097 stanovanj, število prebivalcev je približno 11.000.

Preglednica 6: Velikost posameznih površin soseske (Posledice…, 1976).

Neto površina celotnega območja	431.695 m^2	100 %
Zazidane površine	84.180 m^2	20 %
Površine, namenjene prometu	67.460 m^2	15 %
Ostale odprte površine	280.055 m^2	65 %

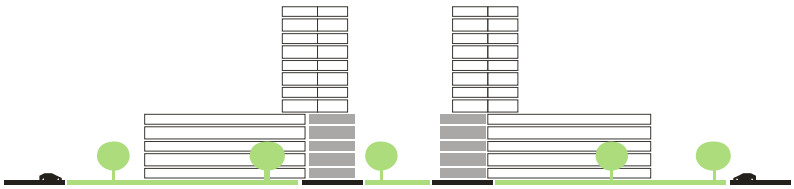

Slika 118: Shematski prikaz stanovanjske soseske – pogled na osrednjo pešcono proti Ljubljanici.

Urbanistična zasnova soseske:

Osrednja široka, dobro opremljena stanovanjska ulica, ki poteka v smeri S-J, povezuje bistvene predele soseske: rekreacijsko območje Golovca, družbeni center na Litijski, avtobusno postajo, vrtec, šolo, območje ob Ljubljanici. Javni program je strnjen v dve vozlišči na vsakem koncu osi. Visoki stanovanjski bloki (P+13) poudarjajo oba centra naselja. Ostali stanovanjski objekti (lamelni bloki P+4 pretežno oblike črke Z) so nanizani ob osrednji pešpoti tako, da formirajo manjše zaključene zelenice.

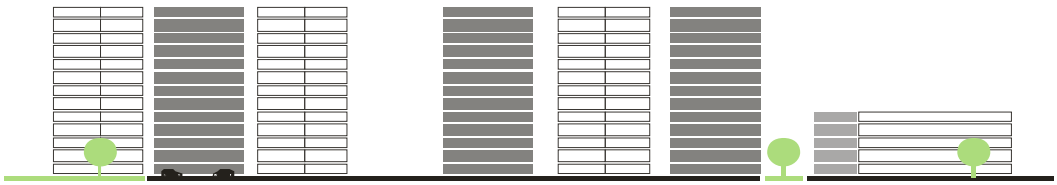

Slika 119: Shematski prerez stolpnic ob Litijski cesti.

Zelene površine:

Značilna je široka vzdolžna orientirana parkovna ureditev z dvema pešpotema ob predvrtovih stanovanjskih sklopov, med katerimi so urejena počivališča in otroška igrišča. Prednost naselja so veliki polodprti zeleni kareji. To so velike proste površine z obodno nasajenim drevjem, namenjene igri otrok in z možnostjo naknadnih parkovnih ureditev.

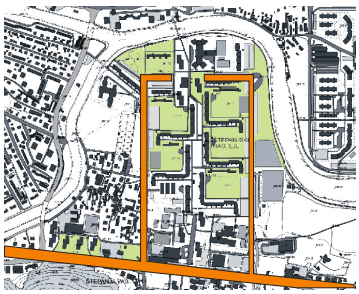

Slika 120 in 121: Pogled na obsežne zelene površine v soseski.
Slika 122: Prikaz glavnih komunikacij, parkirnih površin ter zelenih površin.

Prometne površine:

Motorni promet je ločen od površin, namenjenih pešcem in je speljan po obodu območja, kjer so tudi parkirni prostori in garaže. Do stanovanjskih objektov je možen le dovoz za interventna vozila. Garaž je 1360, parkirnih mest 2090.

Slika 123: Stanovanjska soseska MS 2-1 in MS 3-2 - Štepanjsko naselje - Analiza odprtega prostora in identifikacija problemov v odprtem prostoru

Slika 124: parkiranje na pločnikih in dovozih

Slika 125: parkiranje na zelenicah

Slika 126: peskovniki so postali pasja stranišča, divje parkiranje pa lahko prepreči le fizična bariera

Slika 127: površine za šport brez športnih elementov

Slika 128: uporabniki so si sami izbrali bližnjice preko obsežnih zelenic

Slika 129: neugleden prostor za odpadke

Slika 130: dotrajana urbana oprema

Slika 131: kreativnost stanovalcev

Slika 132: uničena kolesarnica, grafiti

Slika 133: neprimerna zasaditev drevnine

Legenda:

- stanovanjski objekti
- objekti spremljajočih dejavnosti (šole, VVZ, trgovine, pošte,...)
- garaže
- prometne površine (ceste, parkirišča,pešpoti)
- divje parkiranje
- javne zelene površine
- zasebne zelene površine (vrtovi, šole, VVZ,...)
- površine za šport, športna igrišča
- otroška igrišča, igrala za otroke

5 POVZETEK PREGLEDA ODPRTEGA PROSTORA IZBRANIH STANOVANJSKIH SOSESK

5.1 PROPADANJE STANOVANJSKIH OBMOČIJ

Večina sosesk je skrbno načrtovanih, urbanistično in tehnično dobro zasnovanih in izvedenih. Kljub temu se danes številne soočajo z mnogimi problemi. Življenjske navade so se spremenile, ekonomska situacija se je mnogim izboljšala, dvignil se je življenjski standard, pričakovanja in zahteve so se povečale oziroma močno spremenile.
Hitre socialne, tehnološke in organizacijske spremembe zadnjih desetletij so povzročile številne funkcionalne in družbene probleme, ki se odražajo tudi v okolju starejših stanovanjskih območij.

Številne evropske države se že kar nekaj časa intenzivno ukvarjajo z vprašanji prenove starejših sosesk, tako zaradi fizičnega propadanja objektov, kot tudi družbeno – socialnih problemov in konfliktov v njih. Ne glede na manjše merilo in relativno manj zaostrene probleme, postajajo stare soseske nujno potrebne prenove tudi pri nas (Šuklje Erjavec, 2006).

Težave pri izvajanju nujnega vzdrževanja stavb, spremembe v bivalnih navadah in potrebah ljudi, ki zahtevajo višji stanovanjski standard in boljšo kakovost bivanja, povečanje število osebnih vozil, sprožajo številne probleme, ki zahtevajo celovit pristop reševanja.

Slika 134, 135 in 136: Problemi s parkiranjem, uničena urbana oprema, vandalizem, prenaseljenost so problemi, značilni v vseh velikih soseskah in zmanjšujejo kakovost bivalnega okolja.

Nekatera kvalitetna območja so lahko razmeroma dolgo in z manjšimi sprotnimi adaptacijami zadovoljevale zahteve prebivalstva. Večina pa jih je s staranjem izgubila kvalitete in s tem privlačnost za prvotno strukturo prebivalstva, saj so se spremenili pogledi in zahteve glede velikosti stanovanj, gostote zazidljivosti, urejenosti okolja, dostopnosti itd..

Zaradi odlaganja investicij so ta območja začela propadati. Funkcionalno in fizično propadanje stanovanjskih območij ima lahko socialne in kulturne posledice, ki lahko pospešijo dinamiko in intenzivnost razvrednotenja. Pri nas razvrednotenje stanovanjskih območij nima takšnih oblik in ne dosega takšnih stopenj, kot se to dogaja v zahodnoevropskih in ameriških velemestih, kar je prav gotovo povezano z velikostjo stanovanjskih območij. Propadanje stanovanjskih območij tudi ne dosega popolnega uničenja in dramatičnih socialnih posledic.

V stanovanjskih soseskah se srečujemo s številnimi konfliktnimi situacijami, kot na primer konflikti v prometu, prisvajanjem in zasedanjem javnih površin z različnimi ureditvami, ki niso v skladu z javnimi interesi (rampe, verige, začasni objekti…), pozidavo zelenih površin namenjenih rekreativni »zeleni rabi«, negotovostjo glede ohranjanja kvalitete bivalnih okolij, pomanjkanjem različnih zemljišč in nepremičnin. Poleg že omenjenih problemov se med probleme uvrščajo tudi problemi ravnanja z odpadki, vrtičkarstvo, urejanje in vzdrževanje, čistočo in javni red, prenovo objektov in površin.
Med najpogostejše probleme lahko uvrščamo: nenamensko rabo stanovanjskih prostorov (drugačna od projektirane), prenaseljenost stanovanj, namensko rabo skupnih prostorov, nenamensko rabo skupnih površin (zelenice, parkirišča, igrišča) in slabo vzdrževanje, pomanjkanje smisla ali motiva za skupnost in sodelovanje, vandalizem, odmetavanje odpadkov, prilaščanje skupnih prostorov in površin.

Za urejanje, vzdrževanje, prenovo in ureditev novih odprtih površin primanjkuje sredstev, količina in urejenost teh površin sta na eni strani odraz ekonomskega položaja mesta, na drugi pa odnos javnosti oz. prebivalcev do svojega okolja. Utečeni načini urejanja in vzdrževanja so uporabnikom velikokrat odtujeni, vedno manj uspešni in ne zadoščajo več njihovim potrebam.

Javnim odprtim prostorom v stanovanjskih soseskah se ne namenja tako veliko pozornosti kot javnemu prostoru v mestnih središčih. Za reševanje problemov na področju javnih prostorov v stanovanjskih soseskah moramo najprej identificirati njihove vzroke:
- slaba prostorska ureditev,
- problemi s parkiranjem,
- slabo vzdrževanje,
- neprimerno upravljanje,
- neustrezna uporaba,
- konflikti med uporabniki.

5.2 KONKRETNI PROBLEMI V ODPRTEM PROSTORU STANOVANJSKIH SOSESK

Urbanistične zasnove izbranih stanovanjskih sosesk se močno razlikujejo. V večini gre za različne vzorce pozidave znotraj ene soseske in za različno tipologijo objektov različnih višin. Poleg stanovanjskih objektov, se na območju sosesk pojavljajo obvezni objekti spremljajočih dejavnosti, kot so trgovine, šole, vrtci, lokali, poleg navedenih pa se ponekod pojavljajo tudi druge ustanove, npr. banke, domovi za starostnike, zdravstveni domovi ipd..
Pomanjkanje parkirnih mest se pojavlja v vseh soseskah, vendar je divje parkiranje bolj moteče, v soseskah, kjer motorni promet in promet pešcev nista strogo ločena. Vdor z avtomobili na odprte površine se pojavlja povsod tam, kjer površine niso nivojsko ločene ali kjer ni elementov, ki bi preprečevali prehod z avtomobili.
Odprti prostor, ki se pojavlja znotraj grajenega tkiva, zaznamuje predvsem slabo vzdrževanje in pomanjkanje programskih ureditev ter nenamenska raba. Hierarhije javnega odprtega prostora, razen v nekaterih primerih, ni moč zaznati.
Zelene površine so zastopane v najrazličnejših oblikah. V večini gre za slabo vzdrževane površine, kar zmanjšuje uporabnost kot tudi splošno kakovost bivanja. Rezultati ankete kažejo, da zelo malo prebivalcev uporablja zelene površine, predvsem zaradi slabega vzdrževanja in slabe opremljenosti. Najpogosteje uporabljajo otroška in delno športna igrišča, ki pa so prav tako v zelo slabem stanju.
Razen redkih primerov, v katerih gre za funkcionalno in estetsko oblikovane in dobro vzdrževane prostore, je večina prostorov neurejena in slabo vzdrževana, programsko šibka. Večine teh prostorov ljudje aktivno ne uporabljajo, ponekod so vidni sledovi nezaželene rabe. Urbana oprema je stara, poškodovana ali pa je sploh ni. Zelene površine se pojavljajo samo v obliki travnate površine in drevja, ostale zasaditve skoraj ni.

- **Parkiranje**

Mirujoči promet je danes eden izmed najbolj prepoznavnih problemov v stanovanjskih soseskah.

Slika 137, 138 in 139: Posledica visoke zazidave je veliko število avtomobilov na majhnem prostoru, neposreden učinek pa za počutje stanovalcev in varnost otrok zelo negativen. Edino fizična bariera prepreči voznikom uporabljati za dovoze in parkiranje tudi peščeve površine.

Urbanistični standardi planiranja sosesk, ki so se uporabljali v času njihove gradnje (Pri dimenzioniranju potreb po parkirnih mestih so se uporabljali različni standardi oz. normativi od 0,75 PM/stanovanje do 1,2 PM/stanovanje. Pogosta planerska praksa je bila 2 PM/3 stanovanja in 1 garažno mesto/2 stanovanji), so predvideli manjše število parkirnih mest, saj so bila stanovanja grajena za delavce, ki pa niso imeli vsak svojega avtomobila. Življenjski standard se je spremenil in sedaj ima skoraj vsako gospodinjstvo po dva avtomobila. Ponekod so že bili izvedeni nekateri ukrepi za reševanja tega problema, vendar se število avtomobilov iz dneva v dan povečuje. Parkirišča zavzamejo odprte površine, ki temu niso namenjene in s tem odvzamejo mesto ljudem kot uporabnikom prostora.

Glavni problemi, ki se pri tem pojavljajo so:
- zasedanje površin, ki bi morale biti na razpolago samo pešcem: trgi, pločniki, nekatere ulice itd.,
- omejevanje ali oviranje gibanja pešcev in kolesarjev,
- zasedanje površin, ki so prepovedane za parkiranje (zelenice, vhodi),
- podaljšane poti pri iskanju parkirnega mesta,
- izguba časa s hkratnim poslabševanjem osebnega počutja,
- zmanjšanje privlačnosti posameznih območij,
- oviran dostop intervencijskim vozilom.

Problem parkiranja je težko rešiti, na eni strani zaradi pomanjkanja prostora, na drugi strani pa zaradi finančnih omejitev. Zaradi pomanjkanja prostora v večini stanovanjskih sosesk in da bi ohranili obstoječi odprti prostor in predvsem zelene površine, se kot najučinkovitejša rešitev problema parkiranja kaže izgradnja podzemnih garaž. Hkrati pa bi bilo potrebno sprejeti in izvajati ukrepe za preprečitev parkiranja na odprtih površinah.

- **Lastništvo in vzdrževanje odprtih površin**

Problemi v zvezi z urejanjem in vzdrževanjem so povezani z lastnino zemljišč, urejanjem razmerij med različnimi rabami in možnostmi javnih investicij.
Odprtim površinam, katerim je težko določiti lastništvo in osnovno funkcijo, so izpostavljene različnim pritiskom nezaželene rabe in pozidave. Med te površine se nemalokrat uvrščajo tudi odprte površine stanovanjskih sosesk.
Še vedno je veliko večstanovanjskih objektov, katerih lastniki še vedno niso vpisani v lastniško knjigo, funkcionalno zemljišče pa ni vpisano oziroma razdeljeno, kar pa pomeni, da ni nikogar, ki bi bil zavezan za vzdrževanje teh površin, oskrbniki objektov pa temu ne prepisujejo večjega pomena, ker za ta namen tudi ni primerne finančne podpore (Gazvoda, 2001).

Ponekod je kot lastnik objekta vknjižen investitor, marsikje pa je vknjižena še družbena lastnina z imetnikom pravice uporabe ene od bivših ljubljanskih občin, ponekod pa ni vknjižen niti objekt (primer soseska Fužine).

Stanovanjski zakon, sprejet konec leta 1991, je določil pravno podlago za odpravo družbene lastnine na stanovanjskem področju in začel ter končal prvo od številnih privatizacij v Sloveniji. Pred privatizacijo je bilo razmerje med številom lastniških in najemnih (družbenih) stanovanj 67:33%, po privatizaciji pa se je to razmerje spremenilo predvsem v korist lastniških stanovanj na 88:12%. Namen zakona je bil, da bi bodoči lastniki prevzeli stroške za vzdrževanje stavb, z izkupičkom od prodaje pa naj bi se pričel nov ciklus stanovanjske gradnje.

Po privatizaciji se je pokazalo, da je bila cena stanovanj prenizka. Za odkup se je odločil tudi tisti sloj prebivalstva, ki obveznosti v zvezi z lastništvom (vzdrževanje stanovanja, tekoče in investicijsko vzdrževanje, davki,…) težko izpolnjuje.
Odprava stanovanjskih prispevkov iz dohodka in čistega dohodka v letu 1991 je bil eden od vzrokov za današnjo stanovanjsko in infrastrukturno problematiko, ne da bi se sočasno zagotovili nadomestni sistemski viri za stanovanjsko področje. Pričakovanja se žal niso izpolnila, zato so nekatera stanovanjska območja začela propadati, najprej se je zanemarjala okolica, nato še zgradbe same. Nov sistem stanovanjskega varčevanja, kreditiranja in zemljiške politike pa se šele vzpostavlja.

Odsotnost organiziranega urejanja in vzdrževanja, zmanjšanih obveznosti javnih komunalnih služb v devetdesetih letih, zaradi privatizacije stanovanj, so hitro opustošila odprte prostore stanovanjskih sosesk. Spremembe v odnosu do lastnine zemljišč so pomembno vplivale na urejanje in vzdrževanje javnih površin. Prehod iz časa, ko je bilo vprašanje lastnine brezpredmetno in se je javni interes za urejanje in vzdrževanje javnih prostorov zagotavljalo v najširšem prostoru, v obdobje, ko naj bi se povezovalo javnost interesa z javno lastnino zemljišč, je bil hiter in predvsem slabo domišljen.
Prenos odgovornosti urejanja površin na lastnika lahko ogrozi javni interes za kvaliteto, raznovrstnost, dostopnost in prostorsko razporeditev potrebnih javnih ureditev. Če naj bi bilo za urejanje in vzdrževanje pristojna država in lokalne skupnosti, pa bi se nujno morala zagotoviti ekonomska podpora.
Naslednji problem je povezan z lastninsko pravnimi razmerji v večstanovanjskih zgradbah in z upravljanjem teh zgradb. Skupni prostori, deli, objekti in naprave ter funkcionalno zemljišče so solastnina vseh etažnih lastnikov, solastniški delež pa je sorazmeren vrednosti njegovega stanovanja. Za prenovo in izboljšavo je potrebno soglasje solastnikov, ker pa gre za zgradbe z več lastniki, to vsekakor ni enostavno.
Za odprte površine skrbijo mestne komunalne organizacije, ki bolj ali manj uspešno vzdržujejo njihovo podobo in skrbijo za njihov inventar. Glede na velike zadrege javnih služb je lahko vključevanje in sodelovanje javnosti v urejanje in vzdrževanje zelenih

površin zelo koristno in dobrodošlo, saj se tako odgovornost za stanje v prostoru razporedi na vse uporabnike. Sodelovanje lahko vodi do obojestranskega zadovoljstva, saj so rešitve prilagojene pričakovanim uporabnikom, z njimi se ti bolj poistovetijo in so zato mnogo odgovornejši pri njihovi rabi. Urejenost okolice je pogojena tudi s tipom stanovanja oziroma od tega, kako dolgo prebivalci uporabljajo to stanovanje. Če gre za stalno prebivališče je bolj verjetna navezanost na okolje in skrb zanj, kot pa če gre za prehodno obliko bivanja. Osnovni vzrok problemov pri nas predstavlja odnos ljudi do skupnih delov zgradb in do skupnega zunanjega prostora. Posledice slabega odnosa zlasti nekaterih posameznikov so seveda vidne v območjih kjer je velika koncentracija ljudi, kjer je veliko različnih ljudi, kjer je večja anonimnost. Zato bi bilo nujno potrebno razvijati občutek pripadnosti in odgovornosti. Kjer tega ne zagotovi lastništvo, bi bilo potrebno ljudi vključiti v proces nastajanja stanovanjskega okolja.

Slika 140: Grafit, ki opozarja lastnike psov, naj počistijo iztrebke svojih ljubljenčkov.
Slika 141: V preteklosti skrbno urejene in programsko zanimive ureditve danes samevajo.

Urejanje odprtih in zelenih površin je povezano z ustvarjanjem novih ureditev in delovanjem na obstoječih površinah. Urejanje in vzdrževanje skupaj pomenita kompleksno skrb za površine, potrebno, da bi delovale v svoji funkciji. Problem se vrti okoli zadostne površine, njihove razporeditve in kvalitete ureditve ter vzdrževanja v okvirih omejenih finančnih možnosti lokalne skupnosti oziroma lastnika. Urejanje in vzdrževanje sta ključna za obstoj zelenih in odprtih površin v soseski. Brez vzdrževanja postanejo predvsem manj privlačne za uporabnike, njihov obstoj manj prepričljiv in pogosto se pojavijo pobude za preureditev, največkrat v zazidana območja. Vzrok ostalim nevšečnostim in velikim vzdrževalnim stroškom je tudi nekvalitetna izvedba, slaba kakovost materiala ali neprimerna zasnova objekta ali detajla.

V letu 2003 je bil sprejet nov stanovanjski zakon (Uradni list RS, št. 69/03; v nadaljevanju SZ-1). Novi stanovanjski zakon na novo ureja vrste stanovanjskih stavb, pogoje za vzdrževanje stanovanj, lastninsko pravna razmerja in upravljanje v večstanovanjskih stavbah, stanovanjska najemna razmerja, gradnjo in prodajo novih stanovanj, pomoč pri pridobitvi in uporabi stanovanja, pristojnosti in naloge države in občin na stanovanjskem področju, pristojnosti organov in organizacij, ki delujejo na stanovanjskem področju, registre ter inšpekcijski nadzor nad uresničevanjem določb zakona.

- **Konflikti med uporabniki**

V odprtem prostoru je dinamika interakcij zelo velika, zato odprt prostor lahko povečuje oz. pospešuje možnost nesporazumov in konfliktov. Velikokrat se pojavijo težnje določenih posameznikov ali skupin, ki želijo ta prostor trajno zasesti ali vsaj prevladovati pri uporabi. Ker pa je javni odprt prostor namenjen vsem uporabnikom, prihaja med njimi do konfliktnih situacij.

Te konfliktne situacije lahko privedejo do tega, da tega prostora nihče več ne uporablja. Konfliktne situacije se pojavljajo takrat, ko se v istem prostoru srečata interesa dveh ali več populacij, katerih stili uporabe prostora se zelo razlikujejo. Do nesoglasij lahko pride tudi med okoliškimi prebivalci, ki prostor jemljejo za svojega, in med ostalimi obiskovalci tega prostora.

S koncentracijo ljudi različnih kulturnih, socialnih, ekonomskih ravni lahko povzročamo in pospešujemo napetosti. V takih primerih je zelo težko uskladiti interese v odprtem prostoru. Ta neusklajenost pa se lahko hitro spremeni v agresijo, destruktivnost, vandalizem, indiferentnost, neobzirno vedenje in ravnanje z odprtim prostorom.

- **Vrtovi stanovanj v pritličjih in prisvajanje odprtih površin**

Možnost živeti ne le v stanovanju, pač pa prenesti vsakodnevno življenje tudi v odprt prostor – vrt, je bistvena prednost bivanja v enodružinski hiši. Vrt, ki omogoča stik z naravo in je prostor kreativnega oblikovanja sveta, je želja mnogih prebivalcev. Pritlična stanovanja nekaterih stanovanjskih blokov imajo dodeljen zasebni odprti prostor, vrt - tu pa prihaja do konfliktov. Odprt prostor je namenjen vsem, razumljivo pa je, da si stanovalci želijo na svojem vrtu zasebnosti in miru, zato so ponavadi ti pritlični vrtovi v blokih še veliko bolj ograjeni in obrasli z vegetacijo kot pa vrtovi enodružinskih hiš. Stanovalci pritličnih stanovanj lahko svoj del vrta oz. odprtega prostora uporabljajo vedno, vsak dan sami v krogu svoje družine, medtem ko je ostali prostor namenjen vsem.

Vrtovi, ki mejijo na javni oz. komunikacijski prostor so bolj izpostavljeni pogledom, hrupu, prahu in so večinoma ograjeni. Vrtovi, ki pa se naslanjajo na širši odprti prostor so večinoma večji in dajejo več možnosti za njihovo urejanje. Pri tem pa ravno ta možnost urejanja povzroča razne konflikte med uporabniki, saj lastniki vrtov s svojimi neprimernimi ureditvami velikokrat posegajo tudi v širši prostor ali pa so njihove ureditve moteče za stanovalce višjih nadstropij. Z zasaditvami, ki so velikokrat neprimerne, zakrivajo poglede stanovalcem v višjih nadstropjih, s postavitvijo raznih ograj in neprimerno zasaditvijo pa tudi zmanjšujejo estetsko vrednost oz. podobo ostalega prostora.

Ureditve so različne tudi glede na tip gradnje večstanovanjskih objektov. V nekaterih primerih je bilo za potrebe stanovalcev dobro poskrbljeno, podoba prostora je bila enotna. Gradnja z dvignjenim pritličjem žal onemogoča tudi stanovalcem v pritličju ureditev svojega vrta, zato bi morala biti ureditev odprtega prostora še toliko bolj urejena, pestra in zanimiva.

Ljubiteljski posegi v urejanje javnih, poljavnih in zasebnih površin pričajo o potrebah stanovalcev določenega okolja, o značaju prostorov in okolij, v katerih se pojavljajo. Izkazujejo nam, da imajo ljudje v sebi potrebo po dejavnem vplivanju na videz svojega bivalnega okolja, in da je odprti prostor tisti, na katerem to zelo pogosto uresničujejo. Javne odprte površine, ki so prepuščene neformalnemu delovanju in samouravnavi, lahko zelo hitro postanejo predmet zadovoljitve ozkih interesov, ki so daleč od javnih, predvsem pa lahko povzročijo trajne spremembe prostorskih značilnosti.

Med vrstami spontanih posegov prevladujejo predvsem skromnejše ureditve in posegi, ki pa v posameznih primerih kljub temu bistveno spremenijo podobo območij. Na območjih stanovanjskih sosesk večstanovanjskih objektov so najpogostejše različne zasaditve skromnejšega obsega (predvsem za lepšanje okolice). Poseg v javne zelene površine na stikih z zasebnimi vrtovi so nekoliko drugačni, saj lastniki posežejo v prostor, da se zaščitijo pred pogledi, hrupom, da nekoliko povečajo, razširijo svoje območje. V prostoru se pojavljajo določeni elementi, ki s svojo prisotnostjo negativno vplivajo na zgradbo prostora in kvarijo njegove vizualne in fizične kakovosti. Moteči elementi so posledica nepremišljenega načrtovanja ali pa sploh nenačrtovanja.

Kako in v kakšni meri se kaže poseganje prebivalcev v prostor, pa je odvisno tudi od značaja objektov, starosti objektov oz. naselja, kakšne površine so v neposredni bližini, kakšna stopnja ugodja in zasebnosti je zagotovljena ipd..

- **Odsotnost programskih vsebin in neustreznost urbane opreme**

Površine so bolj ali manj prazne, brez klopi, kjer bi se prebivalci lahko usedli, kar popolnoma onemogoča udobje in posledično uporabo takšnih prostorov. Tudi kjer se pojavljajo klopi, je prostor neprijeten zaradi odsotnosti zasaditve, ki bi poleti nudila senco ali pa je prostor premalo osvetljen ponoči, kar spet daje občutek nevarnosti.
Redko se pojavijo tudi druge prvine, ki bi pritegnile pozornost ljudi, npr. vodni motivi, skulpture, pergole ipd.. nujen del urbane opreme so koši za smeti, ki pa so, če se že pojavijo večino časa polni.
Otroška igrišča in športna igrišča, ki so bila sestavni del naselja, so začela propadati in v velikih primerih niso več primerna za uporabo. Novih elementov in ureditev na teh površinah ni. Elementi opreme so dotrajani in polomljeni. Prav tako je redko zaslediti kolesarnice ali vsaj stojala za kolesa.

- **Vandalizem**

Poleg uničevanja javne lastnine, košev, klopi, luči gre tudi za odmetavanje odpadkov, parkiranje na zelenicah, vožnjo z motornimi kolesi po pešpoteh, neupoštevanje ostalih obiskovalcev prostora ipd..
Razbijanje oken, uničevanje urbane opreme, teptanje cvetličnih gred, grafiti, uničenje ali kvarjenje poštnih nabiralnikov, uničenje ali poškodovanje trate npr. z avtomobilsko vožnjo,

razbijanje zunanjih luči in uničevanje prometnih znakov, itd. povzroča ne le večjo ali manjšo materialno škodo, ampak imajo tudi druge posledice, med katerimi je tudi slabo počutje prebivalcev, nezaupanje do sosedov ipd..

- **Hrup**

Kot pravi Polič (1996), je ena najbolj značilnih lastnosti človeškega okolja njegova hrupnost. Najenostavneje lahko hrup opredelimo kot nezaželen, nadležen zvok. Odvisen je od narave zvoka, naše dejavnosti, okolja. Koliko nam bo nek zvok nadležen, hrupen, je odvisno od glasnosti, napovedljivosti, zaznanega nadzora nad virom hrupa. Hrup moti besedno sporazumevanje, vznemirja in razburja ter zahteva več pozornosti. Ovira človeka pri temu, da bi počel kar želi. Nepredvidljiv hrup je bolj vznemirjujoč, človek se nanj zaradi nepredvidljivosti ne more privaditi. Prav tako nas bolj moti tisti hrup, ki ga ne moremo nadzorovati.

V stanovanjskem okolju obravnavanih sosesk hrup največkrat povzročajo otroci oz. mladina s svojo igro, moteč pa je tudi hrup z bližine cest, vožnja skozi naselje z motorji ali neprimerno vedenje posameznikov, predvsem v okolici gostinskih lokalov v pritličju stanovanjskih zgradb.

- **Vhodi v objekte in skupni prostori**

Vhodi, zunanji in notranji hodniki, stopnišča so slabo vzdrževani. Stanovalci se pritožujejo nad smetmi, kolesi, hrupom, izpostavljenostjo. Ustreznih rešitev v glavnem ni. Vzrok za te probleme pa je tudi slab odnos ljudi do skupnih delov zgradb in do skupnega zunanjega prostora, kar je povezano tudi z nerešenim lastništvom teh površin.

Slika 142, 143 in 144: Posebnih ureditev pred vhodi v objekte ni, ni klopi ali stojal za kolesa, v večini primerov so obdani s kontejnerji za smeti.

6 ANKETNA RAZISKAVA O ODPRTEM PROSTORU V DVEH IZBRANIH STANOVANJSKIH SOSESKAH

Zaznavanje, vrednotenje in ocenjevanje bivalnega okolja s strani prebivalstva je seveda močno subjektivno in pogojeno z mnogimi dejavniki, od psiholoških in socialnih, do trenutnega razpoloženja anketiranca.

Špesova (1998) v svoji raziskavi o zaznavanju okolja s strani prebivalstva izbranih urbanih območij v Sloveniji navaja šest socialnogeografskih filtrov, ki vplivajo na zaznavanje in vrednotenje okolja: starostna struktura, izobrazbena in poklicna sestava, ekonomska moč in premoženjsko stanje, stopnja navezanosti in odvisnosti od narave, kulturno, versko in nacionalno poreklo ter osebni motivi, čustva in politična usmeritev (Špes, 1998, str. 13-15).
Gold poudarja, da je zadovoljstvo z ožjim bivalnim okoljem sicer pomemben kazalec njegove dejanske kakovosti, a je vendarle v precejšnji meri odraz subjektivnega vrednotenja. Od sprejemanja in zaznavanja okolja pa so odvisne reakcije in odločitve posameznika (pasivno sprejemanje, odselitev, izboljšanje okolja…), ki posredno vplivajo tudi na socialnogeografsko zgradbo mesta, na primer koncentracija prebivalstva z višjim socioekonomskim položajem v območjih z boljšimi bivalnimi razmerami in koncentracija nižjih socioekonomskih skupin prebivalstva v degradiranih območjih (cit. po Špes, 1998).

6.1 NAMEN IN CILJI ANKETIRANJA

Po pregledu stanja na terenu in analizi odprtega prostora v izbranih stanovanjskih soseskah v Ljubljani smo želeli pridobiti tudi oceno oziroma stališče stanovalcev in uporabnikov odprtega prostora izbranih sosesk o svojem bivalnem okolju. Na podlagi mnenja anketiranih lahko dobimo vpogled v potrebe in želje posameznikov in skupin prebivalcev soseske, ki nam lahko služijo kot usmeritev za nadaljnje urejanje odprtega prostora.

Cilj ankete je bil ugotoviti, s katerimi problemi se še, poleg že ugotovljenih, srečujejo prebivalci v odprtem prostoru sosesk, kaj jim je v njihovi stanovanjski soseski všeč, kaj jih moti in kakšne so njihove preference.

6.2 METODA

Osnovna metoda, ki smo jo uporabili za ugotavljanje odnosa prebivalcev do svojega bivalnega okolja, je bilo anketiranje prebivalstva.
Podatke pridobljene z anketo smo obdelali s programom Statistika (SPSS).

- **Postopek izvedbe ankete**

Idealno bi bilo, da bi pridobili mnenje vseh prebivalcev soseske, vendar v okviru diplomske naloge zaradi finančnih in časovnih omejitev to ni bilo mogoče.
Izvedli smo 140 anket v dveh večstanovanjskih soseskah v Ljubljani, od tega smo pridobili 70 mnenj v stanovanjski soseski Ruski car - BS7 in 70 mnenj v stanovanjski soseski Nove Stožice - BS3.
Anketiranje je potekalo v mesecu marcu 2009 v odprtem prostoru sosesk, predvsem na ploščadi pred trgovino in na parkiriščih. Anketiranje se je izvajalo preko celega dneva, vanjo pa so bili vključeni naključni mimoidoči.

- **Anketni vprašalnik**

Anketni vprašalnik je sestavljen iz 16 vprašanj. Prvi sklop vprašanj od 1 do 5 se nanaša na demografske podatke anketiranih. Drugi sklop vprašanj se nanaša na mnenje oziroma zadovoljstvo anketiranih o odprtem prostoru okrog zgradb. Večino vprašanj je bilo zastavljenih tako, da so anketiranci označili izjavo, s katero so se najbolj strinjali. Tri vprašanja so bila odprtega tipa, kjer smo anketirane spraševali glede njihovih želja in potreb, obenem pa nam bi posredovali informacije, ki jih nismo pridobili z vprašalnikom. Zadnji sklop oziroma dodatek k vprašanjem je predstavljala karta oz. tloris izbrane soseske, na katerega naj bi anketiranci označili mesto v prostoru soseske, kjer se srečujejo z določenimi problemi in kje v prostoru si želijo novih ureditev.

6.3 REZULTATI ANKETE

V nadaljevanju podajamo analizo rezultatov po posameznih tematskih sklopih. Ob analizi sumarnika, ki je v prilogi diplomske naloge, je bila izvedena tudi vrsta tematskih križanj.

Prvi sklop vprašanj se nanaša na demografsko strukturo anketirancev, ki vključuje podatke o spolu, starosti, statusu in času bivanja v soseski. Poleg tega nas je zanimalo tudi število nadstropij v stavbi, v kateri bivajo.

Število anketiranih je bilo v vsaki soseski po 70, vseh skupaj 140. Od tega je bilo v BS-3 anketiranih 39 žensk in 31 moških, v BS-7 pa 40 žensk in 30 moških. Starostne skupine, ki smo jih formirali pri obdelovanju podatkov glede na ključna življenjska obdobja, so v obeh soseskah precej enakomerno zastopane. Iz tega lahko sklepamo, da so v soseskah bolj ali manj enakomerno zastopane vse starostne skupine.

Med anketiranci je bilo v soseski BS-3 45,7% zaposlenih, 21,4 % upokojencev, 11, 4 % dijakov in 17,1 % študentov. Podobna statusna struktura je tudi v BS-7 kjer je 48,6 % vseh anketiranih zaposlenih, 12,9 % je upokojencev, 20 % študentov in 11,4 dijakov, 7,1% je nezaposlenih.

Prebivalce smo vprašali tudi po času bivanja v soseski. Pri tem smo ugotovili, da tisti, ki tu bivajo dalj časa, tudi pogosteje uporabljajo odprt prostor, obenem pa so to tudi tisti, ki bi si v svojem bivalnem okolju želeli novih ureditev. Po drugi strani lahko ugotovimo, da je veliko takih, ki v soseski živijo le začasno, kot najemniki (npr. študenti) in ki prostora zaradi različnih razlogov ne uporabljajo.

Osrednji del raziskave je bil namenjen ugotavljanju odnosa prebivalstva do bivalnega okolja. Zanimalo nas je, ali so posamezniki zadovoljni s svojim stanovanjskim okoljem in kako ocenjujejo kvaliteto bivalnega okolja v svoji soseski.

V soseski BS-3 je 58,6% anketiranih živelo v nizkih blokih do P+4, ostali pa v stolpnicah ob Vojkovi cesti, ki imajo 8 in več nadstropij. V soseski BS-7 je 48, 6 % anketirancev bivalo v blokih do P+4. Podatek smo hoteli pridobiti zato, da bi ugotovili, ali obstajajo razlike v zadovoljstvu z bivalnim okoljem glede na višino nadstropij v stavbi bivanja oziroma ali stanovalci v nižjih stavbah pogosteje uporabljajo odprte površine kot stanovalci, ki živijo v višjih nadstropjih. Po primerjanju rezultatov ugotavljamo, da se prebivalci, ki živijo v višjih nadstropjih, podobno pogosto poslužujejo odprtih površin, kot tisti, ki živijo v nižjih stavbah.

Preglednica 7: Predstavljeni so rezultati na vprašanje Ali menite, da je v vaši soseski dovolj zelenic v odvisnosti od števila nadstropij v stavbi.

	do P+4		več kot P+4		skupaj
dovolj	26	63,4 %	18	62,1 %	62,9 %
premalo	15	36,6 %	11	37,9 %	37,1 %
skupaj	41	100 %	29	100 %	100 %

Glede na rezultate lahko vidimo, da kar 62,9 % vseh anketiranih v soseski BS-3 meni, da je zelenih površin dovolj. Na enako vprašanje je v BS7 51,4 % vseh anketiranih odgovorilo, da je zelenih površin dovolj, ostalih 48,6% pa meni, da zelenih površin primanjkuje. Od tega jih 44,1% tistih, ki živijo v nižjih stavbah, meni, da je zelenic dovolj, tisti pa, ki živijo v višjih stavbah, pa jih več kot pol meni, da je zelenic dovolj. Razliko lahko iščemo v zasnovi odprtega prostora in razporeditvi zelenih površin. V BS3 se zelene površine pojavljajo med nizi stavb, prav tako sta v soseski dve večji odprti površini z igrišči. Nasprotno je v BS7 le ena obsežnejša zelena površina.

Na vprašanje *Kako pogosto uporabljate zelenice* je 70% vseh v BS7 odgovorilo, da nikoli, 5,7% jih uporablja vsakodnevno in 22,9% občasno. V BS3 je procent vseh, ki uporabljajo zelene površine vsak dan nekoliko večji, občasno jih zelenice uporablja 37,1%, še vedno pa je kar velik procent, 41,4 vseh, ki zelenic ne uporabljajo. To je ponovno povezano z mnenjem, da so zelenice slabo vzdrževane.

Na vprašanje *Ali je v vaši soseski dovolj otroških igrišč* jih je v BS3 kar 52,9 % odgovorilo da jih je dovolj, v BS7 pa presenetljivo 58,6% vseh meni, da je otroških igrišč dovolj. Zanimivo je to, da jih na vprašanje *Kako pogosto uporabljate otroška igrišča* 58,6% v BS3 in kar 64,7% v BS7 odgovori, da otroških igrišč ne uporabljajo nikoli. 17,1% anketirancev v BS3 otroška igrišča uporablja vsakodnevno, v BS7 pa je takih le 10,0%. To pa je prav gotovo povezano z ugotovitvijo, da kar 81,6% vseh v BS3 in 62,9% vseh v BS7 meni, da so otroška igrišča slabo vzdrževana.
V nadaljevanju smo anketirane spraševali tudi o tem, *Ali se otroci lahko igrajo sami, brez nadzora*. V BS7 jih je 52,9 % menilo, da ne, ker je v bližini cesta, kar 80 % pa jih meni, da za igro otrok ni primernih igral, 65,7% jih meni, da so igrala poškodovana. Dejstvo, da so vsa otroška igrišča v BS3 nameščena znotraj naselja med nizi stavb, kjer je dostop za motorni promet načeloma ni dovoljen (razen dostave in intervencije), verjetno vpliva na to, da samo 18,6% anketirancev meni, da je cesta preblizu. Prav tako pa jih več kot 80% meni, da so igrala slabo vzdrževana in da za igro ni primernih igral.

Podoben problem se pojavlja pri površinah, namenjenih športnim aktivnostim, 64,3% vseh anketiranih v BS7 meni, da je teh površin premalo in kar 97,1% vseh anketirancev meni, da so te površine slabo vzdrževane. Visok procent, 57,1 vendar ne tako drastičen, je zaslediti tudi v BS3.
Iz analize križanj je razvidno, da je predvsem med mlajšimi in med moškimi večji delež tistih, ki si želijo več površin za šport in rekreacijo in nasprotno večji procent žensk, ki si želijo več kvalitetnejših otroških igrišč.
Najpogostejši odgovori na vprašanje *Zakaj odprtih površin ne uporabljate* so bili, da ni kaj početi (22,9% v BS3 in 25,7% v BS7), da je prostor zanemarjen (20,0% v BS3 in 18,6% v BS7), vse to pa je verjetno razlog, da se jih 17,1% v BS3 in 12,9% v BS7 raje odloči za izlet.
V naslednjem sklopu vprašanj smo spraševali po zastopanosti elementov urbane opreme, kot so koši za smeti, klopi, luči, stojala za kolesa, elementi za šport (koši, goli, balinanje, ipd.) in otroška igrala. Poleg števila nas je zanimalo tudi, v kakšnem fizičnem stanju je ta oprema. Kot smo ugotovili že pri pregledu na terenu, so elementi urbane opreme slabo zastopani, pa še tisti redki, ki so, so slabo vzdrževani in propadajo. Novih ureditev, z izjemo kakšnega igrala za otroke praktično ni.
Mnenje anketirancev se ne razlikuje dosti od naših ugotovitev. 67,1% anketirancev v BS3 meni, da je košev premalo, nasprotno jih kar 60,0% v BS7 meni, da je košev dovolj. V obeh izbranih soseskah drastično primanjkuje klopi za sedenje in počitek, saj jih kar 90% v BS3 in 75,7% v BS7 meni, da je klopi premalo. Še večji problem je s stojali za kolesa, ki jih praktično ni. Glede na visok odstotek pomanjkanja elementov urbane opreme pa je problem še večji, saj je splošno mnenje, da je oprema res slabo vzdrževana.
Ob pomanjkanju naštetih elementov in ureditev, predvsem pa glede na stanje v kakršnem ti elementi so, je dokaj logično, da prebivalci prostora ne uporabljajo in da se raje odpravijo drugam.

Najpogostejši in najbolj moteči problem v odprtem prostoru stanovanjskih sosesk je promet, zlati mirujoči. V BS3 84,3% vseh meni, da je parkirišč premalo. Ko primerjamo ugotovitve, ki smo jih dobili na terenu, ugotovimo, da drastično primanjkuje parkirnih mest in garaž. Parkira se povsod tudi na površinah, ki so bile prvotno mišljene kot dvorišča med nizi stavb, namenjena druženju, igri otrok, športnim aktivnostim. V BS7 je ta procent nekoliko nižji, 71,4 vendar je parkiranje velik problem tudi v tej soseski. Poleg tega so parkirišča v BS3 slabše vzdrževana, kot pa na primer v BS7. Razlog je verjetno tudi v tem, da anketiranci smatrajo kot parkirišče tudi površine, ki prvotno niso bile namenjene parkiranju in zato tudi niso utrjene in primerno vzdrževane. Poleg tega so parkirišča edine odprte površine v soseski, ki jih stanovalci v BS3 uporabljajo vsakodnevno 67,1% in 27,1% občasno, v BS7 pa vsakodnevno uporablja parkirišče 70,0% anketiranih.

Iz spodnje tabele motečih pojavov zopet izstopa problematika prometa (premalo parkirnih prostorov, premalo garaž, parkiranje na dovozih) in problemi z vzdrževanjem (smeti, pasji iztrebki).

Preglednica 8: Pogostost motečih pojavov v odprtem prostoru izbranih sosesk v %.

Prisotnost motečih dejavnikov v odprtem prostoru		**Da**		**Ne**		**Občasno**	
		BS3	BS7	**BS3**	BS7	**BS3**	BS7
Parkiranje	premalo parkirnih prostorov	**92,9**	62,9	**0**	0	**7,1**	37,1
	premalo garaž	**90,0**	85,7	**4,3**	2,9	**5,7**	11,4
	parkiranje na dovozih in zelenicah	**64,3**	28,6	**4,3**	5,7	**31,4**	65,7
	vlamljanje v avtomobile	**32,9**	20,0	**18,6**	50,0	**48,6**	30,0
Smeti	neredno praznjenje košev	**22,9**	8,6	**34,3**	42,9	**42,9**	48,6
	smeti v okolici	**54,3**	40,0	**8,6**	2,9	**37,1**	57,1
	pasji iztrebki	**54,3**	11,4	**12,9**	24,3	**32,9**	64,3
	smrad iz kontejnerjev	**14,3**	0	**54,3**	75,7	**31,4**	24,3
	smetnjaki na neprimernih mestih	**12,9**	7,1	**77,1**	77,1	**10,0**	15,7
Vandalizem	uničevanje opreme (koši, klopi, luči,…)	**20,0**	4,3	**22,9**	47,1	**57,1**	48,6
	grafiti	**17,1**	0	**37,1**	80,0	**45,7**	20,0
	uničevanje rastlin	**10,0**	5,7	**44,3**	50,0	**45,7**	44,3
	»tolpe«	**12,9**	0	**62,9**	97,1	**24,3**	2,9
	narkomani	**14,3**	2,9	**51,4**	72,9	**34,3**	24,3
	neprimerno vedenje posameznikov ali skupin	**31,4**	18,6	**4,3**	10,0	**64,3**	71,4
Hrup	s ceste, zaradi prometa	**21,4**	21,4	**40,0**	17,1	**38,6**	61,4
	iz igrišč	**22,9**	4,3	**47,1**	70,0	**30,0**	25,7
	iz lokalov	**30,0**	4,3	**44,3**	77,1	**25,7**	18,6
	hrupni sostanovalci	**50,0**	52,9	**12,9**	11,4	**37,1**	35,7
Zasaditev rastlin	neustrezne vrste rastlin (npr. cvetni prah, odpadlo listje, ipd.)	**20,0**	5,7	**70,0**	72,9	**10,0**	21,4
	preveč dreves, senca	**4,3**	2,9	**90,0**	91,4	**5,7**	5,7
	drevesa ovirajo razgled	**14,3**	4,3	**77,1**	90,0	**8,6**	5,7
	premalo dreves	**37,1**	30,0	**58,6**	65,7	**4,3**	4,3
	uničene, polomljene rastline	**28,6**	17,1	**28,6**	41,4	**42,9**	41,4

Rezultati tudi kažejo, da v soseskah ni pretiranega vandalizma, z izjemo občasnih grafitov, neprimernega obnašanja posameznikov ali skupin, občasnih vlomov v avtomobile in občasnega uničevanja opreme oz. rastlin, drugače pa se prebivalci v soseski počutijo varne tudi ponoči.

Ker smo hoteli ugotoviti, koliko prebivalci sami prispevajo k bolj urejeni okolici, smo zastavili vprašanje *Ali sami sodelujete pri vzdrževanju odprtih površin.* Kljub temu, da si vsi želimo urejene in vzdrževane okolice, jih je le malo, ki tudi sami prispevajo k urejenosti bivalnega okolja. Odstotek tistih, ki pa že sodelujejo, pa je v BS3 večji kot v BS7. Verjetno gre pripisati večje udejstvovanje prebivalcev v BS3 sami zasnovi naselja, saj ima precej stanovanj v pritličju tudi svoje vrtove. Prav tako se med nizi stavb formirajo dvorišča poljavnega značaja, kjer je skrb za skupni prostor večja kot pa na javnih površinah. Največkrat gre za kidanje snega (občasno 31,4%), pometanje listja (občasno 17,1%) in pobiranje smeti (občasno 31,4%), košnjo trave in obrezovanje dreves, skrb za igrala pa v celoti prepuščajo mestnim službam oz. upravljavcem odprtega prostora.

Kar 85,7% vseh anketirancev meni, da bi prostor verjetno uporabljali pogosteje, če bi bil prostor bolj vzdrževan, več kot 30% vseh meni, da bi prostor uporabljali pogosteje, če bi bilo več otroških igral, 37,1% meni, da bi pogosteje uporabljali površine namenjene rekreaciji in športnim aktivnosti. Poleg naštetega ugotavljamo, da v odprtem prostoru ni primernih klopi in počivališč, s čimer se strinjajo tudi prebivalci sosesk, ki menijo, da bi prostor uporabljali pogosteje, če bi bilo več klopi. Teh je kar 80%.

Anketirane smo tudi vprašali, *Ali bi bili pripravljeni tudi finančno podpreti novo ureditev oziroma boljše vzdrževanje odprtega prostora.* Stanovalci si očitno želijo pestrejše ureditve in boljšega vzdrževanja, vendar bi bilo pri tem potrebno upoštevati njihove želje. Določeni bi prispevali samo v primeru, da bi bil znesek sprejemljiv, drugi samo v primeru, da prispevajo čisto vsi. Ali bi prispevali ali ne, pa je v končni fazi odvisno od predlagane ureditve in programa. Med anketiranci je bilo 5,7% v BS3 in 7,1% v BS7 takih, ki bi finančno podprli novo ureditev, 11,4% v BS3 in 14,3% v BS7 pa v nobenem primeru.
Med ostalimi vprašanimi, ki k novi ureditvi ne bi prispevali, je bil velik delež takih, ki nimajo dohodkov, npr. dijaki, študentje, brezposelni, spet drugi živijo tu kot najemniki in niso dolgoročno vezani na sosesko. Nekateri pa bi namesto finančnega prispevka raje pomagali s prostovoljnimi deli.

Žal pa vemo, da se pojavljajo problemi s plačevanjem položnic že za redno vzdrževanje stavb. Več ko je pri novih ureditvah in obnovi udeležencev, več je različnih mnenj, želja in potreb, težje je realizirati določeno idejo oziroma rešitev.

Na koncu ankete smo dodali tri vprašanja odprtega tipa, kjer smo anketirancem pustili možnost, da sami napišejo, kaj menijo o svojem bivalnem okolju in kakšne so njihove

potrebe v odprtem prostoru. Ugotovili smo, da na ta vprašanja precej anketiranih ni odgovorila oziroma so bili odgovori in mnenje podobni tistim, ki smo jih pridobili že skozi anketni vprašalnik.

Na vprašanje *Kaj vam je v vaši soseski všeč oz. katere so prednosti soseske*, so anketirani v BS3 odgovorili, da jim je všeč veliko zelenja, dreves, da jim je všeč mir v soseski in dobra navezava na mesto in bližina avtoceste. V BS7 so odgovorili, da jim je všeč bližina centra in da je soseska varna.
Na vprašanje *Katere so največje pomanjkljivosti soseske in kaj v soseski pogrešate*, pa je bil v ospredju v obeh soseskah ponovno problem s parkiranjem in slabo vzdrževanje odprtega prostora, preveč ljudi. Predlogi izboljšav pa so se nanašali na že znane ugotovitve o več parkirnih mestih, garažah, več otroških in športnih igrišč, več elementov urbane opreme in boljše vzdrževanje.

Podoben problem se je pojavil pri označevanju problemov in preferenc na kartah oz. tlorisih sosesk, ki smo jih priložili kot dodatek anketi. Delno verjetno zato, ker vsi pač ne znajo brati tlorisov oz. se iz njih ne znajdejo, delno zato, ker to zahteva še več časa pri izpolnjevanju ankete (vsi zaprošeni že tako niso želeli sodelovati – najpogostejša odgovora sta bila »Nimam časa« ali pa »Me ne zanima«).
Visok odstotek nezadovoljstva z bivalnim okoljem lahko pripišemo tudi letnemu času, v katerem je bila anketa izvedena. Zelo verjetno bi bili rezultati oziroma ocena zunanjega prostora boljša, če bi bila anketa izvedena npr. v mesecu maju, ko postane dan daljši, temperature višje, trava in drevesa pa zelena.

Na eni strani se prebivalci zavedajo obilice zelenih površin, na drugi strani pa pomanjkanje parkirnih površin, slabo vzdrževanje odprtih površin in elementov urbane opreme znižuje kvaliteto njihovega bivalnega okolja.

Analizo vrednotenja kvalitete bivalnega okolja lahko zaključimo z ugotovitvijo, da je zaznavanje in vrednotenje kvalitete bivalnega okolja močno subjektivno in pogojeno s številnimi dejavniki.

7 SKLEPNE UGOTOVITVE , USMERITVE IN PREDLOGI UREJANJA

Na podlagi analize stanja odprtega prostora in rezultatov ankete lahko v odprtem prostoru izbranih stanovanjskih sosesk prepoznamo naslednje probleme:

- preobremenjenost s prometom,
- nedorečena vsebina posameznih odprtih površin,
- pomanjkljiva ponudba ali odsotnost rekreacijskih kapacitet in površin za igro,
- slaba kakovost ureditev, opremljenosti in vzdrževanja odprtih in zelenih površin,
- vandalizem,
- občasno motenje javnega reda in miru,
- nedoločena razmerja med primarnimi in dopolnilnimi rabami na območjih odprtih površin,
- odsotnost odgovornega nosilca za javne odprte in zelene površine (za načrtovanje, urejanje in vzdrževanje zelenih površin so odgovorne različne službe, ki delujejo neusklajeno),
- za urejanje in vzdrževanje zelenih površin ni opredeljenega programa, ki bi usmerjal investicije in določal prioritete urejanja zelenih površin,
- nezadostna sredstva, namenjena za urejanje odprtih in zelenih površin, še posebno za nove ureditve,
- neurejenost lastniških odnosov, pri tem gre za jasno opredelitev vlog, pravic in dolžnosti vseh sodelujočih v procesu planiranja prenove, vzdrževanja in upravljanja sosesk.

7.1 RAZVOJNE SPREMEMBE, KI VPLIVAJO NA RAZMERE V STANOVANJSKIH SOSESKAH

Stanovanjske soseske so bile oblikovane na podlagi predpostavk o značilnostih stanovalcev in njihovega načina življenja. Ko pa se sčasoma stanovalci in njihove navade spremenijo, se lahko začetna prostorska zasnova izkaže za neustrezno. V Sloveniji je v zadnjih treh desetletjih prišlo do precejšnih sprememb. Število rojstev je začelo upadati, prav tako pa se je začelo ustavljati doseljevanje. Močno se je spremenila starostna in nacionalna struktura prebivalstva. Na prostoru z večjim številom ljudi na enem mestu je občutiti in razbrati veliko populacijsko raznovrstnost. Socialna struktura sosesk je dokaj nehomogena. Tu živijo ljudje različnih narodnosti, različne starosti in izobrazbe ter z različnimi individualnimi potrebami in navadami. Iz njihove raznolikosti pa izhajajo najrazličnejše potrebe po prostorski organizaciji bivanja.

Ker se število in sestava prebivalstva v času spreminjata, naj bi se pri prestrukturiranju odprtega prostora soseske upoštevalo verjetne spremembe strukture prebivalcev v naslednjih dveh ali treh desetletjih in temu primerno prilagodilo količino in vrsto ureditev.

Da bi najbolje zadovoljili željam in potrebam posameznika in skupin, moramo poznati potrebe vseh starostnih skupin. Podobo idealne organizacije prostora brez dvoma pogojujejo osebnost posameznika in njegove navade. Pri prestrukturiranju odprtega prostora moramo biti pozorni na to, da imamo vsebinsko bogat program, da je prostorska razmestitev programa ustrezna, da je ustrezna oprema, kar omogoča, da bo prostor čim bolj funkcionalen in prijeten.
Doba, v kateri živimo, je doba velikih sprememb v oblikah proizvodnje, kar vpliva tudi na poklicno življenje vsakega posameznika. To vse bistveno vpliva na odnos številnih ljudi do stanovanja in do življenja v njem. V zadnjem času je prostorska mobilnost prebivalcev vse pogostejša. V mestih se zmanjšuje delež avtohtonega prebivalstva, povečuje pa se pogostost preseljevanja. Povečana prostorska mobilnost prebivalstva zmanjšuje možnost identifikacije z okoljem, obenem pa upada občutek odgovornosti za širše bivalno okolje.
Izkoriščanje prostega časa in kvalitete življenja v stanovanjskih območjih je usmerjeno predvsem v gospodinjska opravila in razne vrste počitka znotraj stanovanja. Uporaba zunanjega prostora za zadovoljevanje prostočasnih potreb je v največji meri stvar mlajših družin z otroki in starejših prebivalcev.

V potrebah posameznikov in družin prihaja do sprememb, medtem ko stanovanjska soseska ostaja bolj ali manj nespremenjena. Vrednote ljudi in z njimi potrebe in pričakovanja, povezana s kakovostjo bivanja v mestih, se spreminjajo. Zavedati se je treba možnosti, ki jih imajo ti prostori za izboljšanje kakovosti bivanja, zadovoljstvo prebivalcev, sooblikovanje podobe in strukture soseske in vzpostavljanje ekološkega ravnovesja. Zelene površine obravnavanih stanovanjskih sosesk predstavljajo velik potencial za izboljšanje kakovosti bivanja. Pomembna načela urejanja zelenih prostorov bi morala biti fleksibilnost in večfunkcionalnost. Oblika in organizacija odprtega prostora vplivata na podobo soseske. Javni prostori v stanovanjskih soseskah so za stanovalce pomembna in nepogrešljiva območja za sprostitev, komunikacijo in igro. Zaradi tega jih moramo obravnavati kot bistven del stanovanjskega okolja.

7.2 CILJI PRENOVE ODPRTEGA PROSTORA IN USMERITVE ZA NADALJNJE UREJANJE ODPRTEGA PROSTORA STANOVANJSKIH SOSESK

Stanovanjska politika je bila usmerjena predvsem v gradnjo novih stanovanjskih območij, prenova obstoječih stanovanjskih sosesk pa žal ni bila načrtovana. Rezultat tega, je postopno poslabšanje stanja objektov in odprtega prostora v starejših stanovanjskih soseskah.
Problemi pri prenovi odprtega prostora so veliko večji zaradi tega, ker je odprt prostor v skupni lasti vseh lastnikov stanovanj v zgradbi. Prenova je možne šele tedaj, če obstaja zadostna koordinacija med interesi oz. potrebami in finančnimi sposobnostmi vseh lastnikov. S privatizacijo družbenih stanovanj je nastala dokaj pisana lastniška struktura, tako glede interesov, kot tudi glede finančnih možnosti lastnikov, kar otežuje že samo

redno vzdrževanje, kaj šele prenovo odprtega prostora. Prav tako se javnim odprtim prostorom v stanovanjskih soseskah ne namenja toliko pozornosti kot javnemu odprtemu prostoru v mestnih središčih. Običajno ti prostori nimajo vsemestnega pomena in zato niso na prednostnem seznamu upravljanja lokalnih oblasti.

Glavni cilj prenove odprtega prostora v stanovanjskih soseskah je, izboljšanje obstoječe strukture in fizičnega stanja odprtih površin.

Ukrepi prenove so lahko različni:
- **prenova** obstoječih odprtih površin (gre za dobro zasnovane površine, ki pa zaradi različnih razlogov, npr. pomanjkanja in uničenja elementov urbane opreme, slabega vzdrževanja niso več v uporabi in bi jih bilo treba z manjšimi ukrepi dopolniti tako, da bi prostor ponovno funkcioniral),
- ponovno načrtovanje in sprememba zasnove - **prestrukturiranje** odprtih površin (sem spadajo preobsežne, nečlenjene ali pa preveč razdrobljene površine z vsemi že znanimi problemi, ki zahtevajo njihovo prestrukturiranje).

Pri tem je potrebno upoštevati, da ponovno načrtovanje omogoča radikalnejše ukrepanje in zahteva večje investicije kot prenova. Prav zaradi visokih investicij in različnih interesov stanovalcev, je tudi manj verjetno, da se pri prenovi odprtega prostora odloči za radikalnejše ukrepe.
Pri iskanju rešitev za probleme velikih sosesk je največja težava, da se problemi redko pojavijo posamezno. Programi prenove sosesk so bolj učinkoviti in imajo večje možnosti za uspeh, če so izvedeni pravočasno in prilagojeni specifikam konkretnih sosesk. Kompleksni problemi, ki nastanejo kot posledica zamude pri izvajanju prenove, zahtevajo težje rešitve in povzročajo nezadovoljstvo med prebivalci soseske in posledično nadaljnje propadanje bivalnega okolja. Če hočemo preprečiti nastajanje večjih problemov vzdrževanja in prenove, je potrebno čim prejšnje ukrepanje. Zaradi slabega socialnega statusa ali drugih razlogov nekateri lastniki nasprotujejo tudi najbolj nujnim popravilom skupnih delov in naprav. To pa onemogoča pravočasno izvedbo nujnih del in popravil in zato se nastala škoda samo še povečuje (Prenova… , 2004).

Cilje prenove določimo na osnovi ugotovljenih pomanjkljivosti v soseski in glede na prevladujoče probleme:
- ustvariti povezano in pregledno mrežo odprtih javnih prostorov visoke kakovosti na celotnem območju soseske, dostopne vsem, varne, prepoznavne ter dobro vzdrževane,
- uveljaviti prednost pešcem in kolesarjem pred motornimi vozili,
- zagotoviti programsko raznolike javne prostore, dvigniti njihovo kakovost z izboljšanjem in dopolnjevanjem programa in opreme,

- vzpostaviti hierarhijo odprtih javnih prostorov znotraj soseske, poudariti njihovo prepoznavnost in namembnost,
- ohranjati kakovostno obstoječo vegetacijo,
- ponuditi varne, prijetne in atraktivne javne prostore zlasti otrokom, mladim družinam, starejšim in ljudem s posebnimi potrebami, zagotoviti več igrišč in prostorov za posedanje, kjer je to mogoče in potrebno.

Ena izmed glavnih prednosti mnogih večjih stanovanjskih sosesk je obilje odprtih površin med ali v bližini teh sosesk. Med velikimi zgradbami so odprte površine večinoma predstavljene kot velike zasajene trate in včasih kot športna ali otroška igrišča. Stanovalci imajo zelene površine za element, ki pozitivno odlikuje njihovo sosesko in za mnoge izmed njih je to posebnost, zaradi katere je privlačna za življenje. Stanovalci pogosto vidijo zelene površine kot največje prednosti področja. Ustvarjanje dobro delujočih javnih odprtih prostorov je torej ena izmed možnosti prenove stanovanjske soseske.

Prenovo odprtega prostora moramo začeti pri urbanistični zasnovi stanovanjske soseske, v kolikor zasnova soseske to sploh dopušča. Težiti je potrebno k taki prostorski organizaciji, ki omogoča čim večje zadovoljevanje potreb bivanja v odprtem prostoru s tem, da ohranimo možnost za morebitne kasnejše spremembe, ki nastanejo s spreminjanjem potreb v odprtem prostoru.
Dobro načrtovani, organizirani in vzdrževani javni prostori igrajo ključno vlogo pri ustvarjanju privlačnega stanovanjskega okolja in lahko veliko prispevajo k doseganju občutka medsebojne povezanosti soseske ali skupnosti med stanovalci (Regeneracija… , 2006: 117).

Usmeritve za urejanje odprtega prostora v stanovanjskih soseskah

Pri načrtovanju rabe znotraj stanovanjskih sosesk moramo stremeti k prepletanju funkcij, zlasti k mešanim in sočasnim rabam, ob zagotovitvi kakovosti bivalnega, delovnega in prostočasovnega okolja. Zato je potrebno pri prenovi oz. prestrukturiranju odprtih površin v obravnavanih stanovanjskih soseskah smiselno upoštevati naslednje usmeritve:
- **zaokrožitev** prostora stanovanjske soseske in zaokrožitev posameznih delov znotraj stanovanjske soseske, npr. parki, trgi, ploščadi, ulice,
- **združevanje** in **strukturiranje** posameznih razdrobljenih odprtih površin med seboj (trakovi, trikotniki oz. ostanki) v večje in zaključene celote,
- **delitev** in **strukturiranje** obsežnih zelenih površin z drevnino, komunikacijami, z modeliranjem terena ipd.,
- zagotoviti **intimnost pred pogledi** iz stanovanjskih objektov in na drugi strani zagotavljanje miru v stanovanjih pred hrupnimi dejavnostmi,
- zagotoviti **večfunkcionalnost** posameznih površin, ki so večinoma namenjene predvsem eni funkciji,

- **umirjanje motornega prometa**, ureditev obstoječih parkirnih površin in zagotavljanje **novih parkirnih mest** ter jim po potrebi dodati program,
- **spremenljivost** prostora – ker se potrebe prebivalcev skozi čas spreminjajo je potrebno prilagoditi prostor morebitnim spremembam oziroma dopustiti najrazličnejše rabe le-tega,
- **programska** in **fizična opredelitev** prostora – jasno določiti program in njegov pripadajoči prostor in jih povezati med seboj,
- povečanje ponudbe **spremljajočih dejavnosti** v pritličjih stanovanjskih zgradb in navezava programa na odprti prostor s primerno ureditvijo, ki bi nakazovala program v stavbi,
- upoštevati **mnenje in želje stanovalcev** sosesk ter potrebe vseh starostnih skupin: otrok, mladine, odraslih in starejših ter zagotoviti raznovrstne ureditve,
- spodbujanje **participacije stanovalcev** v fazi prenove in v fazi vzdrževanja,
- zagotoviti zadostno in primerno **opremljenost z elementi urbane opreme**,
- zagotoviti **varen prostor** za zadrževanje, družabno življenje, sprehajanje, prehod, počitek in igro,
- zagotoviti premišljeno **zasaditev in izbor rastlinskih vrst**, potrebno je upoštevati kakovostno obstoječo vegetacijo v skladu z njihovo ekološko in oblikovno vrednostjo,
- zagotoviti **trajno in aktivno ohranjanje prevladujočega značaja zelenih površin** (potrebna je ohranitev odprtih površin, ne glede na namensko rabo).

7.3 PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE OBSTOJEČEGA STANJA V ODPRTEM PROSTORU STANOVANJSKIH SOSESK

Prestrukturiranje in prenova mora poleg zelenih javnih površin zajeti tudi prometne površine in ureditve.

7.3.1 Prometne površine

Glavni cilj urejanja prometa je predvsem izboljšanje bivalnih pogojev v soseskah. Predvideti in omejiti je potrebno negativne vplive prometa, to so hrup, prah, smrad izpušnih plinov in nenazadnje tudi nevarnost.
Glavni cilji za urejanje prometa v stanovanjskih soseskah so:
- celovito urejanje prometnih površin,
- urejanje parkirišč na površinah ob robovih naselja, kjer je to mogoče,
- olajšati in pospešiti gradnjo skupinskih garažnih hiš,
- ureditev in vzdrževanje prehodnosti intervencijskih poti,
- ločitev različnih vrst prometa,
- zagotoviti varnost udeležencev v prometu.

- **Umirjanje prometa in omejevanje negativnih vplivov prometa**

Pri urejanju motornega prometa v stanovanjskih soseskah je pomembno zagotoviti varnost ostalih nemotoriziranih uporabnikov prostora, pešcev in kolesarjev. V kolikor že s samo zasnovo prometne površine niso bile dosledno ločene od površin, namenjenih pešcem, lahko pride do neželenih interakcij med uporabniki, zato so pomembni ukrepi za umirjanje prometa tako z vidika varnosti, kot za zmanjševanje hrupa in emisij.

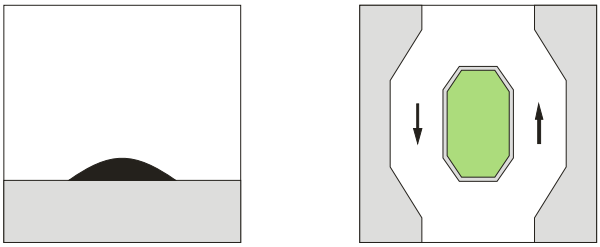

Slika 145: Ukrepi za umirjanje prometa in s tem zagotavljanje večje varnosti.

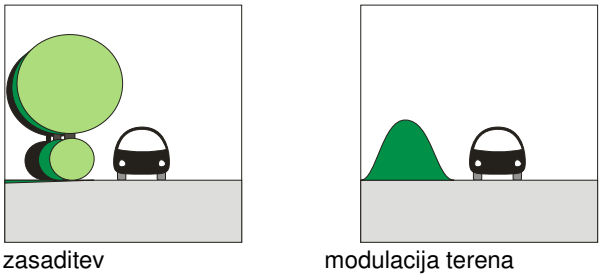

Slika 146: Ukrepi za omejevanje negativnih vplivov s ceste (večja varnost, zmanjševanje emisij).

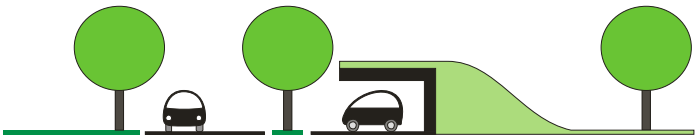

Slika 147: Ukrepi za omejevanje negativnih vplivov s ceste (večja varnost, zmanjševanje emisij in hrupa).

- **Urejanje mirujočega prometa**

Parkirišča zavzemajo ogromne površine, vendar je potreba po novih površinah vsak dan večja. Največ vozil je parkirano ponoči, manj v dopoldanskem času. Zaradi pomanjkanja ustreznih površin se parkira na zelenicah, dovozih, trgih, s čimer se zmanjšuje privlačnost bivalnega okolja. Prav tako v vseh soseskah primanjkuje garaž. Da bi ohranili obseg zelenih površin v največji možni meri, bi bilo smiselno zgraditi garažne hiše. Predvsem gradnja podzemnih garaž omogoča ureditev dodatnih programov na površini, npr. otroška in športna igrišča, ki jih glede na raziskave v soseskah močno primanjkuje.

a) Gradnja podzemnih garaž na že obstoječih parkiriščih, pod obsežnimi travnatimi površinami (kjer ni kvalitetne obstoječe drevnine), pod športnimi igrišči ali trgi, z različnimi možnostmi urejanja strehe garaže. Streha garaže se lahko uredi kot parkirišče, športno ali otroško igrišče ali pa kot trg. Slaba stran je, da na strehi garaže zaradi tehničnih omejitev ni mogoče saditi večje drevnine.

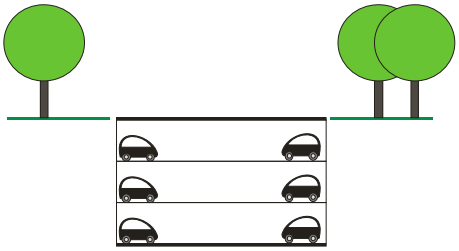

Slika 148: Predlog za gradnjo podzemne garaže z različnimi možnosti za ureditev strehe garaže.

b) Preureditev obstoječih parkirišč v garažne hiše. Obstoječe parkirne površine se namenijo izgradnji garaž v nivojih. S tem se ohranijo ostale zelene površine.

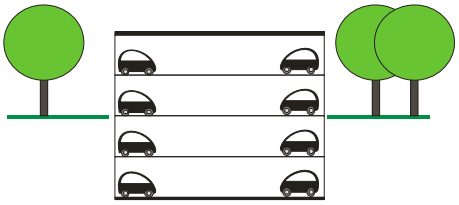

Slika 149: Predlog za gradnjo parkirne hiše na obstoječih parkirnih površinah.

c) V kolikor je parkirnih površin malo in reševanje problema parkiranja ni mogoče drugače kot s posegom na zelene površine, je ena izmed opcij postavitev garažne hiše na zelene površine. Pri dimenzioniranju objektov je potrebno paziti na usklajenost s sosednjimi zgradbami, da nov objekt ne deluje kot tujek in s tem ne poslabša vizualne kakovosti stanovanjskega okolja.
Z gradnjo parkirne hiše pa ni nujno, da se obseg zelenih površin zmanjša, nasprotno, v nekaterih primerih obsežne utrjene površine, namenjene parkiranju, lahko nadomestimo s parkiranjem v nivojih, s čimer lahko vzpostavimo nove zelene površine.

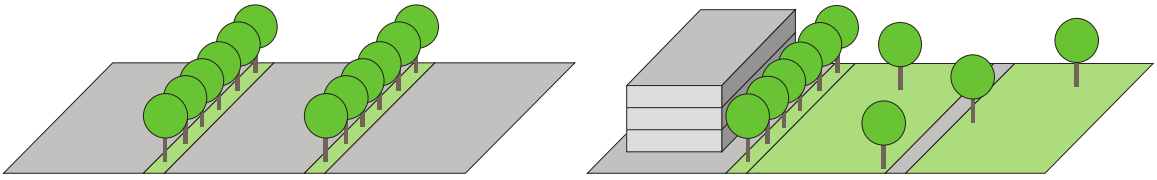

Slika 150: Predlog za izgradnjo parkirne hiše, s čimer lahko pridobimo nove zelene površine.

Poleg izgradnje novih parkirnih mest in garaž je potrebno predvideti tudi ukrepe za preprečevanje parkiranja na zelenicah, trgih, ploščadih in dovoznih oz. intervencijskih poteh.

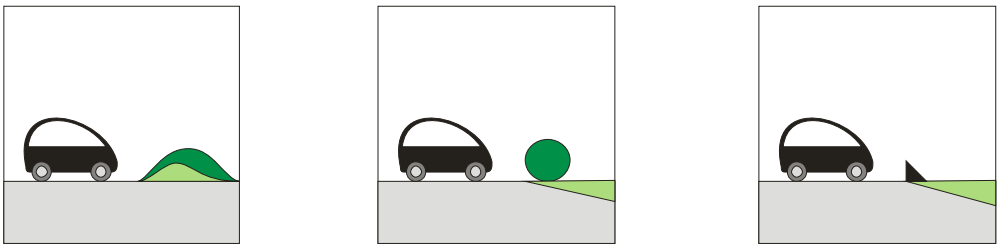

Slika 151: Preprečevanje parkiranja na površinah, ki za to niso namenjene.

Urejene parkirne površine so utrjene, asfaltirane in po svoji namembnosti izrazito monofunkcionalne. Namenjene so parkiranju, vendar pa kot take omogočajo tudi uporabo v druge namene, npr. športne aktivnosti mladine. Zato bi bilo na teh površinah smiselno dopolniti program dejavnosti.
Zaradi obsežnosti, parkirne površine nemalokrat delujejo pusto in neprivlačno. Potrebno bi jih bilo členiti z vegetacijskimi elementi, zlasti v soseskah, kjer so zeleni odprti prostori manjši in kjer je vegetacijskih prvin manj. Zasaditev nudi senco, izboljša mikroklimo in nudi privlačnejše poglede.

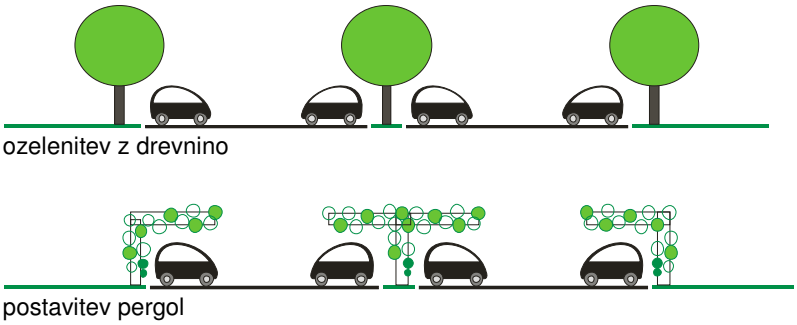

Slika 152: Možnosti za ozelenitev parkirišč.

- **Urejanje površin, namenjenih pešcem**

Sem spadajo ploščadi, trgi, ulice in pešpoti. V večini primerov gre za površine, na katerih je avtomobilski promet izločen, zato so te površine privlačne za različne uporabnike in omogočajo pestro programsko urejanje.
Žal je velikokrat ureditev teh prostorov preskromna in neprimerna ter preveč izpostavljena pogledom. Te površine so slabo členjene in slabo opremljene z elementi urbane opreme. Drevesa nudijo senco in učinkovito preprečujejo poglede iz višjih nadstropij stanovanjskih objektov, kar prispeva k večji intimnosti prostora.

Trgi in ploščadi so generator javnega prostora v stanovanjskih soseskah, zato jih je potrebno urejati kot oblikovno celoto s prepoznavnim ambientom. Smiselna je povezava z javnim programom v stavbah. S primerno ureditvijo lahko vzpostavimo nove programske centre v soseski. To so tudi površine, ki omogočajo organizacijo raznih prireditev v soseski (tržnica, koncerti, otroške delavnice, ipd.).

Slika 153: Drevesa preprečujejo neželene poglede iz višjih nadstropij in nudijo senco.

7.3.2 Zelene površine

Zelene površine so lahko ključne pri oblikovanju značaja in identitete soseske. Z zelenjem členimo prostor, ga omejujemo, povezujemo linije objektov med seboj, ustvarjamo raznolikost prostora, ustvarjamo kontraste, usmerjamo poglede, poudarjamo smeri prostora in gibanja, zastiramo poglede, nakazujemo različne programe ipd..
Sem spadajo žepni parki, tematski parki in vse zasajene površine. Namenjene so vsem prebivalcem: družinam z otroki, ostarelim osebam, invalidom in vsem ostalim. Pri iskanju rešitev za prestrukturiranje zelenih površin je potrebno upoštevati funkcije in značaj (poljavno/javno) zelenih površin, ureditve pa morajo vključevati tako mirne kotičke kot tudi prostore za druženje.

Obsežne nečlenjene zelene površine delujejo prazno, stanovalci jih ne uporabljajo in imajo predvsem higiensko funkcijo. Te površine bi bilo smiselno členiti npr. z moduliranjem terena, vzpostavljanjem novih povezav, zasaditvijo drevnine, ipd.. Dopolniti bi jih bilo potrebno z najrazličnejšo urbano opremo, ki jo v vseh soseskah močno primanjkuje. Nasprotno bi bilo smiselno, manjše zelene ostanke (trikotniki, ozki pasovi, ipd.) povezati med seboj v večje zaokrožene celote.

- **Zasaditev**

Glavna značilnost zelenih površin je vegetacija. Pri urejanju odprtih površin moramo biti pozorni na izbor primernih rastlinskih vrst in na njihovo razporeditev v prostoru. Izogibati se je potrebno ureditvam in sortam, ki so zahtevne za vzdrževanje. Prav tako je potrebno upoštevati končno velikost drevnine in temu primerno zagotoviti zadostne odmike, predvsem odmike od stavb. V obstoječih soseskah prevladujejo travnate površine in visoka drevesa. Na podlagi rezultatov ankete si prebivalci želijo pestrejše zasaditve in izbor vrst. Smiselno bi bilo uporabiti tudi grmovnice in nižja drevesa. Pri razporeditvi in

gostoti zasaditve je potrebno zagotoviti preglednost prostora, da se s tem ne zmanjša varnost v prostoru.

- **Urejanje otroških igrišč**

Pri urejanju površin, namenjenih igri otrok, je potrebno upoštevati različne starostne skupine otrok. Upoštevati moramo vidik varnosti, tako z vidika prometne varnosti kot z vidika razporeditve igral v soodvisnosti do drugih ureditev in tudi pri izbiri samih igral, zahtevnost, materiali ipd..
Pri lociranju površin, namenjenih otroški igri, moramo upoštevati tudi to, da otroci pri svoji igri lahko motijo tiste, ki si želijo predvsem miru. Manjše ureditve oz. ureditve za najmlajše naj se zato locirajo v bližino vhodov v objekte in znotraj posameznih zaključenih enot (npr. znotraj kareja), večja otroška igrišča, namenjena širši populaciji, pa odmaknjena na večje odprte površine.

Ločimo naslednje vrste otroških igrišč:
- otroško igrišče, ograjeno z ograjo, ki jasno določa prostor igrišča, preprečuje dostop psov na igrišče (smiselna lokacija peskovnikov) in zmanjšuje možnost vandalizma. Površina, na kateri so razmeščena igrala, je utrjena. Taka igrišča so navadno namenjena najmlajšim.
- otroško igrišče, delno ograjeno – brez ograje, vendar je prostor igrišča še vedno prepoznaven, kar lahko dosežemo z modeliranjem terena ali zasaditvijo. Prepletajo se travnate in utrjene površine.
- prosto razporejena igrala, locirana na obsežnejših travnatih površinah. Večje travnate površine omogočajo tudi igre, za katere ni potrebna posebna ureditev, npr. žoganje, badminton, lovljenje ipd..

Pri urejanju površin, namenjenih igri otrok, je potrebno predvideti tudi ustrezno zasaditev. Drevesa nudijo senco, grmovnice pa lahko povečujejo možnosti za igro. Bogato strukturiran prostor omogoča širok spekter najrazličnejših oblik iger in dejavnosti. Poleg najrazličnejših igral morajo biti prisotni tudi drugi elementi urbane opreme, kot so klopi, luči, koši in stojala za kolesa.
Potrebe odraščajoče mladine se povezujejo s športnimi dejavnostmi, vendar pa je potrebno zagotoviti tudi ureditve za posedanje. Pomembna je ustrezna lokacija teh ureditev, da s svojo prisotnostjo, hrupnostjo ne sprožajo konfliktov z ostalimi uporabniki (otroci, starejši).

- **Urejanje površin za aktivno rekreacijo - športna igrišča**

Stanovanjske soseske so slabo opremljene s površinami za šport, še slabše pa je stanje posameznih kosov opreme igrišč, npr. košev, golov ipd.. V nekaterih soseskah površin za šport praktično ni ali pa so samo v sklopu šolskih dvorišč.

Z minimalnimi ukrepi in sredstvi bi bilo potrebno preoblikovati in dopolniti parkirišča in zelenice v prostore, namenjene tudi aktivni rekreaciji in igri. Prav tako bi bila smiselna souporaba šolskih igrišč v popoldanskem času oziroma ob koncu tedna, ko ni pouka.
Zaradi hrupa, ki ga povzročajo uporabniki na teh površinah, naj se nove ureditve, v kolikor to prostor dopušča, locirajo na robovih sosesk, odmaknjene od zgradb bivanja. Potrebno bi bilo vnesti nove vsebine in elemente urbane opreme.

- **Ureditve za starejše**

Odrasli, predvsem starejši, ki so bolj vezani na bivalno okolje, imajo potrebo po stikih z drugimi stanovalci, včasih si želijo več zasebnosti in miru, včasih pa možnost opazovanja dogajanja okoli sebe. Na podlagi rezultatov ugotavljamo, da v vseh soseskah primanjkuje ustreznih ureditev za počitek in druženje. Obvezna oprema so klopi in razne ureditve za posedanje, zaželeni elementi pa so tudi koši za smeti, luči, mize, pergole, vodni motivi in pestrejša zasaditev.

- **Urbana oprema**

Opremljenost stanovanjskih sosesk je na področju zunanjega prostora zelo skromna. Kjer je zunanji prostor po vsebini bogato opremljen, tudi posamezno stanovanje pridobi na kakovosti, saj se pogosteje koristi zunanji prostor in se ne omejuje samo na izrabo površine stanovanja. V ta namen je potrebno obogatiti urbano opremo na nivoju urbanih struktur soseske, kot so sprehajalne poti, kolesarske poti, parkirišča, garaže, parki, trgi, igrišča in sicer z elementi, kot so: svetila, klopi, smetnjaki, stojala za kolesa, označbe, tlakovanja, igrala, fontane, itd..
Problematična ni le skromnost ponudbe in pretirana raznolikost elementov, ampak tudi način njihovega razporejanja in nesestavljivost. Urbana oprema je pojmovana po eni strani kot sistem elementov, ki povezujejo celotno območje, po drugi strani pa je lahko element individualnega oblikovanja, ki prispeva k razpoznavnosti posameznih delov. Enostavnost, sestavljenost in pogojna mobilnost elementov prispeva k mnogoterim možnostim za razmestitev in uporabo. Urbana oprema s svojim goščenjem ali coniranjem lahko izrazito kaže značilnosti prostora.

7.3.3 Usmeritve za urejanje odprtega prostora v stanovanjski soseski BS3 – Nove Stožice in soseski BS7 – Ruski car

Kljub dobri prvotni zasnovi in prostorski organizaciji lahko v odprtem prostoru izbranih stanovanjskih sosesk ugotovimo številne pomanjkljivosti. Zaradi obsežnih odprtih površin imata soseski velik potencial za organizacijsko in programsko prestrukturiranje le teh.

V nadaljevanju so na podlagi:
- ugotovitev analize stanja odprtega prostora v stanovanjskih soseskah,
- rezultatov ankete, izvedene v stanovanjskih soseskah BS 3 in BS 7 in
- predlogov urejanja odprtega prostora v stanovanjskih soseskah

podane usmeritve oz. predlog za urejanje odprtega prostora izbranih dveh stanovanjskih sosesk.

Glavni poudarek je na reševanju mirujočega prometa, programski dopolnitvi, ki upošteva mnenje in želje stanovalcev, in ohranjanju zelenih površin.
Nove rešitve morajo zagotoviti čim večje število parkirnih mest z ohranjanjem zelenih površin v največji možni meri, zato se predlaga gradnja garaž v več nivojih. Drugi ukrepi v zvezi z urejanjem prometa se nanašajo na umirjanje prometa in ukrepe za preprečevanje dostopa z avtomobili na ostale odprte površine (trgi, zelenice).
Naslednji ukrepi so povezani z določitvijo namembnosti in hierarhije odprtih površin in organizacijo programskega in družabnega centra v soseski.
Nujni ukrepi so še zaokroževanje površin, obnova kakovostnih obstoječih ureditev, dopolnitev z elementi urbane opreme in nova zasaditev.

Nove ureditve morajo stremeti k reševanju konkretnih problemov in pomanjkljivosti v odprtem prostoru posamezne soseske, kar naj bi prispevalo h kakovostnejšemu bivalnemu okolju in posledično ponovno rabo odprtega prostora in ureditev. Poleg celovitega načrta prenove odprtega prostora, bi bilo potrebno izdelati tudi plan financiranja novih ureditev in vzdrževanja, kar pa presega okvirje te naloge.

Opis rešitev

V soseski BS 3 lahko ločimo dve različni tipološki območji.
Prvo je območje ob Vojkovi, kjer sta dve skupini visokih objektov. Ob stolpnicah so urejene ploščadi, v tem delu soseske pa se nahajajo tudi različni lokali za potrebe stanovalcev soseske. Ploščadi ob stolpnica je potrebno na novo formirati in programsko dopolniti. S pomočjo navezave programa iz stavb bi se vzpostavila dva nova centra v soseski.

Drugo je območje nizkih stanovanjskih blokov, ki so formirani v štiri skupine po štiri lamele. Odprti prostori notranjih karejev, ki so namenjeni parkovni ureditvi, otroškim igriščem, počitku so danes skoraj v celoti izkoriščeni za parkiranje. Temu sledi izguba zelenih površin, oviran pa je tudi dostop intervencijskih vozilom. Nekdaj pestra urbana oprema je poškodovana in neuporabna.

Otroških igrišč sicer ni malo, locirana so med nizi stavb, vendar je prostor slabo definiran, igrala so slabo vzdrževana. Tudi mnenje stanovalcev je, da so otroška igrišča potrebna prenove. Igrala za najmlajše se locirajo v bližini vhodov, igrišča za ostale pa se uredi v sklopu osrednjih dveh zelenih površin. Zagotoviti bi bilo potrebno tudi prenovo odprtih površin v sklopu šole in vrtca in omogočiti souporabo teh površin tudi ostalim prebivalcem soseske. V soseski se oblikujeta dve večji zeleni rekreacijski coni, ki vključujeta igrišča za šport, otroška igrišča in razne ureditve za druženje in počitek. Glavne pešpoti bi bilo potrebno primerno dopolniti z urbano opremo, zlasti s klopmi.

V soseski BS 3 je problem pomanjkanja parkirnih površin najbolj izrazit. V soseski je le 13 % vseh površin namenjeno prometu. Zazidalni načrt je predvidel 720 parkirnih mest in 2096 garaž. Zasnova soseske žal ni bila realizirana v celoti, zgrajeno je bilo nekaj manj kot 500 vseh garaž, kar se danes kaže v prometnem kaosu in pomanjkanju prvotno zamišljenih podzemnih parkirnih mest.

Pri iskanju rešitev mirujočega prometa je bil glavni cilj, da se zagotovi čim večje število novih parkirnih mest oz. garaž in predvidi ukrepe za preprečitev dostopa na trge in dovozne poti.
Pas ob Vojkovi cesti, kjer je večina parkirišč (neurejena), se nameni izgradnji garažne hiše s parkiranjem tudi v kletnih etažah. Glede na lokacijo in razpoložljivo površino se lahko predvidi parkiranje v treh etažah pod in dveh oz. treh etažah nad zemljo.
Okvirna razpoložljiva površina za gradnjo garaž meri na V ob Vojkovi 4000m2 in na Z ob Vojkovi 5000m2. Z gradnjo v nivojih (npr. 5 etaž) bi po grobih izračunih pridobili okoli 1200 novih parkirnih mest.

Del strehe podzemne garaže bi se lahko namenil parkiranju, del pa novim površinam za šport, saj je to območje odmaknjeno od stanovanjskih objektov in primerno za hrupnejše dejavnosti. Parkirišča se utrdi in člen z vegetacijo. Vzdolž celotne Vojkove ceste se predvidi zasaditev drevnine (zelena bariera).

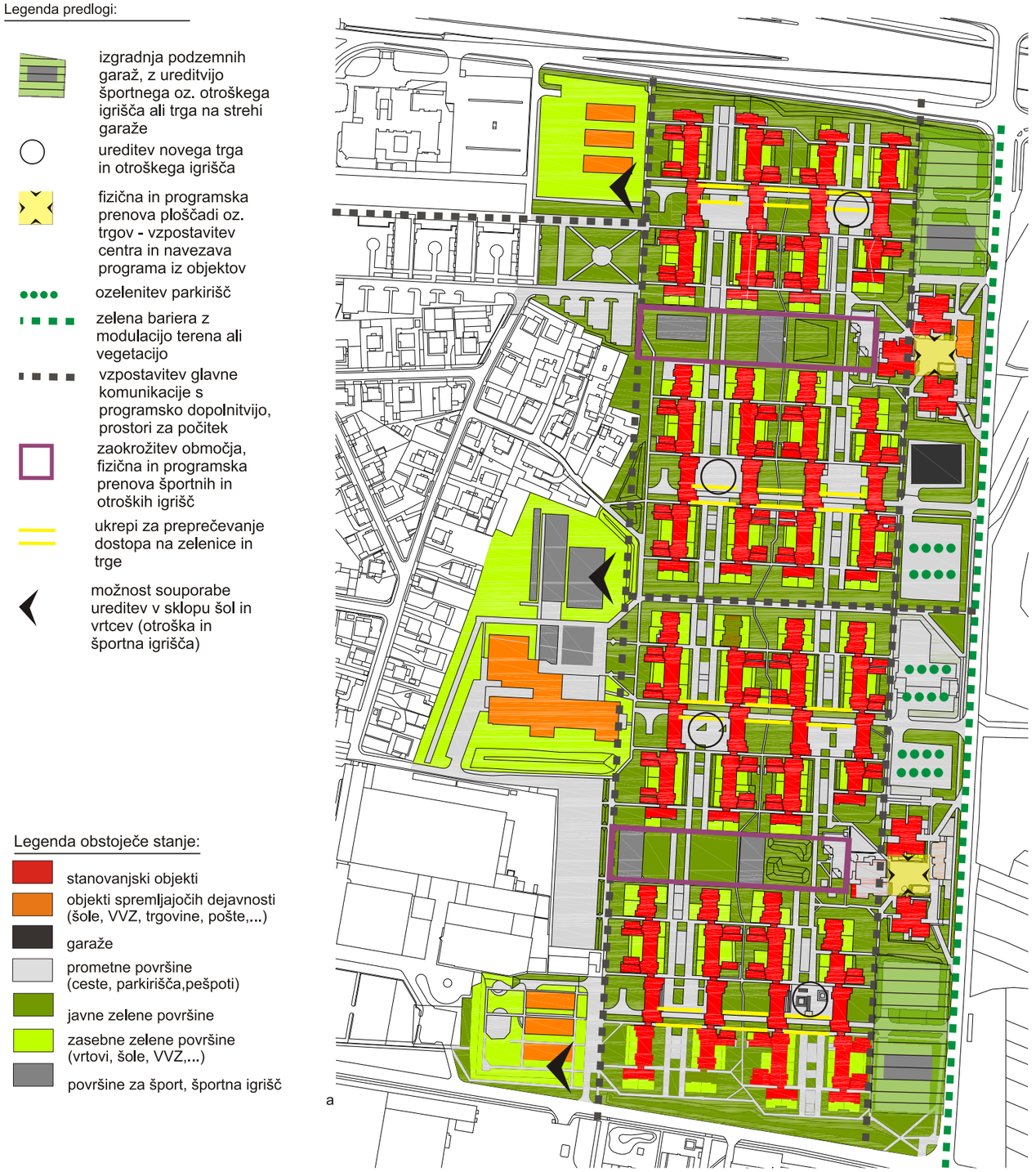

Slika 154: Stanovanjska soseska BS 3 - Nove Stožice - Usmeritve urejanja

Opis rešitev

Značilnost zasnove soseske BS 7 sta dve stanovanjski ulici, z lamelastimi bloki, od katerih je ena orientirana V-Z, druga pa S-J.
Proste površine so strnjene v razsežno osrednjo parkovno urejeno površino. Zaslediti je mogoče veliko travno površino, z razgibano oblikovanostjo površja, obdano z posameznimi drevesi ali skupino dreves. Osrednji park bi bilo smiselno programsko dopolniti s počivališči in otroškimi igrišči.

Problemi, povezani s prometom, se kažejo tudi v tej soseski. V soseski je 34% vseh površin namenjeno prometu. Motorni promet je delno nivojsko ločen od površin za pešce - osrednja ulica. Na glavni cesti skozi sosesko se predvidijo ukrepi za umirjanje prometa. Glavni problem je pomanjkanje parkirnih mest.

Na podlagi analize prostora smo identificirali štiri možne lokacije za umestitev garažne hiše oz. za gradnjo podzemnih garaž. Neopredeljeni zeleni površini ob vstopu in izvozu iz soseske predstavljata možni lokaciji za izgradnjo garažnih hiš, obstoječe parkirišče v ulici V-Z in Z del osrednjega parka pa možni lokaciji za umestitev podzemnih garaž z dodatnim programom na strehi garaže (trg, igrišče, parkirišče, zelenica). Razpoložljiva površina na vztopu v sosesko meri približno 5000 m2, površina ob železnici pa 3000 m2. Na ostalih dveh lokacijah pa je razpoložljive površine okolji 2000 m2.
Grobi izračun pokaže, da z izgradnjo dveh parkirnih hiš v štirih nivojih pridobimo okoli 750 novih parkirnih mest. z izgradnjo dveh podzemnih garaž, pa še dodatnih 350 parkirnih mest.

Glede na rezultate ankete, si prebivalci želijo novih in predvsem kvalitetnejših površin za aktivno rekreacijo. Na območju obstoječih športnih igrišč vzdolž ulice S-J, se predvidi prostorsko in programsko zaokrožena rekreacijska cona, ki vsebuje športne površine in otroška igrišča (ograjena). Vzdolž cone se vzpostavi nova pešpot, dopolnjena z elementi urbane opreme: klopi, koši za smeti, luči, stojala za kolesa.

Stanovanjska ulica S-J, ki je namenjena pešcem je po širini prilagojena razporeditvi garažnih boksov v kletni etaži. Ker je ulica hkrati streha garaže, saditev večje drevnine ni možna. Ulica oziroma ploščad ima le prehodni značaj, saj je prostor preveč izpostavljen pogledom, prav tako ni ureditev, ki bi pritegnile uporabnike. Predlaga se programska in fizična prenova površin, z ukrepi za ozelenitev in preprečevanje pogledov z višjih nadstropij, npr. pergole. V soseski je malo objektov spremljajočih dejavnost. Obstoječe odprte površine ob teh objektih so slabo členjene in ne nakazujejo programa v objektih. Izkoristiti je potrebno možnosti navezave programa spremljajočih dejavnosti iz objektov na ulico oz. trg. Prostor je potrebno dopolniti z urbano opremo, ki je sestavni del "mestne" ulice, npr. klopi, koši, luči, stojala za kolesa ipd..

V ulici V-Z se predvidijo novi manjši trgi, ki vključujejo tudi otroško igrišče in ureditve za druženje.

Legenda predlogi:

- izgradnja podzemnih garaž, z ureditvijo športnega oz. otroškega igrišča ali trga na strehi garaže
- ureditev novega trga in otroškega igrišča
- fizična in programska prenova ploščadi oz. trgov - vzpostavitev centra in navezava programa iz objektov
- ozelenitev parkirišč
- zelena bariera z modulacijo terena ali vegetacijo
- vzpostavitev glavne komunikacije s programsko dopolnitvijo, prostori za počitek
- zaokrožitev območja, fizična in programska prenova športnih in otroških igrišč
- fizična in programska prenova trga z ukrepi za preprečitev pogledov iz višjih nadstropij
- ukrepi za preprečevanje dostopa na zelenice in trge
- možnost souporabe ureditev v sklopu šol in vrtcev (otroška in športna igrišča)
- ukrepi za umirjanje prometa

Legenda obstoječe stanje:

- stanovanjski objekti
- objekti spremljajočih dejavnosti (šole, VVZ, trgovine, pošte,...)
- garaže
- prometne površine (ceste, parkirišča,pešpoti)
- javne zelene površine
- zasebne zelene površine (vrtovi, šole, VVZ,...)
- površine za šport, športna igrišča

Slika 155: Stanovanjska soseska BS 7 - Ruski car - Usmeritve urejanja

8 POVZETEK

Poleg stanovanjske površine, je za kakovost bivanja pomembna tudi dostopnost in urejenost odprtega prostora v neposredni bližini, ki omogoča zadovoljevanje sekundarnih življenjskih potreb. Odprte površine v stanovanjskih soseskah imajo velik vpliv na podobo soseske in na kakovost bivanja v soseski.

Za stanovanjske soseske, z večstanovanjskimi objekti iz 60. in 70. let prejšnjega stoletja, je značilen celostni pristop, ki je zajemal prostorski in socialni koncept. Obravnavane stanovanjske soseske so bile zasnovane na idejah svetlobe in zelenja, prometne varnosti, racionalnosti in gospodarnosti industrijske gradnje. Prostim površinam in njihovemu pomenu za igro in rekreacijo se je dajal poseben poudarek, prav tako so bili pomembni tudi klimatski in ekološki učinki teh površin. Odprte in zelene površine, so se začele obravnavati enakovredno, kot stalnica med grajenimi strukturami. Poleg stanovanjskih objektov so se gradili tudi objekti spremljajočih dejavnosti, kot so šole, vrtci, trgovine, različni lokali ipd..

Kljub kompleksnemu urejanju pa se danes številne soseske soočajo z mnogimi problemi. Življenjske navade so se spremenile, ekonomska situacija se je mnogim izboljšala, dvignil se je življenjski standard, pričakovanja in zahteve so se povečale oziroma močno spremenile. Hitre socialne, tehnološke in organizacijske spremembe zadnjih desetletij so povzročile številne funkcionalne in družbene probleme, ki se odražajo tudi v okolju starejših stanovanjskih sosesk.

Po pregledu stanja odprtega prostora v izbranih stanovanjskih soseskah v Ljubljani in na podlagi mnenj stanovalcev, o zadovoljstvu z njihovim bivalnim okoljem, pridobljenim s pomočjo izvedene ankete v dveh izmed analiziranih sosesk, smo identificirali prevladujoče probleme, ki se pojavljajo v odprtem prostoru sosesk. Današnje stanje odprtih površin je v večini stanovanjskih sosesk slabo. Najpogostejši in najbolj moteči problemi v vseh soseskah so; pomanjkanje parkirnih mest, slabo vzdrževanje površin, programska nedorečenost površin, uničena urbana oprema, pomanjkanje primernih ureditev za rekreacijo in igro, vandalizem ipd.. Odprte površine ne opravljajo več funkcij, za katere so bile planirane, bodisi zaradi same zasnove in programa prostih površin, bodisi zato ker so slabo definirane, slabo vzdrževane, slabo opremljene z elementi urbane opreme in ne ustvarjajo pozitivnega učinka na uporabnike. Obsežne odprte in zelene površine tako ostajajo prazne in zanemarjene, stanovalci jih le redko uporabljajo, kot take, pa so pogosto spregledane kot potencial za ustvarjanje kakovostnega bivalnega okolja.

Prenova odprtega prostora v obravnavanih soseskah je nujna. Potrebno bi bilo na novo določiti namembnost odprtih površin, kar pa je vsekakor odvisno od posamezne soseske, strukture prebivalcev in možnosti preoblikovanja zasnove. Naloga podaja splošne usmeritve in predloge za urejanje odprtega prostora v stanovanjskih soseskah, oblikovane na podlagi problemov, ki smo jih identificirali v odprtem prostoru analiziranih sosesk.

Program prenove bi bilo potrebno dopolniti z načrtnim vzdrževanjem in upravljanjem, saj se le tako izboljšave, dosežene s prenovo, ne izničijo. Za učinkovitejše vzdrževanje odprtih površin, bi bilo potrebno spodbujati tudi večjo odgovornost stanovalcev.

Zavedati se je treba, da za uspešne rešitve pri načrtovanju odprtega prostora stanovanjskih sosesk ni nekega splošnega recepta, saj se vsak prostor razlikuje od primera do primera. Kot osnova za učinkovito ureditev pa lahko služijo podane usmeritve in preizkušeni oblikovalski pristopi iz domače in tuje prakse.

9 VIRI

9.1 CITIRANI VIRI

Aktualni problemi razvoja stanovanjske gradnje v Sloveniji. 1983. Ljubljana, AB, 68/69: 1-69

Doležal M., Kučan A. 1996. Nove vsebine in strukture odprtega prostora. V: Urejanje odprtega prostora v urbanem okolju. Hudoklin J. (ur.). Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije: 41-48

Doležal M. 1991. Pregled zelenih površin in možnost njihove povezave v sistem na ožjem območju mesta Ljubljane. Diplomska naloga, Biotehniška fakulteta Ljubljana: 57 str.

Gazvoda D. 2001. Vloga in pomen zelenega prostora v novejših slovenskih stanovanjskih soseskah. Urbani izziv, 12, 2: 35-42

Gazvoda D. 2006. Vpliv programa oziroma strukture stanovanj ter tehničnih omejitev gradnje na oblikovanje odprtega prostora naselij. V: Stanovanjske krajine: trendi, perspektive. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: Trajekt, zavod za prostorsko kulturo: 42-47

Generalni plan urbanističnega razvoja Ljubljana. 1965. Ljubljana, Ljubljanski urbanistični zavod: 95 str.

Gulič P. 1989. Prenova odprtega prostora stanovanjskih naselij: magistrska naloga. Ljubljana: 219 str.

Jernejc M. 1974. Naše stanovanjsko okolje danes in jutri. V: Seminar Človek, stanovanje in naselje. Ljubljana, Urbanistični inštitut: 47-108

Jernejc M., Ferluga V. 1976. Stanovanjsko okolje in njegovi sestavni deli – standardi in norme. Ljubljana, Združenje institucij »UGLI«, Ljubljanski urbanistični zavod: 178 str.

Katalog stanovanjske gradnje v zadnjih 20. letih. 1983. Ljubljana, Arhitektov bilten, 68/69: 1-69

Kmetič K. 2005. Problematika urejanja zelenih površin v novejših Ljubljanskih soseskah (na primeru stanovanjske soseske Mostec): Diplomsko delo. Ljubljana, BF – Oddelek za krajinski arhitekturo: 72 str.

Lendholt W. 1970. Funkcije mestnega zelenja. V: Zbornik mednarodnega simpozija. Ljubljana, Biotehniška fakulteta: 10

Mihelič B. 1983. Urbanistični razvoj Ljubljane. Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete : Partizanska knjiga: 84 str.

Mušič V. B. 1980. Urbanizem – bajke in resničnost. Ljubljana, Cankarjeva založba: 386 str.

Mušič V. B. 1996. Urbanistično planiranje, urbanistično oblikovanje, krajinsko oblikovanje : pogled na probleme urejanja odprtega prostora v naseljih. V: Urejanje odprtega prostora v urbanem okolju. Hudoklin J. (ur.) Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije: 1-9

Ogrin D., Marušič J., Kučan A., Simoneti M. 1994. Zeleni sistem Ljubljane. Ljubljana, Inštitut za krajinsko arhitekturo, Biotehniška fakulteta: 97 str.

Pogačnik A. 1999. Urbanistično planiranje, univerzitetni učbenik, 3. predelana izd., Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 252 str.

Polič M. 1996. Ekološka psihologija. Ljubljana, Filozofska fakulteta – Oddelek za psihologijo: 81 str.

Polič M. 1996. Mesto, javni prostor in ljudje. V: Urejanje odprtega prostora v urbanem okolju. Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije: 36-40

Posledice in učinki visoke in nizke gradnje na stanovanjsko okolje. 1976. Ljubljana, Urbanistični inštitut RS: 2 zv

Prenova stanovanjskih sosesk v Ljubljani, 2004. Ljubljana, Urbanistični inštitut RS in FDV: 3 zv.

Prostorska zasnova Mestne občine Ljubljana. 2002. Ljubljana, Mestna občina, Oddelek za urbanizem: 132 str.

Regeneracija velikih stanovanjskih sosesk v Evropi: Priročnik za boljšo prakso. 2007. Ljubljana, Urbanistični inštitut RS: 196 str.

Simoneti M. 1997. Mestne zelene površine. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče, Zbirka Spekter: 205 str.

SSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika. 1997. Ljubljana, DZS

Strateški prostorski načrt Mestne Občine Ljubljana. 2007. Ljubljana, Urbanistični inštitut RS: 198 str.

Špes M. 1998. Degradacija okolja kot element diferenciacije urbane pokrajine. Geographica Slovenica: 30 str.

Šuklje Erjavec I. 2001. Zeleni sistem mesta. V: Zasnova prostorskega razvoja. Ljubljana, Mestna občina, Oddelek za urbanizem: 14-15

Šuklje Erjavec I. 2005. Podrobnejša pravila načrtovanja in urejanja javnih zelenih površin v mestih in naseljih. 1. poročilo. 2. poročilo. 3. poročilo : konkurenčnost Slovenije 2001-2006. Ljubljana, Urbanistični inštitut RS: 3 zv.

Šuklje Erjavec I. 2006. Problematika odprtega prostora pri prenovi sosesk. V: Stanovanjske krajine: trendi, perspektive. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: Trajekt, zavod za prostorsko kulturo: 64-71

TTN, Temeljni topografski načrt. Ljubljana. 1995. Geodetska uprava RS

Urbanistični terminološki slovar. 1975. Ljubljana, Uradni list RS: 402 str.

9.2 DRUGI VIRI

Fikfak A., Zbašnik – Senegačnik M. 2002. Prenova povojnih stanovanjskih sosesk: večstanovanjsko območje na Rakovniku. Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani: 49 str.

Gazvoda D. 1998. Krajina v mestu. Arhitektov bilten: str. 143-144

Kastelic I. 1988. Bivalno okolje in sodobno urbanistično planiranje. V: Zdravstveni vidiki načrtovanja stanovanjskih naselij. Ljubljana, Urbanistični inštitut RS: 321 str.

Mandič S. 1999. Kakovost življenja – stanja in spremembe. Ljubljana, FDV: 213 str.

Mandič S. 1996. Stanovanje in država. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče: 206 str.

Munford L. 1969. Mesto v zgodovini. Ljubljana, DZS: 2 zv.

Mestno stanovanjsko okolje: Seminar o raziskovalnih in načrtovalskih strategijah. 1979. Ljubljana, Urbanistični inštitut RS: 1 zv.

Mlinar Z. 1983. Humanizacija mesta: Sociološke razsežnosti urbanizma in samoupravljanja v Novi Gorici. Maribor, Založba obzorja: 378 str.

Mlinar Z. 1980. Urbanizem in osvobajanje človekove osebnosti. Ljubljana, Naši razgledi, 16: 17 str.

Mušič V. B. 1970. Krajinsko oblikovanje kot integralni del urbanizma. V: Zelenje v urbanem okolju, Zbornik mednarodnega simpozija. Ljubljana, Biotehniška fakulteta: 46 str.

Novak M. 1994. Primerjava odprtega prostora v štirih stanovanjskih soseskah v Ljubljani. Diplomsko delo. Ljubljana, BF – Oddelek za krajinsko arhitekturo: 70 str.

Ocena stanja in teženj v prostoru Republike Slovenije. 2001. Ljubljana, MOP

Ogrin D. 1982. Vrednotenje odprtega prostora in možnosti razvoja – Sinteza 58,59,60. Ljubljana: 28-31

Priporočila za urejanje naselij. Zaključno poročilo o raziskovalni nalogi 2001. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo: 363 str.

Rihtar F., Zupančič Strojan T. 1996. Prostor mesta. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo: 115 str.

Stanovanjske krajine trendi in perspektive: zbornik predavanj in prispevkov. 2006. Ljubljana, BF - Oddelek za krajinsko arhitekturo, Trajekt, zavod za prostorsko kulturo: 99 str.

Urejanje odprtega prostora v urbanem okolju na ravni planskih in prostorsko izvedbenih dokumentov. 1996. Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije, Ministrstvo za okolje in prostor: 85 str.

Zupan G. 2000. Ulično pohištvo mesta Ljubljana 1800-2000. Ljubljana, DZS: 166 str.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Davorinu Gazvodi za strokovno pomoč in usmerjanje pri izdelavi diplomske naloge.

Hvala prof. dr. Marku Poliču za nasvete pri izdelavi ankete. Hvala prof. dr. Ani Kučan in doc. dr. Tatjani Capuder Vidmar za hiter pregled in strokovno mnenje.

Zahvaljujem se vsem, ki so mi kakorkoli pomagali in me spodbujali pri delu.

PRILOGE

PRILOGA A - ANKETNI VPRAŠALNIK

Anketa bo izvedena za potrebe diplomske naloge na temo Prestrukturiranje odprtega prostora v starejših stanovanjskih soseskah v Ljubljani. Anketa bo služila za preveritev rezultatov, ki smo jih dobili z opazovanjem na terenu, hkrati pa bomo pridobili mnenje stanovalcev izbrane soseske o njihovem neposrednem bivalnem okolju, o problemih s katerimi se srečujejo v prostoru stanovanjske soseske in o njihovih željah in potrebah. Anketa je anonimna in bo uporabljena izključno za potrebe diplomske naloge.

Hvala za sodelovanje!

osnovni podatki

stanovanjska soseska ☐ BS 3 - NOVE STOŽICE ☐ BS 7 - RUSKI CAR

spol: ☐ ženski ☐ moški

starost: _____ let

status: ☐ dijak ☐ študent ☐ zaposlen ☐ nezaposlen ☐ upokojenec ☐ drugo

čas bivanja v soseski: _____ let

število nadstropij v vaši stavbi: ☐ do P+4 ☐ več kot P+4

vprašalnik – na vprašanja odgovorite tako, da v okenček vpišete ✔, v kolikor se z nobeno trditvijo ne strinjate, lahko pripišete svoj komentar.

1. V spodnji tabeli so naštete različne odprte površine. Ali menite, da jih je v vaši stanovanjski soseski dovolj?

	dovolj	premalo
zelenice		
otroška igrišča		
športna igrišča		
ploščadi in trgi		
parkirišča		

2. Katere odprte površine uporabljate in kako pogosto?

	vsakodnevno	ob koncu tedna	občasno	nikoli
zelenice				
otroška igrišča				
površine za šport				
ploščadi in trgi				
parkirišče				

3. **Zakaj odprtih površin v vaši stanovanjski soseski ne uporabljate?** (označite trditev, ki za vas najbolj velja)

ni časa	
ni kaj početi	
raje grem na izlet	
prostor je zanemarjen	
preveč »na očeh«	
tu nimam prijateljev	
uporabljam	

4. V spodnji tabeli so našteti elementi urbane opreme. Ali menite, da jih je v vaši soseski dovolj?

	dovolj	premalo
koši za smeti		
klopi		
luči		
stojala za kolesa		
športni elementi		
igrala za otroke		

5. Kako so odprte površine vzdrževane?

	dobro	slabo
zelenice		
otroška igrišča		
površine za šport		
ploščadi in trgi		
peš poti		
parkirišča		

6. Kako je vzdrževana oprema v odprtem prostoru?

	dobro	slabo
koši za smeti		
klopi		
luči		
stojala za kolesa		
športni elementi		
igrala za otroke		

7. Ali sami kdaj sodelujete pri vzdrževanju odprtih površin, na primer:

	velikokrat	občasno	nikoli
košnja trave			
obrezovanje dreves			
pometanje listja			
skrb za igrala			
kidanje snega			
pobiranje smeti			
drugo (kaj?)			

8. V spodnji tabeli so našteti nekateri problemi, ki se pojavljajo v odprtem prostoru stanovanjskih sosesk. S katerimi problemi se srečujete v vaši soseske?

		da	ne	občasno
parkiranje	premalo parkirnih prostorov			
	premalo garaž			
	parkiranje na dovozih in zelenicah			
	vlamljanje v avtomobile			
	drugo (kaj?)			
smeti	neredno praznjenje košev			
	smeti v okolici			
	pasji iztrebki			
	smrad iz kontejnerjev			
	smetnjaki na neprimernih mestih			
	drugo (kaj?)			
vandalizem	uničevanje opreme (koši, klopi, luči,…)			
	grafiti			
	uničevanje rastlin			
	»tolpe«			
	narkomani			
	neprimerno vedenje posameznikov ali skupin			
	drugo (kaj?)			
hrup	s ceste, zaradi prometa			
	iz igrišč			
	iz lokalov			
	hrupni sostanovalci			
	drugo (kaj?)			
zasaditev rastlin	neustrezne vrste rastlin (npr. cvetni prah, odpadlo listje, ipd.)			
	preveč dreves, senca			
	drevesa ovirajo razgled			
	premalo dreves			
	uničene, polomljene rastline			

9. Ali imate občutek, da se ponoči lahko varno sprehajate po soseski?

da	
ne	

10. Kako je poskrbljeno za varnost otrok pri igri?

	da	ne
lahko se igrajo sami, brez nadzora		
preblizu cesta		
igrala so poškodovana		
ni primernih igral		

11. Kaj vam je v vaši soseski všeč, katere so prednosti vaše soseske?

-
-
-

12. Katere so največje pomanjkljivosti vaše soseske oziroma kaj v vaši soseski najbolj pogrešate?

-
-
-

13. Ali bi odprt prostor v vaši soseski uporabljali pogosteje (npr. za druženje, igro, sprehod, rekreacijo,…), če bi bilo več programa, več klopi, igral, dreves, če bi bil prostor bolj vzdrževan ipd…?

	da	ne	verjetno
če bi bil prostor večji			
če bi bil prostor bolj vzdrževan			
če bi bilo več otroških igral			
če bi bilo več klopi za počitek			
če bi bilo več športnih površin			
če bi bila zasaditev rastlin pestrejša			
če bi bilo dovolj tlakovanih poti			
Drugo (kaj?)			

14. Vaši predlogi izboljšav, vaše želje in potrebe!

-
-
-

15. **Ali bi bili pripravljeni finančno podpreti novo ureditev okoli vašega bloka oz. boljše vzdrževanje igrišč, klopi, zelenice,… v vaši soseski?** (označite najbolj verjetno trditev)

seveda	
da, če bi bil znesek sprejemljiv	
da, če bi bile upoštevane tudi moje želje	
odvisno od predlagane ureditve, programa	
samo v primeru, da prispevajo vsi	
že sedaj plačujemo, pa ni rezultata	
ne, v nobenem primeru	
drugo – npr. pomagal bi s prostovoljnimi deli, še nimam svojih prihodkov, tu živim začasno, kot najemnik	

DODATEK

16. Na spodnji sliki (tloris vaše soseske) označite, kje v prostoru se po vašem mnenju pojavljajo posamezni problemi oz. katere ureditve so za vas moteče in kje v prostoru bi si želeli novo ureditev (npr. klopi, igrala, poti,…). Probleme označite s ✖, nove predloge z ⭘ in pripišete komentar.

tloris BS 3 - NOVE STOŽICE

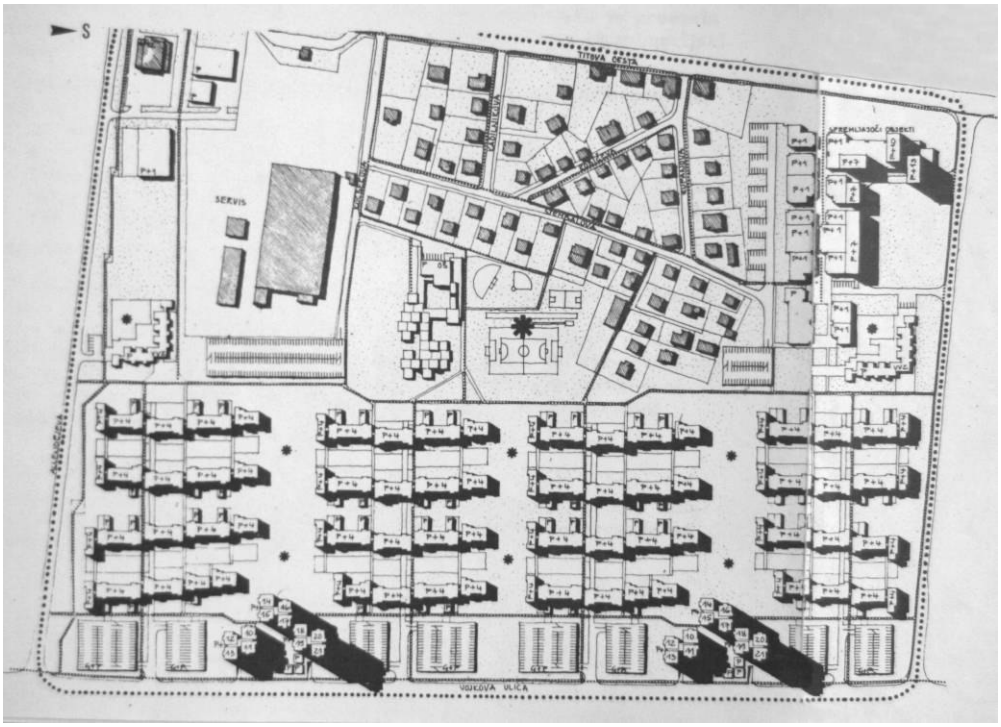

tloris BS 7 - RUSKI CAR

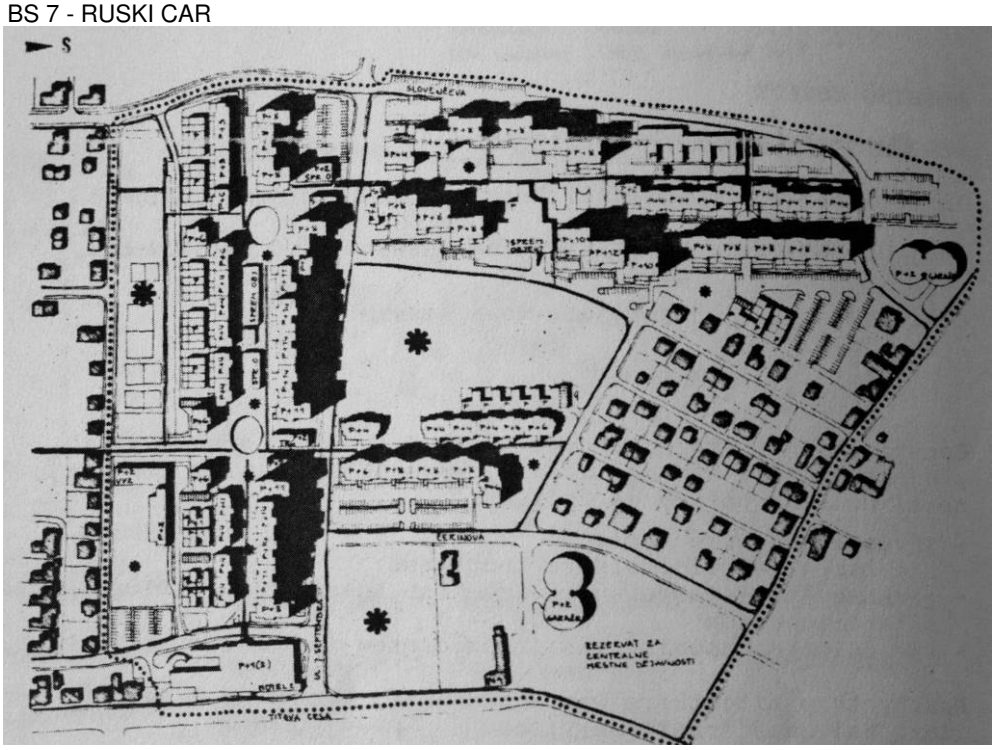

PRILOGA B – REZULTATI ANKETE

Rezultati ankete, izvedene v stanovanjskih soseskah BS 3 – Stožice in BS 7 – Ruski car, o zadovoljstvu stanovalcev z odprtim prostorom v njihovi soseski.

	BS 3			BS 7	
spol					
ženski	39	55,7 %		40	57,1 %
moški	31	44,3 %		30	42,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
starost					
do 20 let	16	22,9 %		16	22,9 %
od 21 do 40 let	24	34,3 %		23	32,9 %
od 41 do 60 let	18	25,7 %		21	30,0 %
nad 61 let	12	17,1 %		10	14,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
status					
dijak	8	11,4 %		8	11,4 %
študent	12	17,1 %		14	20,0 %
zaposlen	32	45,7 %		34	48,6 %
nezaposlen	3	4,3 %		5	7,1 %
upokojenec	15	21,4 %		9	12,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Čas bivanja v soseski					
do 10 let	22	31,4 %		25	35,7 %
od 10 do 20 let	23	32,9 %		22	31,4 %
nad 20 let	25	35,7 %		23	32,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Število nadstropij v vaši stavbi					
do P+4	41	58,6 %		34	48,6 %
nad P+4	29	41,4 %		36	51,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj zelenic?					
dovolj	44	62,9 %		36	51,4 %
premalo	26	37,1 %		34	48,6 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj otroških igrišč?					
dovolj	37	52,9 %		41	58,6 %
premalo	33	47,1 %		29	41,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj športnih igrišč?					
dovolj	36	51,4 %		25	35,7 %
premalo	34	48,6 %		45	64,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj trgov, ploščadi?					
dovolj	43	61,4 %		47	67,1 %
premalo	27	38,6 %		23	32,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj parkirišč?					
dovolj	11	15,7 %		20	28,6 %
premalo	59	84,3 %		50	71,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako pogosto uporabljate zelenice?					
vsakodnevno	13	18,6 %		4	5,7 %
vikend	2	2,9 %		1	1,4 %
občasno	26	37,1 %		16	22,9 %
nikoli	29	41,4 %		49	70,0 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %

Kako pogosto uporabljate otroška igrišča?					
vsakodnevno	12	17,1 %		7	10,0 %
vikend				5	7,1 %
občasno	17	24,3 %		12	17,1 %
nikoli	41	58,6 %		46	65,7 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako pogosto uporabljate športne površine?					
vsakodnevno	8	11,4 %		2	2,9 %
vikend	5	7,1 %		12	17,1 %
občasno	22	31,4 %		12	17,1 %
nikoli	35	50,0 %		44	62,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako pogosto uporabljate ploščadi, trge?					
vsakodnevno	24	34,3 %		22	31,4 %
vikend	3	4,3 %		5	7,1 %
občasno	40	57,1 %		33	47,1 %
nikoli	3	4,3 %		10	14,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako pogosto uporabljate parkirišča?					
vsakodnevno	47	67,1 %		49	70,0 %
vikend	2	2,9 %		0	0
občasno	19	27,1 %		21	30,0 %
nikoli	2	2,9 %		0	0
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Zakaj odprtih površin ne uporabljate?					
ni časa	11	15,7 %		8	11,4 %
ni kaj početi	16	22,9 %		18	25,7 %
raje grem na izlet	12	17,1 %		9	12,9 %
prostor je zanemarjen	14	20,0 %		13	18,6 %
preveč "na očeh"	2	2,9 %		5	7,1 %
tu nimam prijateljev	4	5,7 %		2	2,9 %
uporabljam	11	15,7 %		15	21,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj košev za smeti?					
dovolj	23	32,9 %		42	60,0 %
premalo	47	67,1 %		28	40,0 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj klopi?					
dovolj	7	10,0 %		17	24,3 %
premalo	63	90,0 %		53	75,7 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj luči?					
dovolj	42	60,0 %		36	51,4 %
premalo	28	40,0 %		34	48,6 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj stojal za kolesa?					
dovolj	8	11,4 %		7	10,0 %
premalo	62	88,6 %		63	90,0 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj elementov za šport?					
dovolj	33	47,1 %		24	34,3 %
premalo	37	52,9 %		46	65,7 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali menite, da je v vaši soseski dovolj igral za otroke?					
dovolj	38	54,3 %		39	55,7 %
premalo	32	45,7 %		31	44,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako so vzdrževane zelenice?					
dobro	37	52,9 %		41	58,6 %
slabo	33	47,1 %		29	41,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %

Kako so vzdrževana otroška igrišča?					
dobro	13	18,6 %		26	37,1 %
slabo	57	81,4 %		44	62,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako so vzdrževane športne površine?					
dobro	30	42,9 %		2	2,9 %
slabo	40	57,1 %		68	97,1 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0
Kako so vzdrževane ploščadi, trgi?					
dobro	15	21,4 %		26	37,1 %
slabo	55	78,6 %		44	62,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako so vzdrževane pešpoti?					
dobro	52	74,3 %		63	90,0 %
slabo	18	25,7 %		7	10,0 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako so vzdrževana parkirišča?					
dobro	13	18,6 %		30	42,9 %
slabo	57	81,4 %		40	57,1 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako so vzdrževani koši za smeti?					
dobro	28	40,0 %		47	67,1 %
slabo	42	60,0 %		23	32,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako so vzdrževane klopi?					
dobro	3	4,3 %		17	24,3 %
slabo	67	95,7 %		53	75,7 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako so vzdrževane luči?					
dobro	43	61,4 %		44	62,9 %
slabo	27	38,6 %		26	37,1 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako so vzdrževana stojala za kolesa?					
dobro	5	7,1 %		1	1,4 %
slabo	65	92,9 %		69	98,6 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako so vzdrževani elementi z šport?					
dobro	22	31,4 %		4	5,7 %
slabo	48	68,6 %		66	94,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Kako so vzdrževana igrala za otroke?					
dobro	14	20,0 %		28	40,0 %
slabo	56	80,0 %		42	60,0 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali kdaj sodelujete pri vzdrževanju odprtih površin npr. košnja trave?					
velikokrat	1	1,4 %		0	0
občasno	5	7,1 %		0	0
nikoli	64	91,4 %		70	100,0 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali kdaj sodelujete pri vzdrževanju odprtih površin npr. obrezovanju dreves?					
občasno	4	5,7 %			
nikoli	66	94,3 %		70	100,0 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali kdaj sodelujete pri vzdrževanju odprtih površin npr. pometanje listja?					
velikokrat	1	1,4 %		0	0
občasno	12	17,1 %		1	1,4 %
nikoli	57	81,4 %		69	98,6 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali kdaj sodelujete pri vzdrževanju odprtih površin npr. skrb za igrala?					
občasno	7	10,0 %		1	1,4 %
nikoli	63	90,0 %		69	98,6 %
skupaj	70	100,0		70	100,0 %

Ali kdaj sodelujete pri vzdrževanju odprtih površin npr. kidanje snega?					
velikokrat	3	4,3 %		1	1,4 %
občasno	22	31,4 %		10	14,3 %
nikoli	45	64,3 %		59	84,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali kdaj sodelujete pri vzdrževanju odprtih površin npr. pobiranje smeti?					
velikokrat	2	2,9 %		0	0
občasno	22	31,4 %		9	12,9 %
nikoli	46	65,7 %		61	87,1 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
S katerimi problemi se srečujete v vaši soseski npr. premalo parkirišč?					
da	65	92,9 %		44	62,9 %
občasno	5	7,1 %		26	37,1 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
premalo garaž					
da	63	90,0 %		60	85,7 %
ne	3	4,3 %		2	2,9 %
občasno	4	5,7 %		8	11,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
parkiranje na dovozih in zelenicah					
da	45	64,3 %		20	28,6 %
ne	3	4,3 %		4	5,7 %
občasno	22	31,4 %		46	65,7 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
vlamljanje v avtomobile					
da	23	32,9 %		14	20,0 %
ne	13	18,6 %		35	50,0 %
občasno	34	48,6 %		21	30,0 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
neredno praznjenje košev					
da	16	22,9 %		6	8,6 %
ne	24	34,3 %		30	42,9 %
občasno	30	42,9 %		34	48,6 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
smeti v okolici					
da	38	54,3 %		28	40,0 %
ne	6	8,6 %		2	2,9 %
občasno	26	37,1 %		40	57,1 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
pasji iztrebki					
da	38	54,3 %		8	11,4 %
ne	9	12,9 %		17	24,3 %
občasno	23	32,9 %		45	64,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
smrad iz kontejnerjev					
da	10	14,3 %		0	0
ne	38	54,3 %		53	75,7 %
občasno	22	31,4 %		17	24,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
smetnjaki na neprimernih mestih					
da	9	12,9 %		5	7,1 %
ne	54	77,1 %		54	77,1 %
občasno	7	10,0 %		11	15,7 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
uničevanje opreme					
da	14	20,0 %		3	4,3 %
ne	16	22,9 %		33	47,1 %
občasno	40	57,1 %		34	48,6 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
grafiti					
da	12	17,1 %		0	0
ne	26	37,1 %		56	80,0 %
občasno	32	45,7 %		14	20,0 %
skupaj	70	100,0		70	100,0 %

uničevanje rastlin					
da	7	10,0 %		4	5,7 %
ne	31	44,3 %		35	50,0 %
občasno	32	45,7 %		31	44,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
tolpe					
da	9	12,9 %		0	0
ne	44	62,9 %		68	97,1 %
občasno	17	24,3 %		2	2,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
narkomani					
da	10	14,3 %		2	2,9 %
ne	36	51,4 %		51	72,9 %
občasno	24	34,3 %		17	24,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
neprimerno vedenje posameznikov, skupin					
da	22	31,4 %		13	18,6 %
ne	3	4,3 %		7	10,0 %
občasno	45	64,3 %		50	71,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
hrup s ceste, zaradi prometa					
da	15	21,4 %		15	21,4 %
ne	28	40,0 %		12	17,1 %
občasno	27	38,6 %		43	61,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
hrup iz okolice, igrišča					
da	16	22,9 %		3	4,3 %
ne	33	47,1 %		49	70,0 %
občasno	21	30,0 %		18	25,7 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
hrup iz okolice, lokali					
da	21	30,0 %		3	4,3 %
ne	31	44,3 %		54	77,1 %
občasno	18	25,7 %		13	18,6 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
hrupni sostanovalci					
da	35	50,0 %		37	52,9 %
ne	9	12,9 %		8	11,4 %
občasno	26	37,1 %		25	35,7 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
neustrezne vrste rastlin					
da	14	20,0 %		4	5,7 %
ne	49	70,0 %		51	72,9 %
občasno	7	10,0 %		15	21,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
preveč dreves - senca					
da	3	4,3 %		2	2,9 %
ne	63	90,0 %		64	91,4 %
občasno	4	5,7 %		4	5,7 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
drevesa ovirajo razgled					
da	10	14,3 %		3	4,3 %
ne	54	77,1 %		63	90,0 %
občasno	6	8,6 %		4	5,7 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
premalo dreves					
da	26	37,1 %		21	30,0 %
ne	41	58,6 %		46	65,7 %
občasno	3	4,3 %		3	4,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
uničene, polomljene rastline					
da	20	28,6 %		12	17,1 %
ne	20	28,6 %		29	41,4 %
občasno	30	42,9 %		29	41,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %

Ali se v vaši soseski ponoči počutite varne?					
da	55	78,6 %		63	90,0 %
ne	15	21,4 %		7	10,0 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali se otroci lahko igrajo sami?					
da	33	47,1 %		36	51,4 %
ne	37	52,9 %		34	48,6 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
preblizu cesta					
da	13	18,6 %		33	47,1 %
ne	57	81,4 %		37	52,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
igrala so poškodovana					
da	62	88,6 %		46	65,7 %
ne	8	11,4 %		24	34,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
ni primernih igral					
da	57	81,4 %		56	80,0 %
ne	13	18,6 %		14	20,0 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali bi odprt prostor uporabljali bolj pogosto, če bi bil prostor večji?					
da	24	34,3 %		16	22,9 %
ne	24	34,3 %		24	34,3 %
verjetno	22	31,4 %		30	42,9 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali bi odprt prostor uporabljali bolj pogosto, če bi bil prostor bolj vzdrževan?					
da	60	85,7 %		60	85,7 %
ne	4	5,7 %		2	2,9 %
verjetno	6	8,6 %		8	11,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali bi odprt prostor uporabljali bolj pogosto, če bi bilo več otroških igral?					
da	22	31,4 %		23	32,9 %
ne	42	60,0 %		44	62,9 %
verjetno	6	8,6 %		3	4,3 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali bi odprt prostor uporabljali bolj pogosto, če bi bilo več klopi za sedenje?					
da	57	81,4 %		56	80,0 %
ne	3	4,3 %		6	8,6 %
verjetno	10	14,3 %		8	11,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali bi odprt prostor uporabljali bolj pogosto, če bi bilo več športnih površin?					
da	26	37,1 %		26	37,1 %
ne	39	55,7 %		36	51,4 %
verjetno	5	7,1 %		8	11,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali bi odprt prostor uporabljali bolj pogosto, če bi bila zasaditev rastlin pestrejša?					
da	38	54,3 %		44	62,9 %
ne	17	24,3 %		11	15,7 %
verjetno	15	21,4 %		15	21,4 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali bi odprt prostor uporabljali bolj pogosto, če bi bilo dovolj tlakovanih poti?					
da	27	38,6 %		22	31,4 %
ne	25	35,7 %		14	20,0 %
verjetno	18	25,7 %		34	48,6 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %
Ali bi finančno podprli novo ureditev oz. boljše vzdrževanje odprtih površin?					
seveda	4	5,7 %		5	7,1 %
da, če bi znesek bil sprejemljiv	9	12,9 %		7	10,0 %
da, če bi bile upoštevane moje želje	11	15,7 %		11	15,7 %
odvisno od predlagane ureditve	11	15,7 %		8	11,4 %
samo v primeru, da prispevajo vsi	10	14,3 %		16	22,9 %
ne, v nobenem primeru	8	11,4 %		10	14,3 %
drugo, sem najemnik, pomagal bi s prostovoljnim delom, še ne zaslužim,...	17	24,3 %		13	18,6 %
skupaj	70	100,0 %		70	100,0 %